

Arbetsmarknadsutsikterna våren 2017 VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Prognos för arbetsmarknaden 2017-2018

Text: Sara Andersson, 010-487 68 54
Arbetsförmedlingen, Analysavdelningen

Eftertryck tillåtet med angivande av källa
Arbetsförmedlingen 2017-06-13

Innehåll

Sammanfattning	4
Konjunkturläget i Västra Götalands län	6
Den västsvenska ekonomin på topp	6
Prognos över sysselsättning och arbetslöshet	16
Näringsgrenar	24
Näringsstruktur.....	24
Industri	25
Byggverksamhet	29
Privata tjänster	32
Offentliga tjänster.....	36
Jord- och skogsbruk.....	40
Befolkning och arbetskraft	43
Befolkningsutveckling i Västra Götalands län och dess delregioner	43
Arbetskraftsdeltagande	45
Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen	47
Arbetslöshetens utveckling	47
Arbetslöshetens sammansättning	49
Utmaningar på länets arbetsmarknad	60
Matchningsläget på arbetsmarknaden	60
Utrikes föddas etablering	66
Hålla tillbaka långtidsarbetslösheten.....	68
Bilagor	69
Bilaga 1. Metod och urval	69
Bilaga 2. Definitioner	71
Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning	72

Sammanfattning

Västsvenskt konjunkturläge starkare än förväntat

Den västsvenska industrin med tillhörande tjänstesektor utgör ryggraden i svensk exportindustri. När efterfrågan i omvärlden nu ökar driver det på den redan starka konjunkturen i Västra Götalands län och bidrar i stor utsträckning till det goda konjunkturläget i riket. Länets bygg- och anläggningsföretag är mest positiva angående efterfrågeutvecklingen det kommande året. Det stora behovet av fler bostäder, industrilokaler och utbyggd infrastruktur gör att utsikterna är goda många år framöver. De stora anläggningsprojekten i Göteborgsregionen är till stor del skattefinansierade och därför inte så konjunkturkänsliga, vilket säkerställer en hög efterfrågan många år framöver oavsett konjunktur. Företagen inom den privata tjänstesektorn är fortfarande mer positiva än konkurrenterna i övriga riket, men bedömer att efterfrågeutvecklingen inte ökar i fullt så stark takt som tidigare. Det finns också ett fortsatt stort behov av personal inom offentlig sektor en lång tid framöver. Den glödheta fordonsindustrin har sitt hjärta i Göteborgsregionen och där kommer det att skapas många nya arbetstillfällen under prognosperioden. En annan del av länet som gynnas starkt av den globala utvecklingen just nu är Fyrbodalsregionen. Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator visar på ett mycket starkare läge än normalt i alla delregioner, men att den starkaste förbättringen just nu sker i Skaraborg. Göteborgsregionen kommer att hålla sin position som ett av landets stora tillväxtcenter.¹

Mycket stark sysselsättningsökning under 2017 och 2018

Det goda arbetsmarknadsläget påverkar sysselsättningen positivt i länet och Arbetsförmedlingen bedömer att sysselsättningen kommer fortsätta att öka starkt. Prognosen för åren 2017 och 2018 är en ökning med 29 000 personer, varav 16 500 personer 2017 och 12 500 personer 2018. Det innebär en mer positiv syn på utvecklingen under 2017 än höstens prognos och beror på de förbättrade utsikterna i världsekonomin och den förstärkta exportefterfrågan. Bristen på arbetskraft bedöms hämma utvecklingen under 2018. Sett i ett riksperspektiv har länet en stark arbetsmarknad, vilket till stor del beror på att Göteborgsregionen har en mycket stark jobbtillväxt. Länets bygg- och anläggningsföretag går på högvarv vilket bidrar till ökad sysselsättning inom branschen, men skapar även nya jobb i andra delar av näringslivet. En stor del av de nya jobben kommer även fortsättningsvis att skapas inom privat tjänstesektor, men även inom offentlig sektor och då främst den kommunala. Det är företag inom bygg- och anläggning följt av företag inom information och kommunikation, företag som sysslar med finansiell verksamhet och företagstjänster, samt inom handeln, som tror på den fortsatt starkaste sysselsättningsökningen. Den starka västsvenska industrin är kraftigt bidragande till att många av de nya jobben skapas.

¹ Under 2015 hade Göteborg en högre tillväxttakt av nya jobb än både Stockholm och Malmö, mycket tack vare det starka läget inom fordonsindustrin.

Arbetslösheten i länet

Arbetslösheten har fortsatt att utvecklas mycket positivt i Västra Götalands län under 2017. Antalet arbetslösa personer som står nära arbetsmarknaden är nere i historiskt låga nivåer. Även om minskningstakten har bromsat in något på slutet så är förväntningarna fortsatt positiva. Det stora inflödet av nyanlända har avtagit och ändrat karaktär. Den största andelen från den stora flyktingvågen hösten 2015 kom till Arbetsförmedlingen under hösten 2016. Nu är majoriteten av dem som kommer kvotflyktingar och anhöriga till dem som fått uppehållstillstånd. Under hösten 2017 förväntas arbetslösheten minska i långsammare takt. Under fjärde kvartalet 2017 beräknas antalet inskrivna arbetslösa i länet uppgå till 54 400 personer i åldern 16-64 år, vilket motsvarar en minskning med 1,0 procent jämfört med motsvarande kvartal 2016. Under sista kvartalet 2018 beräknas antalet inskrivna arbetslösa minska med ytterligare 0,7 procent och uppgå till 54 000 personer. Det innebär en avsevärt mer positiv utveckling jämfört med höstprognosen 2016. Andelen arbetslösa beräknas uppgå till 6,4 procent som kvartalsgenomsnitt.

Fortsatt stora utmaningar på länets arbetsmarknad

Arbetsförmedlingen står inför tre viktiga utmaningar de kommande åren:

- Matchning till arbete och utbildning
- Utrikes föddas etablering
- Hålla tillbaka långtidsarbetslösheten

Det absolut tydligaste draget i vårens prognosrapport är den förstärkta obalansen på arbetsmarknaden. Arbetslösheten är nere på historiskt låga nivåer för grupper med stark ställning på arbetsmarknaden, medan en allt större del av de lediga resurserna på arbetsmarknaden utgörs av grupper med svag ställning. Sysselsättningen ökar kraftigt för personer med minst gymnasial utbildning och arbetslösheten ökar för dem som har högst förgymnasial utbildning. Matchningsuppdraget kommer under kommande år att ställas på sin spets. Effektiviteten i matchningen får en avgörande roll för utvecklingen på arbetsmarknaden, men även samhället i stort.

Aldrig tidigare har så många arbetsgivare upplevt så påtaglig brist inom så många stora yrkesgrupper. Samtidigt har de som är inskrivna på Arbetsförmedlingen aldrig haft så omfattande behov av stöd. Detta ställer stora krav på arbetsmarknadspolitiken och det finns stora risker för en ökad långtidsarbetslöshet och en bristfällig integration av utrikes födda om arbetsmarknadspolitiken, men även andra politikområden som utbildning, misslyckas. För att lyckas krävs det att arbetskraftsförsörjningen blir en aktiv del av utbildningsväsendets och andra inblandade aktörers ansvar. Samtidigt måste de arbetsmarknadspolitiska redskapen förenklas och vässas, för att underlätta för alla arbetsgivare att ta ansvar och bidra till etablering av nyanlända och andra grupper med svag ställning på arbetsmarknaden.

Konjunkturläget i Västra Götalands län

Detta avsnitt handlar om konjunkturutvecklingen i Västra Götalands län och dess delregioner. Informationen bygger framför allt på Arbetsförmedlingens prognosundersökning, men paralleller och jämförelser görs med annan relevant information. Den västsvenska industrin med tillhörande tjänstesektor utgör ryggraden i svensk export. Eftersom utvecklingen bland många av länets arbetsgivare är starkt beroende av omvärlden inleds avsnittet med en kort beskrivning av global och svensk ekonomi i stort.

Fortsatt stark svensk konjunktur får internationellt stöd

Sedan årsskiftet syns allt fler ljusglimtar i den globala ekonomin. Flertalet globala framåtblickande indikatorer har stärkts och världshandeln har återfått styrka efter en svag utveckling under hösten i fjol. Efter en utdragen period av relativt svag tillväxt i världsekonomin har således utsikterna för den globala tillväxten förbättrats. Efter att ha ökat, med för världsekonomin relativt svaga, 3,1 procent 2016 bedömer Arbetsförmedlingen att tillväxttakten i den globala ekonomin förstärks successivt under vår prognosperiod åren 2017 och 2018.

Efter att aktiviteten i den svenska ekonomin steg med goda 3,2 procent under 2016 bromsade tillväxten in något under första kvartalet i år. Förväntningarna är dock att tillväxten tar förnyad fart från och med andra kvartalet i år för att sedan fortsätta att utvecklas i god takt under resten av prognosperioden. Konjunkturläget fortsätter således att förstärkas och är därmed fortsatt mycket starkt.

Bakom dessa bedömningar ligger bland annat det fortsatt starka stämningläget hos såväl företagen i Arbetsförmedlingens intervjuundersökning som hos hushållen. Parallellt blir även den successiva förstärkningen i den globala ekonomin – och därmed exporten – en allt viktigare drivkraft för utvecklingen. Dessutom är behoven av ytterligare bygginvesteringar fortsatt stort. Mot denna bakgrund räknar Arbetsförmedlingen med att BNP stiger i god takt även under 2017 och 2018.

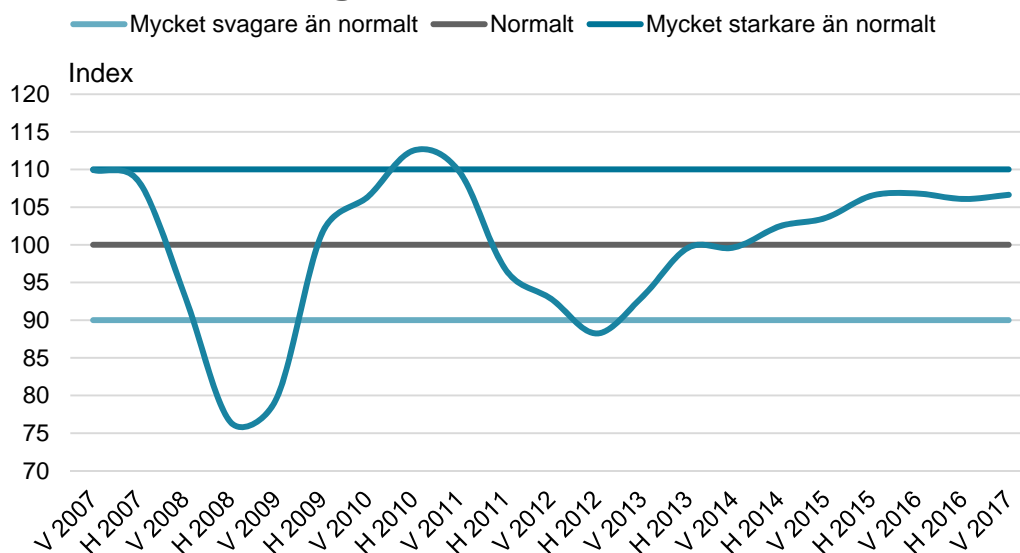
Den västsvenska ekonomin på topp

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator tyder på att de västsvenska företagen är mycket positiva gällande utvecklingen av efterfrågan av deras varor och tjänster det kommande halvåret. Indikatorn har legat på en stabilt hög nivå de senaste fyra mätningarna och har haft ett starkare värde än normalt sedan hösten 2014. Drygt 50 procent av företagen uppger att efterfrågan på deras varor och tjänster har ökat det senaste halvåret. När det gäller de kommande sex månaderna är det ännu fler företag som tror på ökad efterfrågan och likaså det därpå följande halvåret.

Indexet bygger på att ett slumpmässigt urval av företag i det privata näringslivet i Västra Götalands län som har gjort bedömningar av utvecklingen av efterfrågan på deras varor och tjänster de kommande sex månaderna. Indexet har normaliserats och ett värde runt 100 tyder på en normaltillväxt i den regionala ekonomin, medan nivåer över 110 tyder på en regional tillväxt

mycket över det normala och nivåer under 90 tyder på en tillväxt mycket under det regionala genomsnittet.

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator* för näringslivet i Västra Götalands län

*För information om Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator, se bilaga 2. Säsongrensade data, trendvärden.

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

När det gäller inflödet av nyanmälda platser och utvecklingen av antalet varsel är bilden fortsatt positiv. Antalet varsel har endast understigit kvartalsnittet första kvartalet 2017 en gång under hela 2000-talet. SCB:s vakansstatistik visar att antalet lediga jobb fortsätter att öka och att rekryteringsgraden inte varit så hög sedan mätningarna började i början av 2000-talet. Det innebär att rekryteringsaktiviteten är mycket hög på svensk arbetsmarknad just nu. Enligt teknikföretagens senaste prognos är det nu inte bara fordonsindustrin som upplever en ökad efterfrågan utan även maskinindustrin gynnas av en ökad exportefterfrågan.

Även andra regionala undersökningar tyder på att det västsvenska konjunkturläget är mycket bra. Västra Götalandsregionens mätning visar i likhet med Arbetsförmedlingens undersökning att konjunkturläget inte har varit så starkt sedan 2007. Västsvenska handelskammarens företagspanel är även de mycket optimistiska trots en osäker omvärld och ökande kompetensbrist.

Delregional utveckling

Länets delregioner har olika näringsstruktur och mönster vad gäller befolkningsutveckling, pendling och konjunkturutveckling. Arbetsgivarna inom alla de fyra delregionerna (Fyrbodan,

Göteborgsregionen, Sjuhärad och Skaraborg) är optimistiska om framtiden, men tror på en avtagande ökningstakt under 2017. I nedanstående diagram återfinns de delregionala resultaten av Arbetsförmedlingens intervjuundersökning och då efterfrågeutvecklingen ett halvår bakåt i tiden, samt framåtblickande de kommande två halvåren.² Samtliga delregioner har optimistiska företag som tror på en ökad efterfrågan under sommarhalvåret. Därefter bedömer de att konjunkturen ska ge dem en stark efterfrågan fram till våren 2018.

Fyrbodal

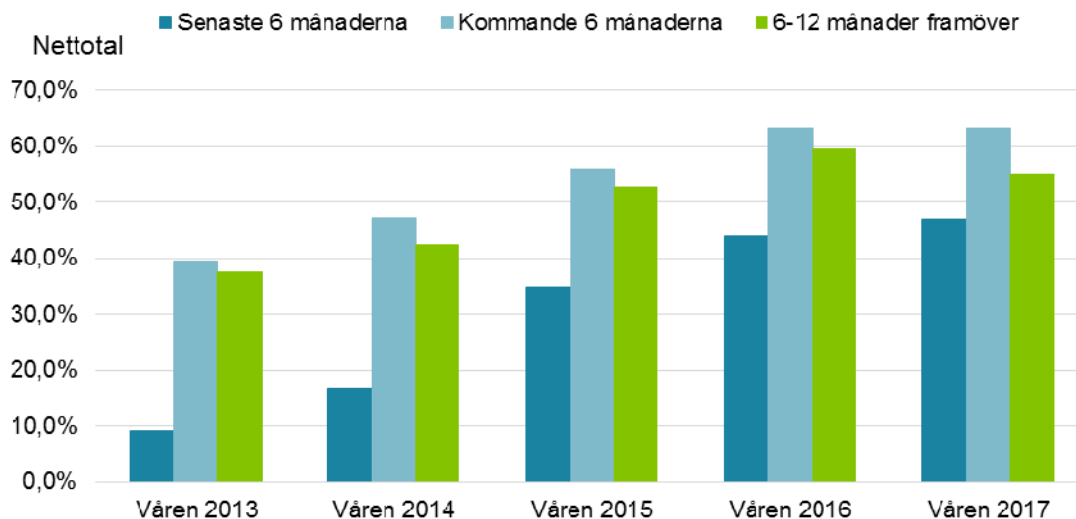
Fyrbodal är den delregion som är mest påverkad av säsongvariationer, mycket på grund av den starka turismen i områdets kustnära delar under sommarhalvåret. De senaste årens utveckling kännetecknas i mångt och mycket av att SAAB gick i konkurs. Näringslivet har sedan dess jobbat starkt med omställningen från det stora beroendet av fordonstillverkaren och varuproduktion till att producera moderna tjänster. Utvecklingen i Trollhättan ser nu mycket positiv ut. Den senaste tidens statistik tyder i mångt och mycket på att omställningen löper på bra och att företagen i området räknar med en god utveckling framöver. Den positiva synen på efterfrågan det kommande halvåret och även det där på följande halvåret är dock starkt beroende av att efterfrågan i omvärlden fortsätter att utvecklas i positiv riktning.

De mörkblå staplarna i diagrammet nedan visar den faktiska utvecklingen av efterfrågan bland företagen i det privata näringslivet det senaste halvåret.³ De kommande halvåret bedömer företagen att det skall bli lika starkt som de bedömningar som gjordes våren 2016. Däremot är företagen lite mer försiktiga i sin syn på utvecklingen därefter.

² Nivån på staplarna visar skillnaden mellan andelen företag som bedömer att efterfrågan på deras varor och tjänster kommer att öka och andelen som tror på minskad efterfrågan, så kallade netttotal. Arbetsgivarna har också möjlighet att uppge oförändrad efterfrågan. Siffran kan alltså variera mellan +100 och -100.

³ Netttotal enligt ovan.

Efterfrågan på varor och tjänster i det privata näringslivet i Fyrbodal

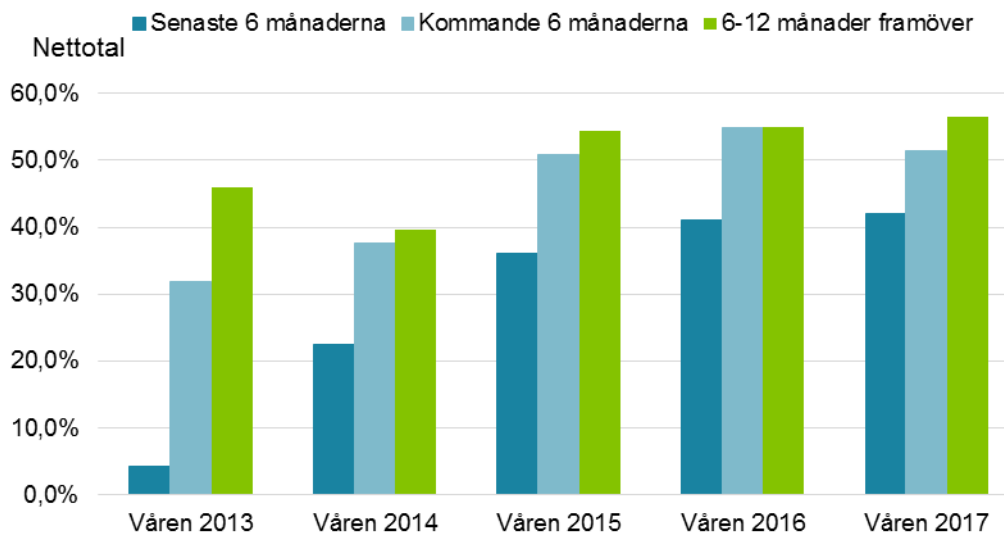

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Göteborgsregionen

Göteborgsregionen är länets tillväxtmotor och tillhör de tre tillväxtregionerna i Sverige, tillsammans med Stockholms- och Malmöregionen. Det är i dessa tre storstadsregioner befolkningen ökar kraftigast och majoriteten av de nya jobben har skapats de senaste decennierna. Göteborgsregionen är till skillnad från de två övriga storstadsregionerna mer beroende av industrin. Utvecklingen där gynnas nu därför av den ökande exportefterfrågan. Göteborgsregionen är den delregion i Västra Götalands län som har den största andelen anställda inom den privata tjänstesektorn. Dock inte lika stor andel som de två övriga storstadsregionerna Stockholm och Malmö. Resultatet i Arbetsförmedlingens prognosundersökning våren tyder på att konjunkturläget och efterfrågeutvecklingen blir ännu starkare 2017 än 2016 i Göteborgsregionen.

Efterfrågan på varor och tjänster i det privata näringslivet i Göteborgsregionen

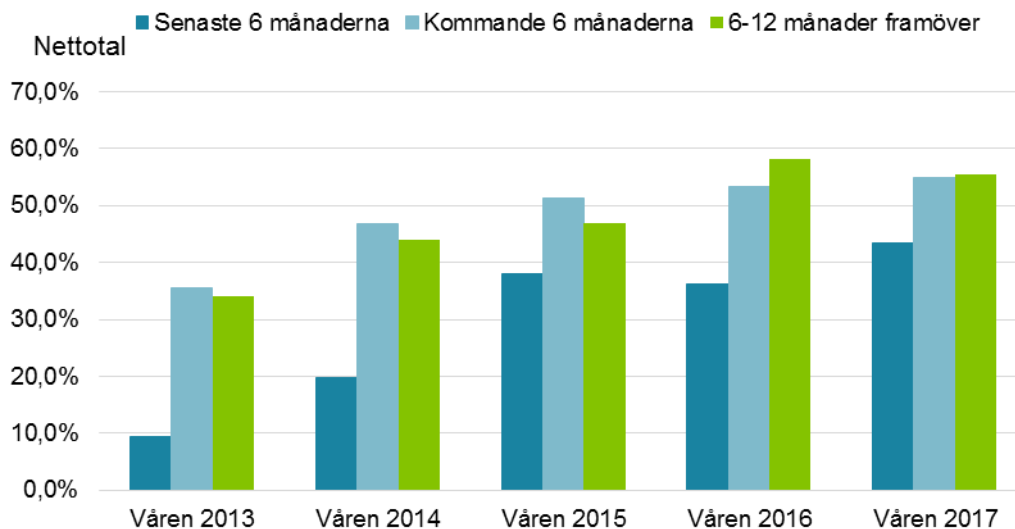

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Sjuhärad

Sjuhärad har en tydligt annorlunda näringsstruktur jämfört med övriga delregioner i länet. Beröendet av fordonsindustrin är påtagligt mindre och industrigrenar som maskinindustri är betydligt större mätt i antal anställda. Konjunktursvängningarna har inte varit lika stora här som i övriga länet. Vilket har resulterat att nedgångarna inte varit lika djupa, men uppgångarna har inte heller varit lika starka. Utvecklingen har generellt varit mer stabil. Det enda stora varslet som skett i länet på senare tid, drabbade Borås, i och med neddragningarna på Ericsson. Vårens undersökning tyder dock på att den totala efterfrågan i det privata näringslivet inte har påverkat efterfrågan negativt.

Efterfrågan på varor och tjänster i det privata näringslivet i Sjuhärad

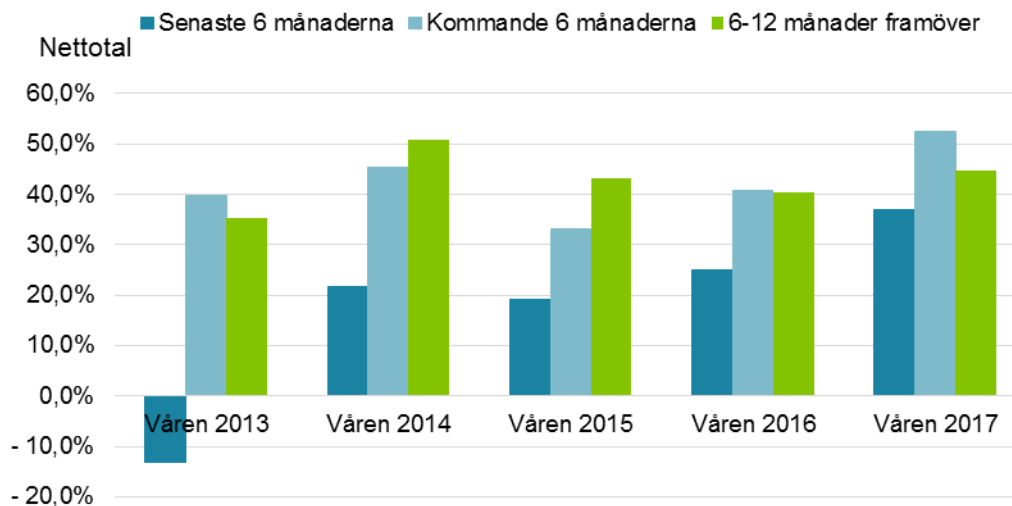

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Skaraborg

Skaraborg är den delregion i Västra Götalands län som är mest industritung och har störst andel anställda inom jord- och skogsbruk. Industrin i området drabbades hårt under konjunkturedgången hösten 2012 och 2013. Utvecklingen av efterfrågan på varor och tjänster har varit svagare här än i länets övriga delar. Vårens undersökning visar dock på att det nu också tagit fart i konjunkturen i Skaraborg. När det gäller utsikterna de kommande sex månaderna är företagen mer positiva än på länge. Analysen tyder på att konjunkturuppgången inträffade något senare i Skaraborg, men att den är här, om än i något svagare tappning. Utfallet av efterfrågeutvecklingen det senaste halvåret indikerar en klar förbättring.

Efterfrågan på varor och tjänster i det privata näringslivet i Skaraborg

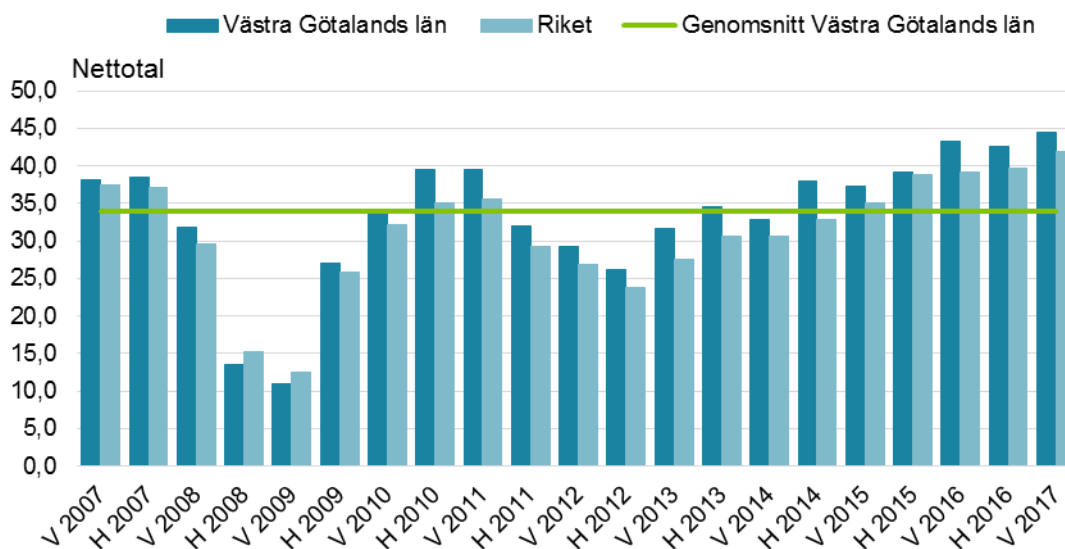

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Efterfrågan på arbetskraft

Andelen företag i privat sektor som bedömer att de kommer att öka antalet anställda de kommande året har ökat de senaste mätningarna och ligger sedan hösten 2014 klart över det historiska snittet för Västra Götalands län. De tre senaste mätningarna är rent av de starkaste på mycket länge. När det går bra för västsvensk industri gynnar det arbetsmarknaden i länet som helhet. Jämfört med riket så är det betydligt fler företag som planerar att utöka sin personalstyrka i Västra Götalands län. Nedanstående diagram visar andelen företag som, enligt Arbetsförmedlingens prognosundersökning, avser att öka antalet sysselsatta under det kommande året uttryckt i nettotal.

Privata arbetsgivare som planerar att utöka sin personalstyrka på ett års sikt i Västra Götalands län

Säsongrensade data, trendvärden.

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

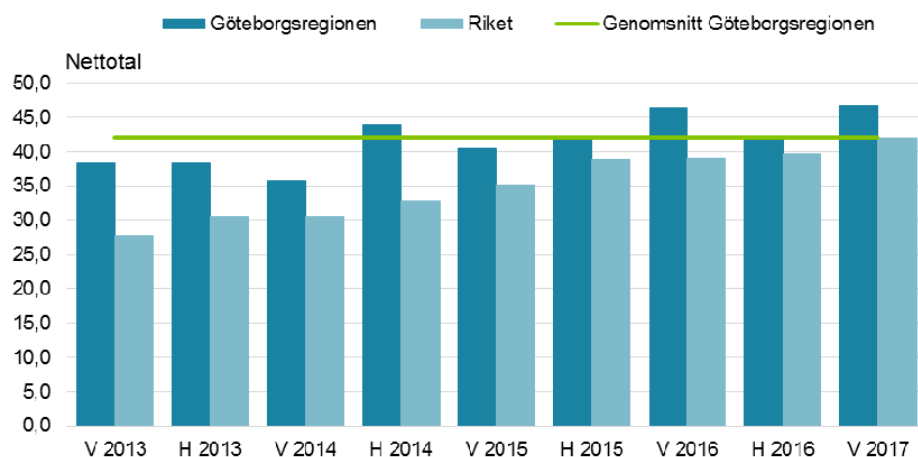
Det goda konjunkturläget i Göteborgsregionen har under 2016 spridit sig till länets övriga regioner. Anställningsplanerna i det privata näringslivet är nu expansiva i hela länet. Nedanstående diagram visar andelen företag som avser att utöka sin personalstyrka uttryckt i netttotal efter delregion och är hämtat från Arbetsförmedlingens intervjuundersökning. Under 2017 kan vi förvänta oss en stark ökning av antalet sysselsatta i hela länet, som avtar något under 2018.

Vid en uppdelning av det privata näringslivet efter bransch är det absolut störst andel företag inom bygg- och anläggningsbranschen som planerar att utöka antalet anställda, följt av företag inom information och kommunikation. Arbetsförmedlingens undersökning visar vidare att det är flest företag inom information och kommunikation som har utökat sin personalstyrka det gångna året, med än klart större andel företag än övriga branscher. Förutom de två nämnda branscherna har även företag inom finansiell verksamhet och företagstjänster, handel, samt hotell- och restaurangbranschen positivare anställningsplaner än länsnittet. Företagen inom transport och jordbruk, skogsbruk och fiske har lägst andel företag som planerar att utöka sin personalstyrka.

Företagen i Fyrbodalen var betydligt mer positiva gällande anställningsplanerna ett år framåt i höstens undersökning, vilket indikerar en mycket stark ökning av antalet anställda under 2017, som avtar 2018. I Göteborgsregionen är företagen fortsatt mycket positiva gällande 2018, i likhet med vårens mätning 2016. Det indikerar två goda år med stark sysselsättningsutveckling både 2017 och 2018. Det är dock fortsatt företagen i Göteborgsregionen som har de mest positiva

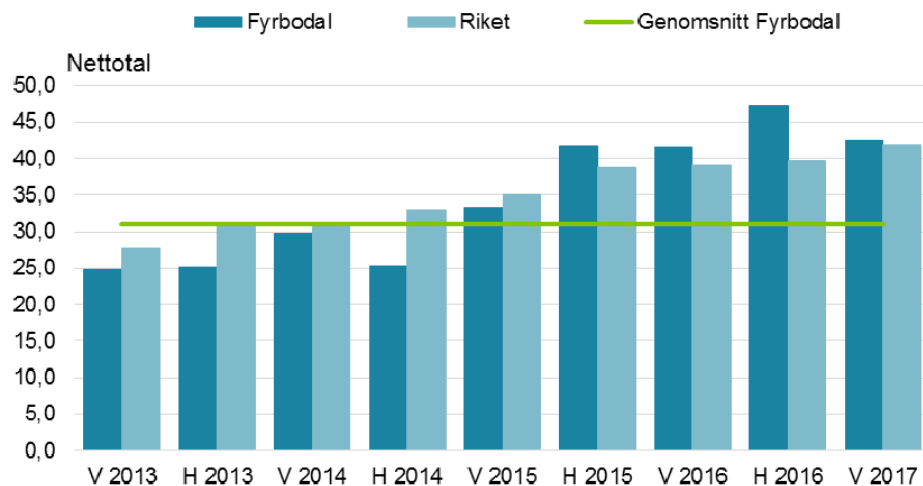
anställningsplanerna. Det är också för denna delregion som det historiska genomsnittet är som högst, följt av Sjuhärad.

Privata arbetsgivare som planerar att utöka sin personalstyrka på ett års sikt i Göteborgsregionen

Säsongrensade data, trendvärden.
Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

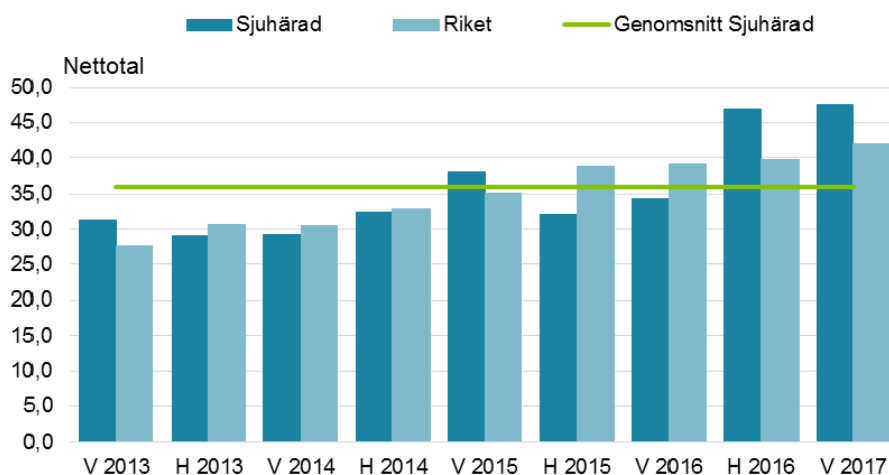
Privata arbetsgivare som planerar att utöka sin personalstyrka på ett års sikt i Fyrbodal

Säsongrensade data, trendvärden.
Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

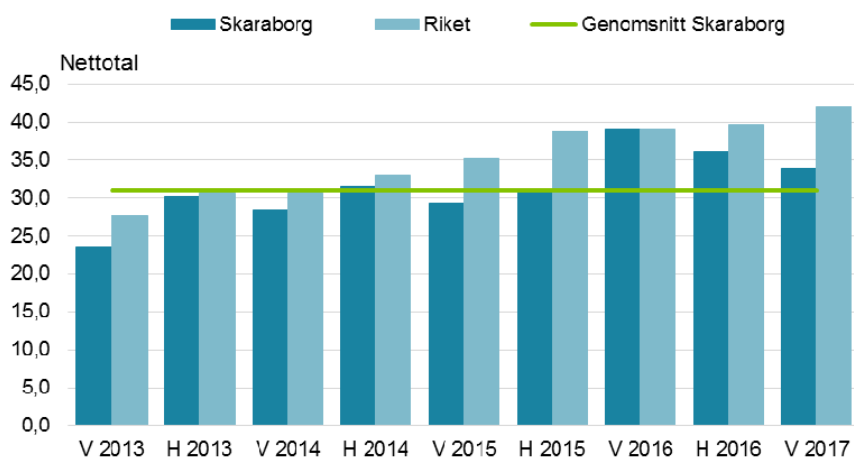
I Sjuhärad har de två senaste mätningarna, hösten 2016 och våren 2017, indikerat toppnoteringar i anställningsplaner. I Skaraborg har dock mätningarna indikerat mer försiktiga anställningsplaner om än positiva och klart över det historiska snittet.

Privata arbetsgivare som planerar att utöka sin personalstyrka på ett års sikt i Sjuhärad

Säsongrensade data, trendvärden.
Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Privata arbetsgivare som planerar att utöka sin personalstyrka på ett års sikt i Skaraborg

Säsongrensade data, trendvärden.
Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Prognos över sysselsättning och arbetslöshet

I detta avsnitt ges en framåtblickande prognos över sysselsättningsutvecklingen och arbetslöshetsutvecklingen i Västra Götalands län och dess delregioner. Gällande sysselsättningsutvecklingen är de huvudsakliga källorna till informationen SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik och drygt 2 000 arbetsgivares egna bedömningar genom Arbetsförmedlingens prognosundersökning. När det gäller arbetslöshetsutveckling är det Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik som är fokus och inte SCB:s officiella statistik.

Antalet sysselsatta fortsätter att öka starkt

I takt med att antalet lågutbildade i arbetsför ålder har minskat och antalet med eftergymnasial utbildning har ökat i Sverige har även de förvärvsarbetande följt den utvecklingen. Att allt fler utbildar sig längre och skaffar högre utbildning tycks ha påskyndat och i stor utsträckning möjliggjort utvecklingen mot en mer kunskapsintensiv arbetsmarknad. Det tycks också finnas ett samband mellan antalet högutbildade och antalet högkvalificerade jobb⁴. Den starkaste utvecklingen av de högkvalificerade jobben sker i de tre storstadsregionerna i Sverige, där det finns ett större utbud av högkvalificerad arbetskraft. Det attraherar kunskapsintensiva företagskluster och dynamik uppstår. I Arbetsförmedlingens Globaliseringsrapport från hösten 2016 beskrevs att det främst är jobben i mitten som påverkas negativt av globalisering och digitalisering, medan det är de högkvalificerade jobben som har den starkaste tillväxten på svensk arbetsmarknad. Vid en nedbrytning av de förvärvsarbetande i Västra Götalands län efter delregion och utbildningsnivå, framkommer tydliga skillnader i mönstret, vilket ger effekt på utvecklingen av sysselsatta i de fyra delregionerna.

Andel förvärvsarbetande 16-64 år efter utbildningsnivå och delregion i Västra Götalands län, 2015

Delregion	Fyrbodal	Göteborgsregionen	Sjuhärad	Skaraborg
Förgymnasial	12%	9%	13%	11%
Gymnasial	55%	43%	53%	57%
Eftergymnasial	33%	47%	33%	32%

Källa: SCB (RAMS)

Av tabellen framgår det att Göteborgsregionen har en betydligt högre andel förvärvsarbetande inom gruppen eftergymnasialt utbildade och en klart lägre andel förvärvsarbetande med både förgymnasial och gymnasial utbildning än de tre övriga delregionerna. Sjuhärad har högst andel förvärvsarbetande med förgymnasial utbildning och Skaraborg har högst andel med gymnasial utbildning.

⁴ Nordea Regionala Utsikter/1/2017

Vid en uppdelning av de förvärvsarbetande efter arbetsuppgifternas art och komplexitet utifrån kvalifikationsnivå i SSYK2012 (Standard för svensk yrkesklassificering 2012), visar det sig mycket riktigt att det är yrken på den högsta kvalifikationsnivån (nivå 4) som har ökat mest över tid. Ett fenomen som är genomgående för samtliga fyra delregioner i länet. Till gruppen av de mest kvalificerade yrkena hör till exempel, läkare, ingenjörer, lärare, forskare inom olika områden. Helt i enlighet med vad forskningen visar har yrkesgrupper på kvalifikationsnivå tre minskat mest (exempel på yrken inom denna kvalifikationsnivå är banktjänstemän, domstols- och juristsekreterare, eller chefssekreterare och fotografer), samtidigt som yrkesgrupper med kvalifikationsnivå två ökar⁵. När det gäller yrken inom kvalifikationsnivå två är utvecklingen något skiftande beroende på yrkesområde. När det gäller yrkesgrupper inom den privata tjänstesektorn som är beroende av privatkonsumtion och knutna till hemmamarknaden, som service, vård och omsorg, så ökar de, likaså kvalificerade yrkesgrupper inom bygg och tillverkning, medan yrkesgrupper inom jord-, skog och fiske, administration och yrken inom maskinell tillverkning och transport minskar. Yrkesgrupper inom den lägsta kvalifikationsnivån, grupper som normalt betecknas som ingångsjobben på arbetsmarknaden har enligt yrkesregistret minskat i alla delregioner, men tydligast i Sjuhärad och Skaraborg.

Andel förvärvsarbetande 16-64 år efter yrkets kvalifikationsnivå⁶ och delregion i Västra Götalands län, 2015

Kvalifikationsnivå	Fyrbodalsregionen	Göteborgsregionen	Sjuhärad	Skaraborg
1	5%	5%	5%	5%
2	53%	43%	53%	57%
3	11%	15%	12%	11%
4	22%	31%	23%	21%

Källa: SCB (Yrkesregistret 2015)

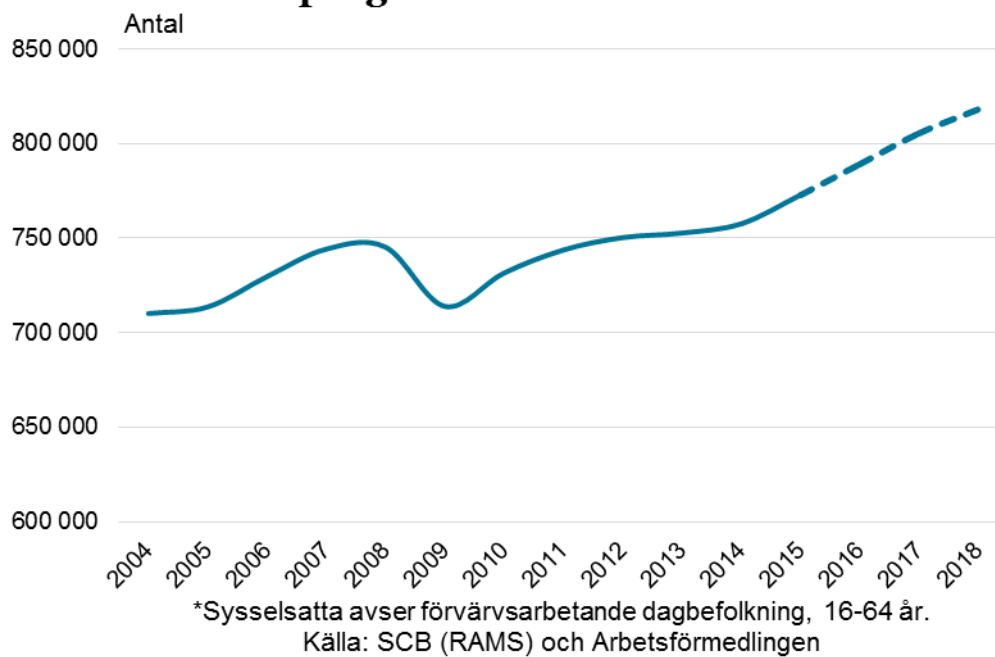
Tabellen ovan visar andelen arbeten inom de olika kvalifikationsnivåerna i de fyra delregionerna. Göteborgsregionen har klart högre andel förvärvsarbetande inom de mest kvalificerade jobben jämfört med övriga delregioner, men också en större andel inom de jobben som är i riskzonen för att rationaliseras bort genom digitaliseringen på nivå tre. Det sker dock en kontinuerlig struktumvandling på arbetsmarknaden, där vissa yrkesgrupper krymper medan andra ökar. Ur ett kompetensförsörjningsperspektiv är det mycket viktigt att följa utvecklingen.

⁵ Se faktaruta om "Enkla jobb" i perspektiv av globalisering och automatisering, Arbetsmarknadsutsikter Västra Götalands län hösten 2016.

⁶ **Nivå 1** innebär det inga eller låga formella utbildningskrav, **nivå 2** omfattar utbildningar på gymnasial nivå samt eftergymnasiala utbildningar kortare än 2 år, **nivå 3** praktiska eller yrkesspecifika eftergymnasiala utbildningar om 2–3 år, **nivå 4** teoretiska eftergymnasiala utbildningar samt forskarutbildningar om minst 3 år, normalt 4 år eller längre.

Sverige har i dag mycket hög sysselsättning och låg arbetslöshet för inrikes födda. Potentialen att öka arbetskraftsdeltagandet för denna grupp är marginell. Den framtida tillgången finns således bland utrikes födda. Utrikes födda och då i synnerhet utomeuropeiskt föddas, etablering på svensk arbetsmarknad blir följaktligen helt avgörande för styrkan i sysselsättningsökningen under prognosperioden, men även utvecklingen på längre sikt. Utvecklingen för utrikes födda ser mycket positiv ut och inte sedan arbetskraftsundersökningen började mäta detta i början av 90-talet har arbetskraftsdeltagandet varit så högt bland utrikes födda. Sysselsättningen och sysselsättningsgraden ökar stadigt för gruppen. Det ser dock inte lika positivt ut för alla utrikes födda som på intet sätt är en homogen grupp. Det är i första hand för personer med minst gymnasial utbildning som utvecklingen ser positiv ut. Utrikes födda med högst förgymnasial utbildning har en låg sysselsättningsgrad och arbetslösheten är betydligt högre i denna grupp.

Sysselsatta* 16-64 år i Västra Götalands län prognos för 2016 - 2018

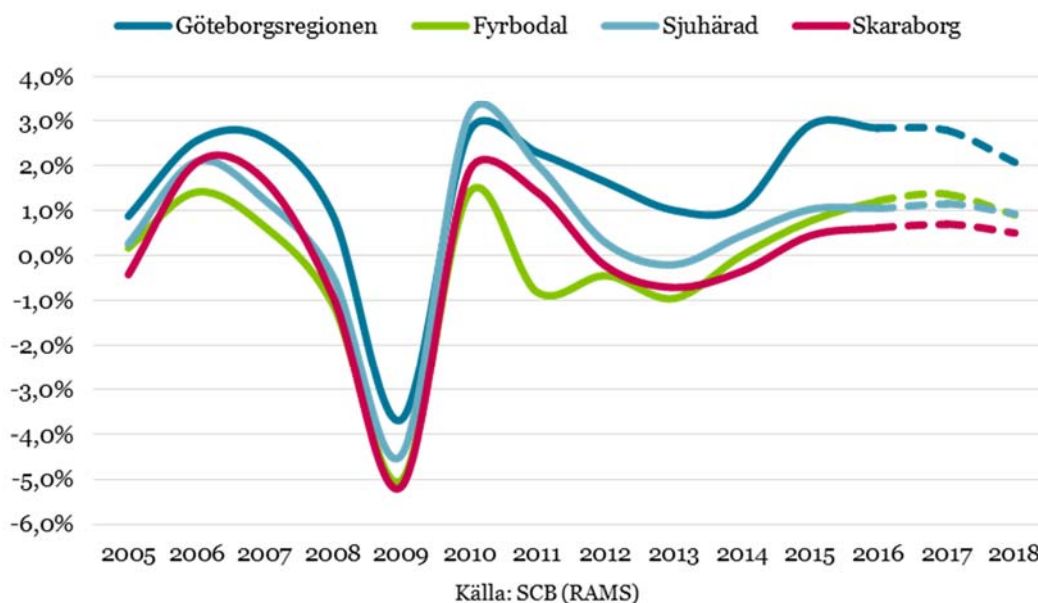
Den positiva utveckling som har kunnat skönjas i Göteborgsregionen under några år började sprida sig till övriga länet 2015 och den utvecklingen förstärks under 2016⁷ och framförallt 2017. Under de kommande åren är det framförallt den ökande exportindustrin som utgör grunden för tillväxt tillsammans med den stora behovet av personal inom offentlig sektor och behovet av nya bostäder och ny infrastruktur som bidrar till att antalet förvärvsarbetande i åldern 16-64 år väntas öka. Prognosen är att sysselsättningstillväxten når sin kulmen 2017 och avtar 2018 dels på grund av den ökande bristen av kvalificerad arbetskraft, men även att konjunkturen mattas

⁷ Prognosen baseras på den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken RAMS som har en framställningstid på 13 månader. Uppgifter avseende november 2016 publiceras således i december 2017, varför en bakåtprognois för 2016 är nödvändig.

av något. Fram till fjärde kvartalet 2018 väntas en ökning på 29 000 förvärvsarbetande i Västra Götalands län. Det resulterar i en ökning med 16 500 förvärvsarbetande 2017 och 12 500 2018.

I Göteborgsregionen förväntas en ökning av antalet förvärvsarbetande med 2,8 respektive 2,1 procent under 2017 och 2018, vilket motsvarar en ökning på 13 000 respektive 10 000 personer. I Fyrbodalen förväntas motsvarande ökningstakt att bli 1,4 respektive 0,9 procent, vilket motsvarar 1 500 och 1 000 personer, i Sjuhärad 1,2 respektive 0,9 procent, eller 1 100 och 900 personer och i Skaraborg 0,7 respektive 0,5 procent eller 800 och 600 personer.

Procentuell förändring av förvärvsarbetande 16-64 år efter delregion i Västra Götalands län prognos 2016-2018

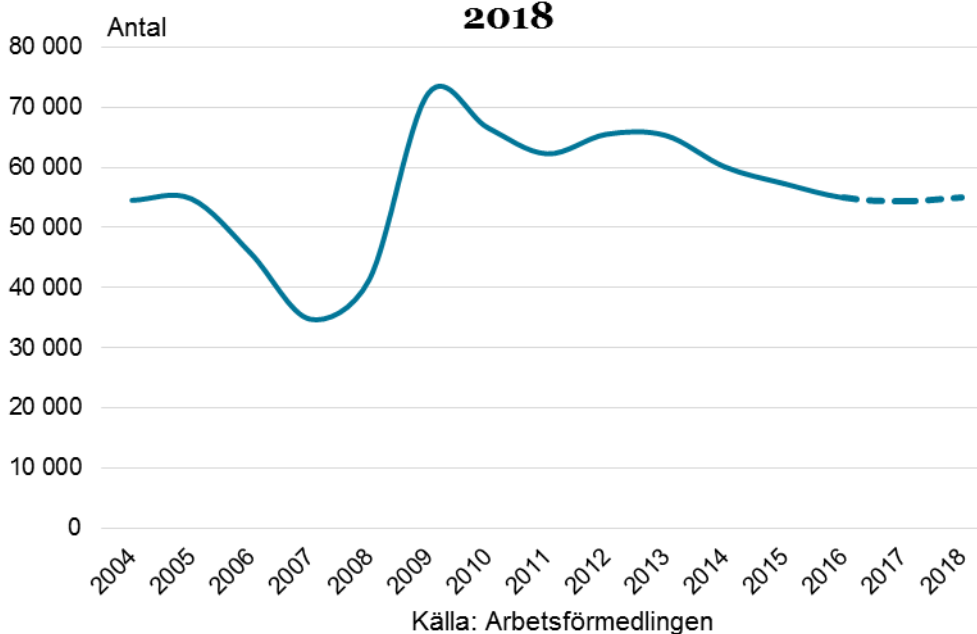
Arbetslösheten minskar

Antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen i Västra Götalands län har utvecklats mycket positivt under 2017. För inrikes födda är antalet inskrivna nere på historiskt låga nivåer. Det starka konjunkturläget de två senaste åren har bidragit till att de grupper som står nära arbetsmarknaden har lämnat Arbetsförmedlingen och gått ut i jobb. Om det inte vore för det stora inflödet av nyanlända till Arbetsförmedlingen skulle även gruppen som står långt ifrån arbetsmarknaden ha minskat. Det stora antalet asylsökande som kom under hösten 2015 ger fortsatt avtryck i arbetslöshetsutvecklingen. Kulmen av antalet nyinskrivna i etableringsuppdraget skedde under hösten 2016 på länsnivå. Strömmen från Migrationsverket har minskat till förmån för en större andel kvotflyktingar och anhöriga till dem som fått uppehållstillstånd. Allt

eftersom tiden går kommer andelen kvotflyktingar utgöra en allt större del, förutsatt att politiken fortsätter på den inslagna vägen.

Av de mer resursstarka människorna som har flytt från Syrien med eftergymnasial utbildning och arbetslivserfarenhet är många en eftertraktad arbetskraft bland länets arbetsgivare. För dem kommer etableringen på svensk arbetsmarknad att gå betydligt fortare än för dem som har förgymnasial utbildning eller ingen utbildning. Även för nyanlända med utbildning behövs studier i svenska språket och validering av utbildning och arbetslivserfarenhet. Det bidrar till att de under den första tiden efter att de fått uppehållstillstånd kommer att vara inskrivna på Arbetsförmedlingen. Hur lång den tiden blir beror på många faktorer. På det individuella planet handlar det om hälsotillstånd, färdigheter och kunskaper som de har med sig i form av utbildning, arbetslivserfarenhet, samt förmåga att lära sig ett nytt språk. Informella nätverk där de väljer att bosätta sig/blir placerade är också en viktig faktor. De kommande åren väntas efterfrågan på arbetskraft vara mycket god. Förutsatt att mottagarsystemet och de insatser som ges de nyanlända är effektiva finns mycket goda möjligheter att snabbt finna vägar ut på den svenska arbetsmarknaden. Det finns tecken på att arbetsgivare diskriminerar denna grupp, vilket måste upphöra genast.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år i Västra Götalands län prognos för kv4 2017 och kv4 2018

Under 2017 har antalet inskrivna som är födda i Sverige fortsatt att minska i en mycket god takt, medan de inskrivna som är födda utanför Sverige har fortsatt att öka. Det innebär att antalet

inskrivna inrikes födda nu är nere på historiskt låga nivåer. Prognosen är att utvecklingen fortsätter enligt samma mönster, men att ökningstakten av utrikes födda kommer att avta under prognosperioden. Under andra halvåret 2017 förväntas nedgången i antalet inrikes födda att plana ut, vilket leder till en arbetslöshet som i princip är oförändrad. Under sista kvartalet 2017 beräknas antalet inskrivna att uppgå till knappt 54 400 personer i åldern 16-64 år och under samma kvartal 2018 till drygt 54 000 personer. Det motsvarar en minskning av antalet inskrivna under 2017 med 1,0 procent jämfört med samma period 2016 och en ytterligare minskning med 0,7 procent fjärde kvartalet 2018 jämfört med samma kvartal 2017. Det innebär att andelen arbetslösa kommer att sjunka från 6,6 procent 2016 till 6,4 procent sista kvartalet 2017 och samma siffra sista kvartalet 2018.

Antal inskrivna arbetslösa 16-64 år efter kvartal 4 efter delregion i Västra Götalands län, 2016 samt prognos 2017 och 2018

	Fyrbodal	Göteborgs-regionen	Sjuhärad	Skaraborg	Länet
KV4 2016	11 668	27 288	6 591	9 403	54 950
KV4 2017	11 600	27 000	6 500	9 300	54 400
KV4 2018	11 500	26 900	6 400	9 200	54 000

Källa: Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik

Utvecklingen i arbetslösheten skiljer sig egentligen endast för Fyrbodal där antalet inskrivna arbetslösa har ökat under en period, på grund av det stora antalet nyanlända som kommit till många av kommunerna under en längre period. En inbromsning i ökningstakten har dock skett kontinuerligt under våren och prognosen är därför att utvecklingen vänder till en minskning under hösten, om än något svagare än i övriga länet. Minskningstakten är starkast i Göteborgs-regionen och Sjuhärad.

Arbetskraftsutveckling de kommande åren

Kombinationen av ett fortsatt starkt konjunkturläge och befolkningstillväxt ger en vink om att arbetskraftsutbudet förväntas öka kraftigt under år 2017 och fortsatt starkt om än något mindre under år 2018. En annan viktig orsak är att invandringen har minskat till följd av skärpta migrationsregler som gör att invandringen som motvikt till den demografiska effekten av pensionsavgångar inte blir lika stark. Påfyllnaden av unga som tillträder arbetskraften är långt ifrån det antalet personer som pensioneras de kommande åren, vilket gör att arbetskraften inte ökar mer trots relativt starkt konjunkturläge. Delregionerna följer i stort sett utvecklingen av befolkningen i arbetsaktiv ålder. Det är främst länets växande befolkning som har bidragit till ökningen av antalet personer i arbetskraften.

Stora regionala skillnader

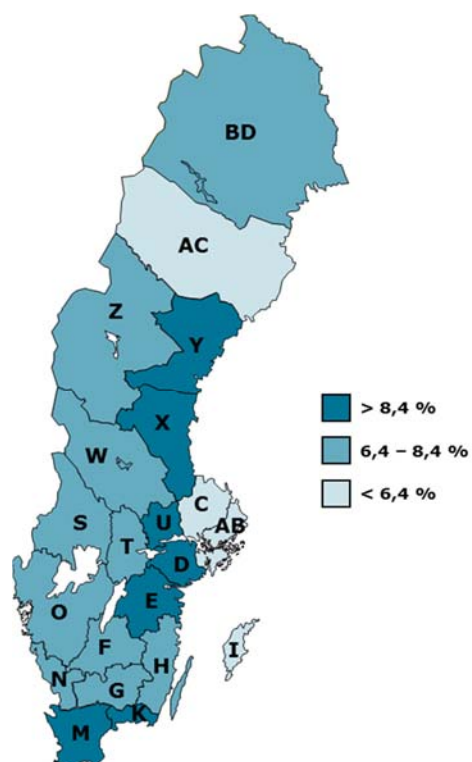
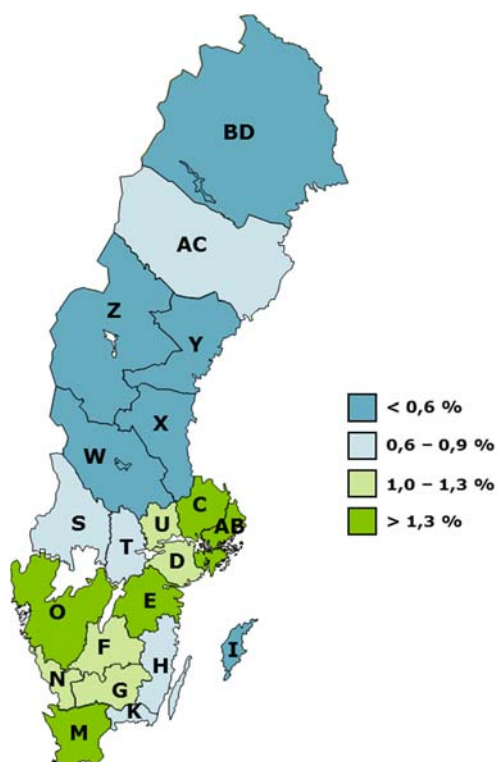
Det råder stora skillnader i utveckling av sysselsättning och arbetslöshet i riket. Den tydliga urbaniseringsprocessen i Sverige som medför att många unga flyttar till de stora universitets- och

högskoleorterna i Sverige leder till att arbetskraften och sysselsättningen ökar som mest i rikets större städer. Där skapas gynnsamma förhållanden för företag att utvecklas. Närhet till utbildning, transport och kommunikation, kvalificerad arbetskraft och kunskapsbaserade företagskluster blir allt viktigare, och driver utvecklingen på arbetsmarknaden. Det är i rikets tre storstadsregioner som denna trend är tydligast. Arbetsförmedlingen bedömer att sysselsättningen i riket kommer att öka med 81 000 personer under 2017 och 68 000 personer 2018. Uppskattningsvis kommer omkring 70 procent av de nya jobben att skapas i de tre storstadslänen Stockholm, Skåne och Västra Götaland. Den förväntade sysselsättningsutvecklingen kommer att vara stark även i Uppsala och Östergötlands län under prognosperioden.

Även arbetslöshetsnivåerna skiljer sig mellan länen. Det som är påfallande nu är hur kommuner med högt flyktingmottagande har ett stort inflöde och en ökande arbetslöshet. Samtidigt är det många människor som går ut i jobb tack vare det goda konjunkturläget. Västra Götalands län är ett av de län som fortfarande har en minskande arbetslöshet och lägre andel arbetslösa än riksgenomsnittet. Denna utveckling väntas bestå under prognosperioden. I de två övriga storstadsregionerna ökar arbetslösheten på grund av det stora inflödet till arbetskraften.

Förväntad procentuell sysselsättningsförändring (16-64 år) mellan kvartal 4 2017 och kvartal 4 2018

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft, prognos kvartal 4 2018

AB	Stockholm	I	Gotland	U	Västmanland
C	Uppsala	K	Blekinge	W	Dalarna
D	Södermanland	M	Skåne	X	Gävleborg
E	Östergötland	N	Halland	Y	Västernorrland
F	Jönköping	O	Västra Götaland	Z	Jämtland
G	Kronoberg	S	Värmland	AC	Västerbotten
H	Kalmar	T	Örebro	BD	Norrbottn

Näringsgrenar

Det enklaste sättet att karaktärisera Västra Götalands län är att det är ett Sverige i miniatyr. På länets arbetsmarknad finns de flesta näringsgrenar och yrken som är representerade i landet. Näringslivet är diversifierat med en mångfald av verksamheter. I länet finns både storstäder och glesbygd, det finns en stark gränshandel, en utbredd turism och en stark industristruktur. Genom att länet är stort och delvis tätbefolkat finns också en utbredd tjänstesektor som servar en växande befolkning med såväl privata som offentliga tjänster. Tjänstesektorn är också intimt samverkande med länets industri.

I detta avsnitt redogörs för hur näringsstrukturen ser ut i Västra Götalands län och för hur jobbmöjligheterna ser ut i respektive bransch. Arbetsförmedlingens prognosundersökning ligger till grund för uppgifterna men jämförelser görs även med annan relevant information.

Näringsstruktur

På grund av länets storlek och stora andel av riket är skillnaderna mellan länet och riket inte så stora. Vad som särskiljer länet mot riket är en något större andel industri. Bryts länet ner efter de fyra delregionerna framträder dock en bild av mer skilda särdrag. Skaraborg har en betydligt större industrisektor än övriga, medan Göteborgsregionen har den största privata tjänstesektorn. Fyrbodalsregionen har högsta andel förvärvsarbete inom vård- och omsorg samt bygg av delregionerna. Sjuhäradsregionen utmärks av sin stora handel.

Andel förvärvsarbete 16-64 år, efter grov näringsgren och delregion, samt länet och riket, 2015

Branschgrupp grov	Fyrbodalsregionen	Göteborgsregionen	Sjuhäradsregionen	Skaraborg	Länet	Riket
Jordbruk, skogsbruk och fiske	2%	0%	2%	3%	1%	1%
Tillverknings- och utvinningsindustri	13%	13%	16%	21%	15%	12%
Företag inom energi och miljö	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Byggindustri	9%	6%	8%	6%	7%	7%
Handel	13%	13%	16%	11%	13%	12%
Transportföretag	4%	6%	4%	4%	5%	5%
Hotell och restauranger	4%	4%	2%	3%	3%	4%
Informations- och kommunikationsföretag	1%	4%	1%	1%	3%	4%
Kreditinstitut och försäkringsbolag	1%	1%	1%	1%	1%	2%
Fastighetsbolag	2%	2%	1%	1%	2%	2%
Företags tjänster	8%	14%	10%	7%	12%	12%
Civila myndigheter och försvaret	5%	5%	4%	7%	5%	6%
Utbildningsväsendet	11%	10%	11%	10%	10%	11%
Enheter för vård och omsorg	21%	15%	18%	19%	17%	17%
Personliga och kulturella tjänster m.m.	4%	4%	4%	4%	4%	4%
Okänt	1%	1%	1%	1%	1%	1%

Källa: SCB (RAMS)

Industri

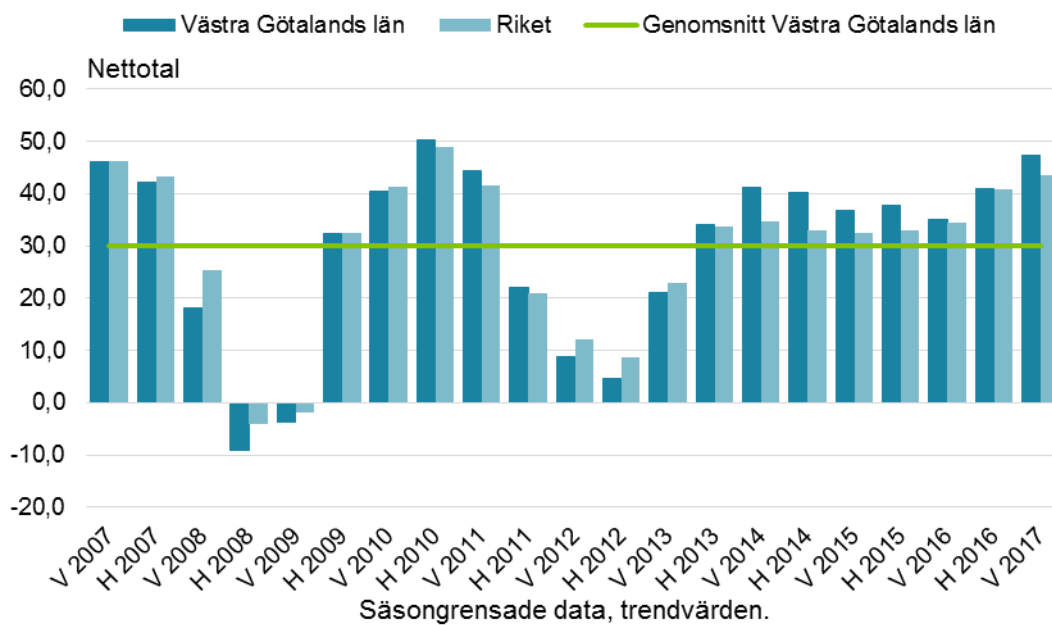
En av fem av landets industrisysselsatta återfinns i Västra Götalands län och länet förknippas ofta med sina företag som har gjort sig kända på världsmarknaden, exempelvis inom läkemedels- eller fordonsindustrin. Industrin i Västra Götalands län är långt ifrån homogen, men ur ett nationellt perspektiv har verkstadsindustrin sitt starkaste fäste här. Av de industrisysselsatta i länet arbetar hela 54 procent inom verkstadsindustrin och den allra största grenen utgörs av fordons-/transportmedelsindustrin. Antalet förvärvsarbetande i åldern 16-64 år uppgår till drygt 121 600 i länet, varav 55 procent arbetar i Göteborgsregionen. En mängd av länets företag exporterar varor direkt till återförsäljare eller slutkunder runtom i världen vilket gör att länets industri, i jämförelse med angränsande läns industrisektorer, ligger före i konjunkturcykeln. När det till exempel handlas många bilar i Nordamerika eller Asien är det fordonstillverkare i Västra Götalands län som först höjer sina produktionskvoter, vilket kort därefter även gynnar underleverantörer i exempelvis Jönköpings län. Sammantaget har det lett till att Västsverige ofta beskrivs som ryggraden i svensk industri.

Arbetsförmedlingens undersökning visar att länets industriföretag är betydligt mer positiva än riksnittet. Framtidstron ligger klart högre än i förra årets mätningar och en bra bit över normalläget, vilket nedanstående diagram illustrerar. En stor skillnad jämfört med tidigare år är att utsikterna för världsekonomin är mer positiva än på länge, trots fortsatt stor osäkerhet vad som skall hända i till exempel USA. Exportefterfrågan har ökat starkt under inledningen av 2017 och väntas hålla i sig 2018 ut.

Många företag i undersökningen har uppgett att behoven av att anställa personal är stort och att kapacitetsutnyttjandet⁸ märkbart har ökat för såväl mindre som för de större företagen. Fler industriföretag planerar att utöka sin personalstyrka jämfört med våren 2016. Det är dock inte alla industrigrenar som upplever en högkonjunktur. Medan fordons- och metallvaruindustrin liksom kemiindustrin, gummi- och plastindustrin går för högvarv med bästa konjunkturlägen på länge går det något trögare för grafisk industri, elektronik- och textilindustrin. Enligt Arbetsförmedlingens undersökning är det tydligt att många industriföretag vill växa och utöka sina personalstyrkor men bristen på arbetskraft är ett stort hinder för detta. Andelen industriföretag i länet som har upplevt brist på arbetskraft vid rekrytering under de senaste sex månaderna, har fördubblats på ett år och är den högsta andelen någonsin i Arbetsförmedlingens prognosundersökning.

⁸ Mätt på hur mycket företagen kan utöka produktionen utan att behöva anställa mer personal).

Förväntningsläget inom industrin för kommande sex månader i Västra Götalands län

Delregionala perspektiv

Västra Götaland är det län med flest kommuner i Sverige och följaktligen finns det regionala skillnader inom länet även om samtliga delregioner visar på en god konjunktur. Göteborgsregionen, där fordonsindustrin har sitt huvudsäte, är alltjämt länets tillväxtmotor och i stort sett alla företag med koppling till fordonsindustrins fortsatta positiva utveckling upplever god stämning. Både 2015 och 2016 slog nybilsförsäljningen rekord. Årets första fyra månader har registreringen fortsatt att öka. Siffrorna är positiva för Volvo som fortsatt är Sveriges vanligaste bilmärke, med 22 procent av alla bilar i trafik, men även på lastbilsidan hörs positiva tongångar. Även globalt har fordonsförsäljningen nått rekordnivåer, framför allt i Kina där utvecklingen har slagit alla förväntningar, vilket bäddar för fortsatt god utveckling för Göteborgsregionens och länets fordonsindustri. En stark fordonsindustri skapar nödvändigtvis inte bara en sysselsättningstillväxt inom sin näringsgren, utan gör att det även går bra för tekniska konsultföretag, It-företag och bemanningsföretag som kategoriseras inom den privata tjänstesektorn, men även hotell- och restaurangbranschen. Spin-off-effekterna är således stora vilket sammantaget ger goda jobbutsikter, framför allt för unga personer som ofta finner ingångsjobb i dessa branscher. Förutom fordonsindustrin utgör övrig verkstadsindustri, läkemedels- och kemiindustrin viktiga delar i Göteborgsregionens industrisektor, och optimismen gällande den närmaste framtiden i samtliga näringsgrenar är utbredd.

I Arbetsförmedlingens undersökning uppgav industriföretagen i Fyrbodalen att de upplever en ovanligt stark konjunktur. Förutom fordonsindustrin går den petrokemiska industrin liksom all tillverkning relaterad till den heta bygg- och anläggningsbranschen (betong, trä

och metallvaror) mycket bra just nu. Tillverkningsföretag i till exempel Trollhättan (och flera andra orter) uppger att situationen alltmer börjar efterlikna Gnosjöandan i Småland, där företag historiskt sett har samarbetat med varandra både vad gäller lokaler och utrustning men inte minst personal. Under den senaste tiden har allt fler företag i Fyrbodalsamarverkat för att hitta och locka svårrekryterad, kompetent personal, bland annat genom att delfinansiera olika projekt såsom material till arbetsmarknadsutbildningar genom Arbetsförmedlingen. Trots expansionsutmaningar till följd av tilltagande arbetskraftsbrist bedömer såväl mindre som de större företagen i delregionen generellt att antalet anställda kommer att vara större ett år framåt och det mesta tyder på att sysselsättningstillväxten kommer att vara högre i Fyrbodalsän än i Sjuhärad och Skaraborg.

Efterfrågeutvecklingen för industrin i Sjuhärad är enligt intervjuundersökningen god och stabil. Maskinindustrin är den industrigrenen som har störst andel sysselsatta i Sjuhärad, men delregionen förknippas ofta med sin textilindustri som sysselsätter en av fem av landets textilarbetare⁹. Även gummi- och plasttillverkningen samt träindustrin finns i märkbar omfattning. Många företag som tillhör dessa näringsgrenar har skruvat upp produktionsstakten och ser positiva konjunkturutsikter, framför allt inom textilindustrin, men en stor andel av företagen är också mer återhållsamma i sina bedömningar. Detta tyder på en relativt god fortsatt utveckling utan några större förändringar av produktion och ordergång och därmed inte heller någon större sysselsättningstillväxt. Läget i Sjuhäradabygden är historiskt sett mer stabilt med mindre nedgångar i sämre tider men inte lika starka uppgångar under högkonjunkturer.

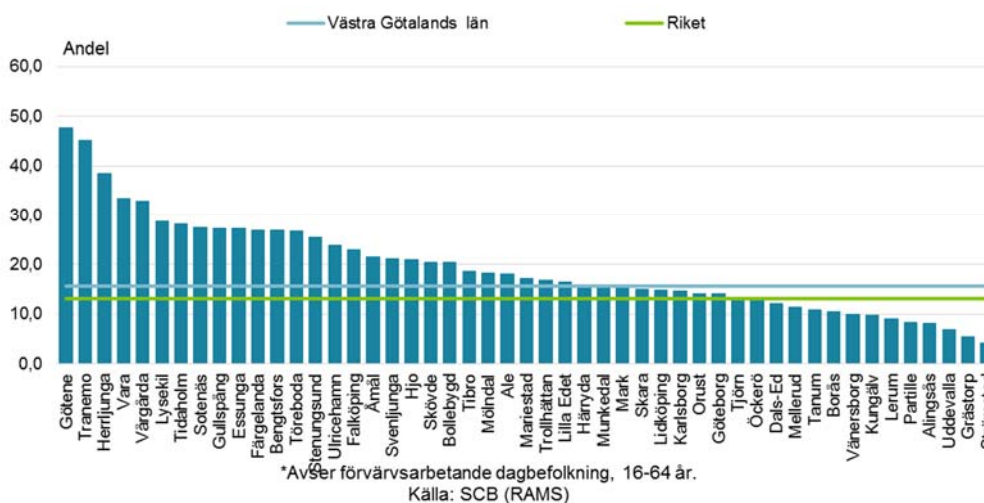
Arbetsförmedlingens undersökning ger indikationer på att efterfrågeutvecklingen i Skaraborg har haft ett ordentligt lyft och precis som historien tidigare har visat har industrikonjunkturen släpat efter i denna delregion. En anledning till gott stämningsläge i Skaraborg är givetvis den starka fordonsindustrin som under året märkbart har gynnat underleverantörer i delregionen, men även livsmedelsindustrin, som sysselsätter en stor andel, mår bra med en betydligt högre konjunktur än normalt. Produktionsvolymerna har framför allt ökat för mindre företag, och det är främst hemmamarknaden som bidragit till livsmedelsindustrins starka ordergång, vilket bör medföra att den starka konjunkturuppgången blir mindre känslig för världsekonomin påverkan och osäkerheten som syns i flera delar av världen. Dock kan man inte förvänta sig någon stor sysselsättningsökning i delregionen under det kommande året, bland annat för att Skaraborg historiskt sett visat sig påverkas i mindre grad av konjunkturella svängningar och eftersom undersökningen visar att det är de mindre företagen som generellt är mer optimistiska kring läget ett år framåt, samtidigt som många större företag kraftigt ökat antalet anställda redan under året.

Totalt i Västra Götalands län uppgår andelen av de förvärvsarbetande i åldern 16-64 år som arbetar inom industrin till 16 procent. Av länets fyra delregioner är det Skaraborg följt av Sjuhärad som har högst andel industrisysselsatta på 22 respektive 17 procent. I Fyrbodals och Göteborgsregionen uppgår motsvarande siffra till 14 procent.

⁹ Ur ett historiskt perspektiv utgör denna industrigren en mycket liten andel av antalet anställda inom industrin totalt.

Nedanstående diagram visar länets kommuner efter andel förvärvsarbete inom industrin, vilket illustrerar att kommunerna i olika grad är beroende av industrin. Störst andel arbetstillfällen inom industrin har de industritunga kommunerna Götene, Tranemo, Herrljunga, Vårgårda och Vara och därför påverkas dessa kommuner mer av konjunkturella svängningar än kommunerna i det högra spannet av diagrammet.

Andel förvärvsarbete* inom industrin per kommun i Västra Götalands län 2015

Civilingenjörer med inriktning maskin, maskiningenjörer och maskintekniker är den största yrkesgruppen inom industrin i Västra Götalands län. Gruppen maskinoperatörer och montörer är en annan stor yrkesgrupp, där fordonsmontörer är den vanligaste. Närmare hälften av rikets fordonsmontörer arbetar i Västra Götalands län. Yrkesgrupperna är manligt dominerade med låga andelar kvinnor. Motorfordonsmekaniker och reparatörer är en annan stor yrkesgrupp inom länets industri, och andelen kvinnor i denna grupp uppgår endast till tre procent. På tjänstemannasidan är könsfördelningen något mer neutral där några stora yrkesgrupper är företagssäljare (29 procent kvinnor), kontorspersonal (79 procent kvinnor), samt systemerare och programmerare (20 procent kvinnor).

Jobbmöjligheter inom industrin

Digitalisering och robotisering är påtagliga trender inom industrin. Den nya teknikeran har gjort det billigare för många industriföretag att flytta hem sin produktion från låglöneländer, men sysselsättningen ökar inte enligt tidigare mönster utan i enlighet med den nya tidens industriutveckling. Det innebär att det inte behövs lika mycket personal inom produktion, men allt mer avancerade tjänster inom konstruktion och utveckling. Generationsväxlingen inom delar av länets industri är dock pågående, så det finns ett ständigt rekryteringsbehov. Många gymnasieskolor runt om i länet har nära samarbete med industrier, vilket ofta är mycket gynnsamt både för arbetsgivare men också för arbetstagare som på så

sätt snabbt kan få in en fot på arbetsmarknaden. Det finns dessutom en rad yrkeshögskoleutbildningar med olika industriutbildningar som ofta leder direkt till arbete efter slutförd utbildning.

Utvecklingen inom industrin, liksom i flera andra branscher, kännetecknas av allt högre krav på tekniskt kunnande och inslag av datorprogrammering. Datorkunskaper ses därför ofta som en förutsättning på dagens arbetsmarknad. Som berördes i inledande kapitlen är det i första hand enklare jobb, såsom montörs- och maskinoperatörsyrkena, som minskar och de mest okvalificerade jobben inom industrin finns inte längre kvar. Yrkesskickliga personer med flera kompetenser och traditionell hantverksskicklighet är däremot mycket eftertraktade i branschen. En person som till exempel är svetsare och plåtslagare är högt värderad arbetskraft hos många arbetsgivare i länet. Bristen på ingenjörer och tekniker samt civilingenjörer är ett ständigt återkommande bekymmer för många industriföretag som deltar i Arbetsförmedlingens undersökning, och rekryteringssvårigheterna tycks vara än mer påtagliga denna gång.

Yrkesgrupper inom industrin med goda jobbmöjligheter

Bristen på arbetskraft är mest påtaglig på tjänstemannasidan och många arbetsgivare uppger till Arbetsförmedlingen att företags säljare med teknisk kompetens, civilingenjörer samt tekniker och ingenjörer av olika slag med erfarenhet, samt arbetsledare och projektledare är oerhört svårrekryterade. Det råder även stor efterfrågan på exempelvis industrielektriker, CNC-operatörer, underhållstekniker, tunnplåtslagare, verkstadsmekaniker, fordonsmekaniker, verktygsmakare, svetsare, glasskärare, samt drift- och underhållstekniker. Flera av dessa yrkeskategorier har i regel så stark efterfrågan att de kan ses som bristyrken. För att vara riktigt eftertraktad efterfrågas ofta en kompetensprofil som präglas av multi-kompetens där egenskaper från mer än en traditionell yrkeskategori innefattas.

Yrkesgrupper inom industrin med mindre goda jobbmöjligheter

Den tekniska utvecklingen inom industrin har pågått en relativt lång period och robotiseringen har blivit allt mer avancerad. Som följd har de enklare industrijobben inom industrin i princip försvunnit. Efterfrågan på montörer och maskinoperatör finns inom vissa inriktningar, men det är ännu ingen generell brist på yrkesgrupperna i länet. Montörer inom gummi och plast samt maskinoperatörer inom grafisk industri är yrken som efterfrågas i mindre utsträckning och därför är konkurrensen inom dessa yrkesgrupper hårdare. Montörer och truckförare är exempel på yrkesgrupper som oftast får sin anställning via ett bemanningsföretag, men som har sin arbetsplats på ett eller flera industriföretag. Vaktmästare är enligt Arbetsförmedlingens bristindex yrkesgruppen inom industrin med hårdast konkurrens.

Byggverksamhet

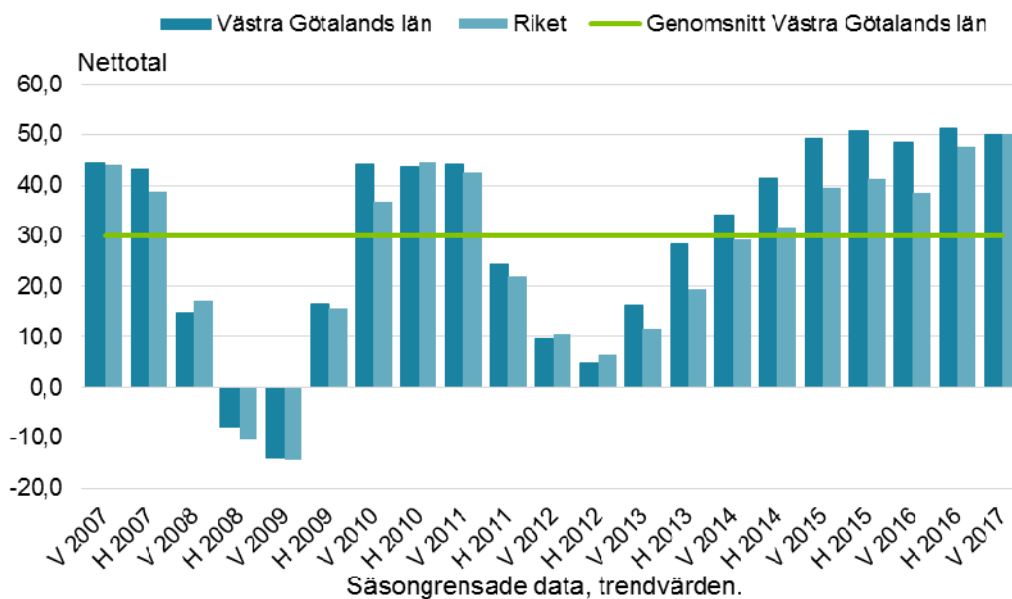
Bostadsbyggandet ligger på rekordhög nivåer. Bostadsbyggandet är viktigt för att dämpa den utbredda bostadsbristen och för att öka rörligheten på arbetsmarknaden som i sin tur påverkar det långsiktiga väståndet i landet. Bostadsbristen, framför allt i storstadsregionerna, beror till stor del på att befolkningen har ökat i snabbare takt än antalet bostäder.

Befolkningen har ökat betydligt mer än antalet bostäder i alla städer och större orter i länet. Till följd av lågt bostadsbyggande historiskt sett och kraftigt ökad befolkningens mängd krävs flerårigt starkt byggande av bostäder för att få effekter och råda bot på den utbredda bostadsbristen.

Det är inte bara byggandet av nya bostäder som har tagit fart utan även byggandet av lokaler såsom skolor, sjukhus och köpcentrum. Upprustningen av befintliga bostäder och lokaler såväl som järnvägs- och övriga anläggningsarbeten har också skjutit i höjden. För Västra Götalands del utgör Västsvenska paketet en betydande del av pågående och kommande anläggningsprojekt och projekten beräknas avslutas i slutet av 2020-talet, vilket gör att efterfrågan på arbetskraft på anläggningssidan kommer att hålla i sig en lång tid framöver. Eftersom projekten till stor del är finansierade av statliga medel är jobben mindre känsliga för svängningar i konjunkturen.

Arbetsförmedlingens intervjuundersökning visar att företagen inom byggsektorn i Västra Götaland är mer positiva om den framtida efterfrågeutvecklingen än förra året och förväntningsläget ligger långt över sitt normalläge, vilket nedanstående diagram tydligt visar. Den oväntat starka byggkonjunkturen har medfört att många företag, framför allt i den expansiva Göteborgsregionen, i kombination med bristen på utbildad arbetskraft har fått tacka nej till inkomna ordrar och avstå från att lägga anbud i offentliga upphandlingar. Tillgången på arbetskraft är så pass uttömd att många företag uppger att det hindrar dem från att utöka sina verksamheter. Det finns inget som tyder på en avmattning i byggkonjunkturen i Västra Götalands län den närmaste tiden, i alla fall om man ska se till länets företags egna bedömningar, där många företag har svängt i frågan och fått mer optimistisk syn sedan vårens mätningar.

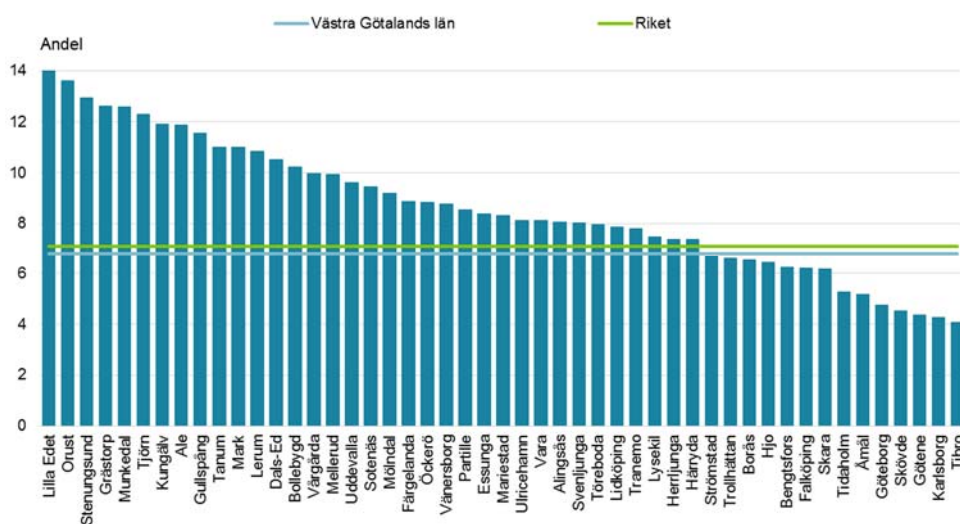
Förväntningsläget inom byggverksamhet för kommande sex månader i Västra Götalands län

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Det arbetar drygt 52 300 personer inom byggsektorn i Västra Götalands län. Det motsvarar drygt 6,8 procent av de förvärvsarbetande i länet. Många byggföretag anlitar arbetskraft från andra länder, vilket kan medföra att antalet förvärvsarbetande är högre än vad statistiken visar. Även när det gäller byggbranschen har länets kommuner olika andelar förvärvsarbetande, vilka illustreras i nedanstående diagram. Närmare 80 procent av de anställda inom branschen arbetar som hantverkare, medan resterande del som tjänstemän. Den största yrkesgruppen i branschen är byggnadsträarbetare, följt av byggnadsingenjörer och installationselektriker. Det är en starkt mansdominerad bransch där endast 5,5 procent utgörs av kvinnor. Det är yrkesgruppen civilingenjörer inom bygg och anläggning som har absolut störst andel kvinnor med närmare 26 procent. Därefter kommer byggnadsingenjörer och byggnadstekniker (drygt 16 procent), följt av möbelsnickare (10 procent). Byggnadsträarbetare (0,8 procent), VVS-montör (0,9 procent) och isoleringsmontör (0,3 procent) som har minst andel kvinnor.

Andel förvärvsarbetande* inom byggverksamhet per kommun i Västra Götalands län 2015

*Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.
Källa: SCB (RAMS)

Jobbmöjligheter inom byggbranschen

Det råder en stor obalans mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft inom bygg- och anläggningsbranschen. Utbildningssystemet lyckas inte att tillgodose arbetsmarknadens behov med alla hantverkarinriktningar. Problemet är dubbelsidigt och består dels i för få sökande till vissa inriktningar och dels att dimensioneringen av platser inte avspeglar efterfrågan på arbetsmarknaden. Bristen på erfarna ingenjörer och tekniker inom bygg och anläggning är samtidigt så påtaglig att företagen inte klarar av att anställa och introducera nyutexaminerad personal i den omfattning som behövs. Efterfrågan på arkitekter har ökat både inom privat och kommunal sektor. Arkitekterna är fortfarande i balans, dock uppger många företagen att arkitekter med erfarenhet är oerhört svårrekryterade. Bristen på arbetskraft har märkbart ökat och ligger nu på drygt 45 procent av företagen som påtalar att

de har upplevt svårigheter med att rekrytera personal under de senaste sex månaderna, jämfört med 28 procent under samma tidsperiod för ett år sedan.

Yrkesgrupper inom byggbranschen med goda jobbmöjligheter

Precis som i industrin har byggbranschens tjänstemannasida i länet stora rekryteringsproblem. Bristen på erfarna civil- och byggnadsingenjörer, platschefer, kalkylatorer, VVS-ingenjörer, samt entreprenadingenjörer är uppenbar och många företag uppger att de får tacka nej till inkomna ordrar som en direkt följd. Bristen på hantverkare är mest påtaglig inom yrken som ställningsbyggare, murare, kranförare, takmontörer, samt byggnads- och ventilationsplåtslagare, vilket är en följd av det rekordstora byggandet av såväl bostäder som lokaler såsom skolor, sjukhus och köpcentrum. Företag som verkar inom järnvägs- och anläggningsbranschen uppger till Arbetsförmedlingen att rekryteringsbehoven och kompetensbristen inom samtliga yrkesgrupper är alarmerande och påtagliga, vilket förväntas fortlöpa under en längre period.

Yrkesgrupper inom byggbranschen med mindre goda jobbmöjligheter

De flesta elever som läser byggprogrammet på gymnasiet väljer att inrikta sig mot byggnadssnickeri eller elinstallation. Efterfrågan på dessa hantverkare har märkbart ökat det senaste året, vilket har medfört att antalet inskrivna arbetslösa byggnadsarbetare har minskat, framför allt lärlingar. Dock kan man generellt som lärling än i dag förvänta sig en tuffare konkurrens om jobben. Branschen har haft svårigheter med att skapa lärlingsplatser för att kunna täcka kommande pensionsavgångar, vilket har bidragit till att många från gymnasiets byggprogram har sökt sig till andra jobb. Enligt Arbetsförmedlingens bristindex är grovarbetare inom bygg och anläggning den yrkesgruppen med hårdast konkurrens om jobben i branschen, men även för dessa har arbetsmarknadsläget ljusnat sedan i våras.

Privata tjänster

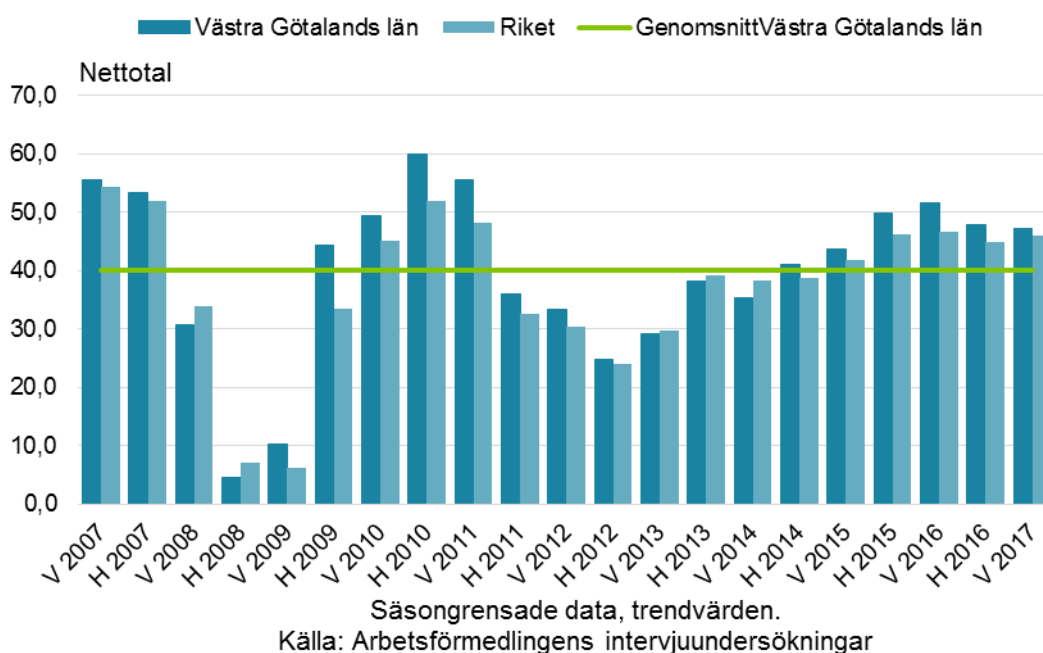
Den privata tjänstesektorn i Västra Götalands län är positiv, men tror inte på en så stark utveckling av efterfrågan som företagen inom branschen trodde på vid motsvarande konjunkturtopp 2007. Arbetsförmedlingens prognosundersökning visar på en avmattning jämfört med våren 2016, men länets förväntningsläge är fortfarande något mer positivt än rikssnittet, som diagrammet nedan visar. Förklaringen till nedgången kan vara att de svenska hushållen är något mer sparsamma och har istället ökat sitt sparande än sin konsumtion.

Den privata tjänstesektorn är inte en homogen bransch utan innefattar en lång rad olika näringsgrenar som i vissa fall märkvärdigt skiljer sig från varandra vad gäller konjunktur, jobbmöjligheter och sysselsättningsutveckling. Exempel på näringar som tillhör privata tjänster är handeln, transport, hotell och restaurang, finansiell verksamhet och företags-tjänster samt personliga och kulturella tjänster där många egenföretagare ingår. Gemensamt för näringsgrenarna är att de företag som har privatpersoner som kunder är mindre känsliga för internationella konjunktursvängningar i första ledet, medan företag som har andra företag som sina kunder mer direkt påverkas av efterfrågan på den europeiska och globala marknaden.

Något motsägelsefullt är det företag inom handeln som är de mest optimistiska inför det kommande halvåret. Företagen inom information och kommunikation har upplevt den största ökningen av efterfrågan de senaste halvåret och är fortsatt mycket optimistiska gällande både 2017 och 2018. Företagen inom hotell- och restaurang tror också på en stark utveckling det kommande året, medan företag inom transport och finansiell verksamhet och företagstjänster inte alls är lika optimistiska som våren 2016.

Vidare framgår det av Arbetsförmedlingens undersökning att samtliga näringsgrenar planerar att öka antalet anställda det kommande året, men störst ökningar väntas bland företagen inom information och kommunikation samt finansiell verksamhet och företagstjänster som även inkluderar it-tjänsteföretag, följt av företag inom handel. Det är också dessa näringsgrenar som har haft de största sysselsättningsökningarna det senaste året. Förklaringen är att dessa näringsgrenar är starkt kopplade till industrin som till stor del präglas av en positiv konjunkturläge. Många verksamheter som tidigare återfanns inom industrin har numera avknoppats eller outsourcats till företag inom den privata tjänstesektorn, exempelvis tekniska konsultföretag och bemanningsföretag som har ersatt större personalavdelningar hos många företag. Det är alltså vanligare att företag eller enskilda konsulter anlitas för diverse projektuppgifter på industriföretag men med hemvist i tjänstenäringen, men också att företag köper mer tjänster av varandra jämfört med tidigare. Näringsgrenarna är betydligt större i Göteborgsregionen än i övriga delregioner i länet, vilket antyder att sysselsättningsökningen inom den privata tjänstesektorn det kommande året fortsatt kommer att vara störst i denna delregion.

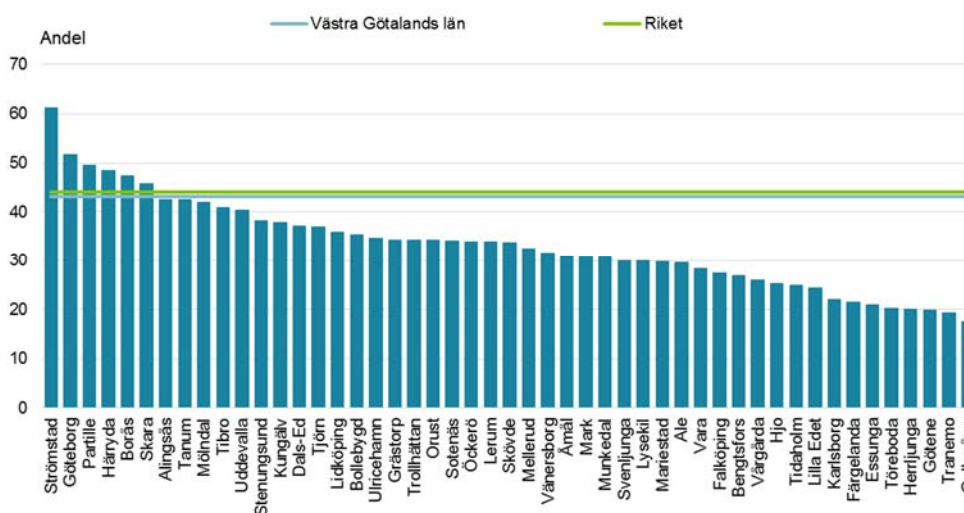
Förväntningsläget inom privata tjänster för kommande sex månader i Västra Götalands län

I Västra Götalands län arbetar närmare 333 000 personer inom den privata tjänstesektorn, vilket motsvarar 43 procent av de förvärvsarbetande i åldern 16-64 år, och allra flest arbetar inom handeln följt av företagstjänster. Dessa två näringsgrenar, men även den privata tjänstesektorn generellt, kännetecknas av en stor andel förvärvsarbetande ungdomar till följd av att det finns många ingångsjobb här med lägre krav på utbildning och arbetslivserfarenhet.

Diagrammet nedan ger en bild över andelen arbetande inom den privata tjänstesektorn i länets kommuner. Det finns en stora lokala skillnader, där Strömstad är den kommun som sticker ut allra mest med sin andel på drygt 60 procent. I Strömstad är gränshandeln med Norge en viktig inkomstkälla för många, och samtidigt har Strömstad också stora inslag av hotell- och restaurangverksamhet där kombinationen gränshandel och kustturism kan ses som delar av vad som numera kallas besöksnäringar. Det är i stor utsträckning fackhandel och dagligvaruhandel som är den största delen av tjänstesektorn i flera andra av länets kommuner. Förutom Strömstad har Partille, Kungälv, Borås och Alingsås stora inslag av handel bland arbetstillfällena i respektive kommun. Näringsgrenen företagstjänster, som i princip består av företag som säljer tjänster till andra företag har stor andel i Göteborg, Borås och Stenungsund. I Härryda kommun är transportsektorn den största inom den privata tjänstesektorn, vilket givetvis har sin förklaring i att Landvetter flygplats ligger i kommunen.

Andel förvärvsarbetande* inom privata tjänster per kommun i Västra Götalands län 2015

*Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.
Källa: SCB (RAMS)

Jobbmöjligheter inom den privata tjänstesektorn

Förbättrat konjunkturläge för industrin, ökad turism i kombination med en växande befolkning som efterfrågar en stor variation av service gör att många anställs inom den pri-

vata tjänstesektorn. Dessutom är rörligheten i denna sektor stor till följd av det stora antalet ingångsjobb vilket gör att jobbmöjligheterna är mycket goda, även om det också här finns yrkesgrupper med stor konkurrens om jobben. Inom den privata tjänstesektorn finns såväl avancerade konsulttjänster som kräver lång utbildning och erfarenhet som ingångsjobb med lägre kvalifikationskrav.

Ingångsjobben är särskilt vanliga inom handeln, och naturligt nog är försäljare inom fack- och detaljhandel de vanligaste yrkena, följt av företagssäljare och lagerassistenter. De två förstnämnda yrkesgrupperna har en klar överrepresentation av kvinnor medan de två sistnämnda grupperna domineras av män. Inom delbranschen information och kommunikation återfinns några av de allra största yrkesgrupperna inom den privata tjänstesektorn, nämligen systemerare och programmerare samt datatekniker, även dessa grupper är starkt mansdominerade.

Länets transportsektors största yrken är lastbilsförare, buss- och spårvagnsförare, följt av brevbärare, godshanterare och taxichaufförer. Dessa yrkesgrupper är starkt mansdominerade förutom brevbärarna som har en jämnare könsfördelning (drygt 40 procent är kvinnor). Endast fem procent av länets lastbilsförare är kvinnor. De största yrkesgrupperna inom hotell- och restaurangbranschen är köks- och restaurangbiträden, kockar och hovmästare, följt av städare och receptionister. Dessa yrkesgrupper domineras av kvinnor, med undantag för kockar där drygt 70 procent av de anställda är män. I Arbetsförmedlingens senaste undersökningar är det företag inom hotell och restaurang som återkommande upplever den mest påtagliga bristen på arbetskraft inom tjänstesektorn, i synnerhet inför sommarhalvåret. Företagen uppger att det har blivit allt svårare att hitta personal jämfört med tidigare.

Yrkesgrupper inom privata tjänster med goda jobbmöjligheter

I stort sett alla yrken med koppling till IT är svårrekryterade, vilket beror på att för få människor historiskt sett har utbildats för att möta behoven samtidigt som efterfrågan har ökat i rask takt. Enligt Arbetsförmedlingens undersökning är det stor brist på i princip all personal med koppling till IT-branschen, såsom mjukvaruutvecklare och programmerare med kunskaper i ett eller flera programmeringsspråk såsom Java, C++ och Python, i både Västra Götalands län och resten av riket. Ett av de mest svårrekryterade yrket i privat tjänstesektor är kock, med erfarenhet. Mest påtaglig är bristen under sommarhalvåret i Västra Götalands län. Det är också svårt att hitta erfarna bartendrar, servitörer och hovmästare i den utsträckning som behövs. Lastbils- och tågförare är andra yrken med goda jobbutsikter, vilket kan förklaras av att järnvägen står inför en generationsväxling och kommer att behöva ersättningsrekrytera många personer de närmaste åren.

Yrkesgrupper inom privata tjänster med mindre goda jobbmöjligheter

Inom handeln finns inga generella rekryteringsproblem, vilket har som grund att det finns gott om personer som vill arbeta inom handeln, inte minst när det gäller ungdomar som ofta söker jobb i butik efter eller under studietiden. Utbudet på butiksbiträden inom daglig och fackhandeln är stort, vilket gör att konkurrensen om jobben upplevs som tuff. Det finns även ett överskott på städare och lokalvårdare som inte har körkort och inte kan tala

svenska bland de arbetssökande som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. I övrigt är även dessa yrken svarrekryterade. Ett annat överskottsyrke inom den privata tjänstesektorn är lagerarbetare. Det finns ett betydligt större antal arbetssökande i länet som söker jobb inom lager än vad som efterfrågas på arbetsmarknaden. Orsaken till detta är snarare att lagerarbete är att betrakta som ett ingångsyrke för ungdomar och att det är många som vill arbeta inom yrket, än att det finns många personer med yrkeserfarenhet som lagerarbetare som fått lämna sina anställningar.

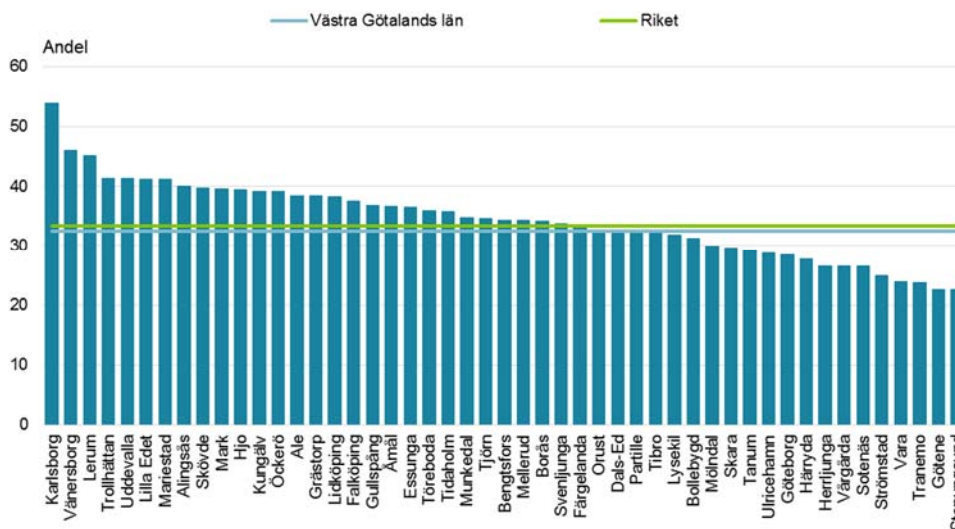
Offentliga tjänster

Många av de nya jobben som tillkommer under prognosperioden kommer att skapas inom den offentliga tjänstesektorn. Västra Götalands län har en stark befolkningsutveckling, och det gäller i synnerhet länets redan tätt befolkade områden. Detta tack vare den höga invandringen. Den befarade förändringen i befolkningsstrukturen med en ökande andel äldre och yngre, samt en krympande befolkning i arbetsför ålder mildras av flyktingströmmarna som kommer till länet. Förutsatt att de nyanlända kan integreras på arbetsmarknaden kommer de att vara ett välbehövligt tillskott till arbetskraften och hjälpa till att fylla behovet av personal som behövs inom vård- och omsorg, samt förskola och utbildningsväsendet. I det korta perspektivet ställer flyktingströmmarna stora krav på den offentliga sektorn och utgifterna ökar. Men detta kommer att betala sig i ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet på sikt samt säkerställa den nivå på välfärd vi har i dag, förutsatt att integrationen kommer att fungera.

32 procent av den förvärvsarbetande dagbefolkningen i länet arbetar inom den offentliga sektorn i Västra Götalands län, vilket motsvarar ungefär 250 000 personer. Fyrbodals kommun har den högsta andelen offentligt anställda, medan Göteborgsregionen har den lägsta. Inom denna sektor återfinns några av länets största arbetsgivare, där Västra Götalandsregionen och Göteborgs stad är två av de absolut största. Sahlgrenska sjukhuset är ett av Europas största sjukhus, med riksansvar för bland annat barnhjärtkirurgi samt transplantation av lever och lungor. Det innebär att det finns mycket forskning och utveckling på hög nivå även inom denna sektor.

Även om den offentligt finansierade verksamheten är stor i hela länet är den andelsmässigt olika stor bland länets kommuner. I diagrammet nedan återfinns länets kommuner och där redovisas den andel av arbetstillfällena i respektive kommun som är inom det offentliga området. Karlsborg, Vänersborg och Lerum har störst andel offentliga arbetsgivare. Karlsborg har en stark militär verksamhet, Vänersborg har tradition som residensstad och den offentliga förvaltningen spelar fortfarande en stor roll för kommunen. Lerum är i stor utsträckning en utpendlingskommun, varför befolkningen i stor utsträckning har arbete utanför kommunen. Arbetstillfällena i den kommunala verksamheten tar då relativt stor andel. Minst andel arbetstillfällen inom de offentliga verksamheterna har de kommuner där industrin eller de privata tjänstenäringarna har stort utrymme.

Andel förvärvsarbetande* inom offentliga tjänster per kommun i Västra Götalands län 2015

*Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.
Källa: SCB (RAMS)

Förutsättningar för den offentliga sektorn att klara sina åtaganden

2015 och 2016 har varit två mycket goda år i termer av inkomstökning för många av länets kommuner, på grund av ökande skatteintäkter när sysselsättningen och inkomster har ökat. Skatteunderlaget förstärks dessutom av en höjning av pensionerna under 2016 och 2017. Den ökande bristen på allt fler yrkesgrupper inom både kommuner och landsting gör dock att lönerna ökar i snabbare takt och skapar stora kostnadsökningar i många kommuner. Efter 2018 antas att kostnaderna ökar mer än skatteunderlaget på grund av den demografiska utvecklingen, samt att konjunkturen mattas av. Om den kommunala sektorn på sikt skall klara av de förväntade kostnadsökningarna måste troligtvis skatter och avgifter höjas samtidigt som verksamheten effektiviseras. Utmaningarna i den kommunala sektorn förväntas bli stora både vad gäller ekonomi och verksamhet. En mycket viktig faktor i många kommuner kommer att bli hur väl de nyanlända integreras på den lokala arbetsmarknaden. Fler människor måste komma i arbete för att ekvationen i slutändan skall gå ihop. Det borde också finnas stora möjligheter att effektivisera den kommunala och landstingskommunala verksamheten genom digitalisering och automatisering för att spara pengar och öka kostnadseffektiviteten. Här finns stora möjligheter för att utveckla det svenska välfärdssystemet till världsledande igen och finansiera forskning och investeringar genom framtida exportinkomster.

Dock finns många utmaningar de kommande åren. Stora investeringar i bostäder, vatten och avlopp (VA) och så vidare kommer att behövas. Dock är det den demografiska utvecklingen som är väldigt avgörande för hur olika verksamhetsområden kommer att utvecklas framöver. Barnafödandet ligger på en hög nivå, och förväntas öka kommande år. SKL be-

dömer dock inte att ökningen blir större bland förskolebarn, men däremot inom grundskolan. Inom gymnasieskolan är kasten tvära. Befolkningen 65+år kommer att utvecklas svagare, medan befolkningen över 85 kommer att stiga drastiskt efter 2020. Tack vare tillskottet av nyanlända förväntas befolkningen i arbetsför ålder också att öka kommande år.

Även landstingen står inför stora kostnadsökningar på grund av ökat vårdbehov, samt satsningar på kollektivtrafik. Många av rikets landsting har svårt att få ekonomin att gå ihop. Västra Götalandsregionen är en av de landsting som förväntas göra ett positivt resultat. En anledning till det är det införda stoppet på inhyrda läkare, som bromsade kostnadsutvecklingen dramatiskt. Effekten blev positiv även i bemärkelsen att landstinget fick enklare att anställa läkare, när konkurrensen från bemanningsföretagen försvann.

Utanför länets storstadsregion och de större städerna finns efterfrågan på arbetskraft till stor del inom offentlig sektor. Där är tillgången på utbildad arbetskraft redan i dag begränsad. Bristen på arbetskraft inom läraryrken, yrken inom sjukvård och omsorg är stor. Bristen på arbetskraft inom offentlig sektor är högst och har ökat mest utanför de befolkningstäta områdena i länet. Men bristen är hög även i de befolkningstäta områdena. Många av länets kommuner har svårt att expandera i den utsträckning som de önskar.

Jobbmöjligheter inom den offentliga tjänstesektorn

Jobbmöjligheterna framöver inom den offentliga sektorn är mycket goda. I synnerhet den kommunala servicen behöver ett stort tillskott av arbetskraft inom exempelvis förskola, skola och omsorg. En stor andel av den ökande sysselsättningen under prognosperioden förväntas just inom den kommunala sektorn. Ålderssammansättningen i många av de stora yrkesgrupperna inom både skola och omsorg gör dessutom att rekryteringsbehoven är mycket stora i vissa kommuner. Bristen på kvalificerad utbildad arbetskraft inom vissa yrken kan dock komma att hämma utvecklingen på vissa håll i länet. Många av kommunerna i länets mer glest befolkade områden har svårt att anställa yrkesgrupper med högskoleutbildning. I synnerhet brukar många kommuner nämna socialsekreterare och olika typer av ingenjörer och tekniker som mycket svårrekryterade yrkesgrupper. I dessa delar har även den statliga sektorn svårt att få kvalificerade sökande, när det ska rekrytera handläggare till olika förvaltningsuppdrag. Ett problem som inte finns i exempelvis Skövde eller andra större städer som Borås och Göteborg.

Trenden är att antalet anställda minskar svagt inom landstinget men ökar inom kommunal och statlig verksamhet. De stora flyktingströmmarna ger också upphov till ökat anställningsbehov inom dessa sektorer. När det gäller minskningen inom landstinget beror det i stor utsträckning på att verksamheten i privat regi har ökat de senaste åren. Exempel på detta är införandet av vårdvalet inom primärvården. Även inom sjukvården är rekryteringsproblemen stora vilket hämmar sysselsättningsutvecklingen. 67 procent av arbetsgivarna inom offentlig sektor har uppgett att det råder brist på en eller flera yrkesgrupper i vårens prognosundersökning. Motsvarande siffra våren 2016 uppgick till 63 procent.

I takt med att åldersgrupperna bland de äldre förändras, ändras också behoven av äldreomsorg. En tendens inom äldreomsorgen är att arbetet blir mer och mer förebyggande och

hälsofrämjande och det pedagogiska arbetet inom vård och omsorg ökar. Kravet på utbildning ökar samtidigt som fler nya kompetenser behövs jämfört med tidigare. En annan tendens är att hemsjukvården blir alltmer avancerad då äldre personer som vårdats på sjukhus skickas hem innan de är medicinskt färdigbehandlade.

Yrkesgrupper inom offentliga tjänster med goda jobbmöjligheter

Det finns många olika yrkesgrupper där de offentliga arbetsgivarna har svårt att rekrytera personal. Vissa av grupperna behövs i stora volymer medan andra yrken kan vara antalsmässigt färre, men strategiska. Bristsituationen påverkar samhällsservicen negativt. I många kommuner som tar emot ett stort antal flyktingar är efterfrågan på SFI-lärare mycket stor. Bristen på grundskolelärare ökar samt bristen på speciallärare och övriga pedagoger med specialkompetens. Det råder också stor brist på yrkeslärare på många av länets gymnasieskolor. Den absolut största bristen i numerära tal inom utbildningsområdet är förskollärare. Den stora lärarbristen är allvarlig. I ett läge där det behövs stora utbildningsinsatser i samhället för att råda bot på den obalans som finns på arbetsmarknaden och stora satsningar görs för att öka utbildningsplatserna på komvux och yrkesvux är det mycket bekymmersamt. Risken för en försämrad kvalitet i utbildningen riskerar att hämma matchningseffektiviteten. Socialsekreterare och biståndsbedömare är andra yrkesgrupper som är mycket svårrekryterade inom många kommuner liksom sjuksköterskor med geriatrisk inriktning.

I Göteborg, Borås och på flera andra platser ökar behovet av utbildad personal inom funktionshinderområdet och det råder brist på stödassistenter med vård- och omsorgsutbildning med denna inriktning. Det råder också brist på skolledare och personal till olika chefsbefattningar i många av länets kommuner. Ytterligare svårrekryterade tjänster är bygglovs-handläggare, samt ingenjörer och tekniker av olika slag. Inom offentlig verksamhet och i synnerhet den kommunala börjar allt fler kommuner i länet signalera om brist på kockar till storhushållen. Dessa kockar behöver en annan kompetens än de som arbetar inom privata restauranger. De behöver mycket goda kunskaper om allergier och specialkost samt näringslära. Därför kräver arbetsgivarna gymnasieutbildning och minst tre års arbetslivserfarenhet. Söktrycket till många restaurangutbildningar på gymnasiet har minskat och de offentliga arbetsgivarna tror att bristen kommer att bli alarmerande inom två års tid, då yrkeskåren har en hög medelålder. En fördel med att arbeta inom den offentliga sektorn som kock är att arbetstiderna oftast är att föredra om man har familj och barn, då kvällsarbete inte är lika vanligt förekommande.

Även inom sjukvården i länet är bristen stor på många håll. Sjuksköterskor och läkare med specialistkompetens lyfts alltid fram som bristyrken. Inriktningar som särskilt kan lyftas fram är specialistläkare inom psykiatri/barnpsykiatri, radiologi, ögonsjukdomar, samt bild- och funktionsmedicin. Specialistsjuksköterskor inom operation, barnsjukvård samt psykiatri råder det också stor brist på. Det är inte heller lätt att finna läkarsekreterare.

Det råder viss brist på tandläkare och specialisttandläkare i länet, men rekryteringsläget är något enklare i Göteborg och de större städerna. Tandhygienister ersätter till viss del tandläkares arbetsuppgifter i dag inom förebyggande tandvård och barntandvård, eftersom

bristen på tandläkare har varit så stor. Efterfrågan på tandhygienister har därför ökat kraftigt på senare år och efterfrågan kommer att vara fortsatt stor. I ett länsperspektiv råder det redan i dag viss brist på denna yrkesgrupp. Utbildningsvolymerna täcker inte det behov som finns på arbetsmarknaden. När det gäller tandsköterskor tillhör det en av yrkesgrupperna med högst medelålder i länet. Det råder stor brist på tandsköterskor i hela länet. Även för denna yrkesgrupp är utbildningsvolymerna för små för att täcka behovet. Folk-tandvården i länet hoppas mycket på att man skall kunna rekrytera nyanlända för att täcka upp bristen. Polisväsendet är den myndighet inom statlig sektor som befaras få stora problem att tillsätta utbildningsplatserna på polishögskolan. Antalet poliser skall öka kraftigt i landet och det kommer att bli svårt att rekrytera tillräckligt många inom detta område.

Yrkesgrupper med hårdare konkurrens om jobben

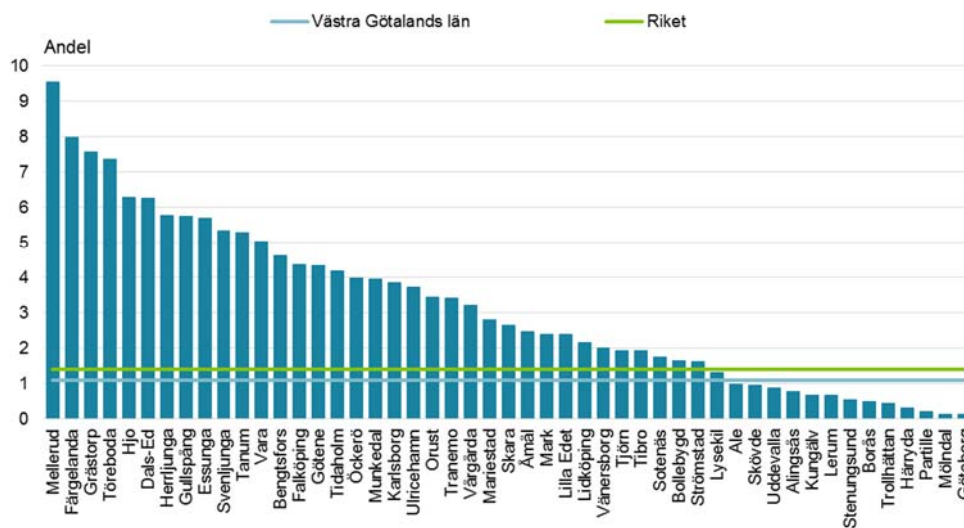
I takt med att krav på utbildning ökar blir det allt svårare för personer utan gymnasieutbildning att få tillsvidareanställning inom vård- och omsorg. Även kravet på utbildning om man skall arbeta som personlig assistent ökar. Det gör att konkurrensen ökar hela tiden för grupper utan utbildning. I takt med att bristen på undersköterskor ökar, ökar möjligheten till arbete även för vårdbiträden. Det är dock mycket svårare i många kommuner att få en tillsvidareanställning än om man har gymnasieutbildning, men det finns ett stort behov av timvikarier även gällande vårdbiträden i dag. I många kommuner i länet är det därför fortfarande stor konkurrens om de tryggare anställningsförhållandena. Det finns också många inskrivna arbetslösa som vill arbeta som personlig assistenter. Inom utbildningssfären är läget likvärdigt. Det finns många inskrivna barnskötare och även om det går att få timvikariat så är det svårt att få en fast tjänst på en förskola utan eftergymnasial utbildning.

Jord- och skogsbruk

Andelen förvärvsarbetande inom jord-, skogsbruk och fiske varierar från närmare 10 procent i Mellerud till 0,1 procent i Göteborg och Mölndal. Det är bara tre kommuner¹⁰ i hela riket som har större andel förvärvsarbetande än Mellerud inom denna sektor. Göteborg och Mölndal befinner sig i en grupp om 10 kommuner med samma låga andel, varav flertalet övriga ligger i Stockholms län. Antalet förvärvsarbetande 16-64 år som har sin huvudsakliga sysselsättning inom jord- och skogsbruk i Västra Götalands län uppgår till runt 8 600 och är en minskning med 3 procent jämfört med ett år tidigare. Andelen förvärvsarbetande i länet uppgår till 1,1 procent. I riket uppgår andelen inom dessa näringar till 1,4 procent och bland länets kommuner är skillnaderna stora. Skaraborg är den delregion där andelen förvärvsarbetande inom jord- och skogsbruk är högst med tre procent. Lägst är den i Göteborgsregionen, under en procent.

¹⁰ Bjurholm i Västerbotten (14,0 procent), Ydre i Östergötland (12,8 procent) och Borgholm på Öland (11,0 procent)

Andel förvärvsarbetande* inom Jord-, skogsbruk och fiske per kommun i Västra Götalands län 2015

*Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.
Källa: SCB (RAMS)

Arbetsförmedlingens prognosundersökning våren 2017 visar att företagen i Västra Götalands län inom jord- och skogsbruk är något mer positiva angående sysselsättningsutvecklingen de kommande året än tidigare. Företagen är betydligt mer positiva gällande efterfrågeutvecklingen det kommande halvåret än våren 2016.

Byggandet är avgörande för timmerpriser och efterfrågan på timmer. I Sverige förväntas efterfrågan vara hög en lång tid framöver. Till de stora anläggningsprojekten i Göteborg kommer det lokalt att skapas stor efterfrågan på timmer. Efterfrågan i länet och landet utgör dock en liten del av marknaden för de stora skogsägarna lokalt. En av de större marknaderna är den brittiska marknaden och Mellanöstern för svenska trävaror. Efterfrågan därifrån har därför stor påverkan på avverkningen i landet.

Jobbmöjligheter inom jord och skogsbruk

Antalet arbetstillfällen har minskat under en lång tid inom både jord- och skogsbruk, men främst inom jordbruket. Medelåldern är hög och många äldre väljer att avveckla sitt jordbruk när det inte finns någon som vill ta över. De största yrkesgrupperna inom detta område utgörs av trädgårdsanläggare där antalet anställda i länet uppgår till 2 300 personer, den näst största gruppen är växtodlare och djuruppfödare inom blanddrift, följt av husdjursuppfödare och husdjurskötare (båda med närmare 900 anställda). Det finns fyra lantbruksgymnasier i Västra Götalands län efter det att man beslutat att lägga ner Nuntorpsgymnasiet. Näringsen är bekymrad över nedläggningen i närområdet. Det är dock svårt att fylla platserna på dessa skolor då söktrycket är lågt. Den tekniska utvecklingen gör att det finns ett behov av maskinreparatörer och personer som både kan köra och underhålla maskiner. Säsongsvariationerna är stora och under sommarhalvåret behövs ett relativt sett stort antal säsongsanställda inom både jordbruk och skogsbruk. Till skogsbruket behövs det röjningsarbetare, planterare och skogsmaskinförare. Maskinerna är mycket

stora och det är ett ensamt och bitvis farligt arbete. Det är svårt att hitta arbetskraft till skogsnäringen och utländsk arbetskraft blir allt vanligare. Det är också mycket svårt att hitta lastbilschaufförer som kan hämta timmer och köra de stora tunga timmerbilarna på små och dåliga skogsvägar. Även när det gäller arborister är det svårt att hitta kompetens inom länets och rikets gränser. De flesta av dem rekryteras också i utlandet.

Yrkesgrupper inom jord- och skogsbruk med goda jobbmöjligheter

När det gäller bristen på kompetens inom detta område är tekniskt kunnande en brist bland dem som söker de lediga jobben i sektorn. För att kunna arbeta inom jordbruksverksamhet i dag behövs inte bara ett gott handlag med djur utan även ett tekniskt kunnande. Exempel på områden där personer som lämnat naturbruksgymnasierna har bristfällig kunskap är kring insemination och robotmjölkning. Djurskötare inom nötköttproduktion är det viss brist på samt skördemaskinförare. Bristen är dock mer påtaglig inom skogsbruket där det är mycket svårt att få tag i röjningsarbetare, skogsmaskinförare, timmerbilsförare och arborister. Länets arbetsgivare får ofta anlita utländsk arbetskraft på dessa områden.

Yrkesgrupper med hårdare konkurrens om jobben

Av de unga som söker sig till branschen är det alldeles för många som önskar bli smådjurskötare i relation till vad det finns arbetstillfällen i länet. Även om antalet djurpensionat och hunddagis växer, så är antalet arbetstillfällen få. Det finns relativt många inskrivna arbetslösa som vill arbeta som parkarbetare och trädgårdsanläggare, samtidigt som branschen säger att det råder brist på utbildad arbetskraft. Trots en uppsjö av tv-program och böcker i ämnet trädgård anser branschen att intresset att jobba inom området är svalt hos de unga.

Befolkning och arbetskraft

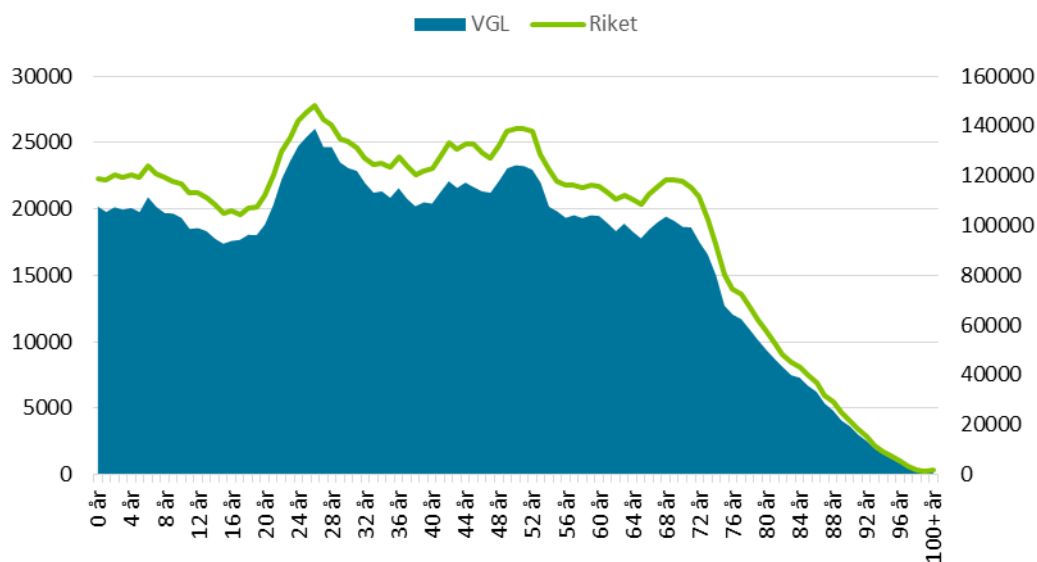
Utbudet av arbetskraft styrs av en rad faktorer såsom arbetskraftsdeltagande och befolkningsutveckling. Sverige har ett mycket högt arbetskraftsdeltagande, särskilt bland inrikes födda. Västra Götalands län tillhör ett av länen i landet med en positiv befolkningsutveckling, vilket framför allt beror på Göteborgsregionens attraktionskraft och tillskottet av utrikes födda. Befolkningsutvecklingen är av väsentlig betydelse för hur arbetskraft och sysselsättning förändras och därmed hur välfärdsfinansieringen påverkas över tid. Andra viktiga faktorer för arbetskraftsutbudet är befolkningens åldersstruktur och ohälsotal. En hög sjukfrånvaro innebär att utbudet av arbetskraft blir lägre. I detta kapitel följer en beskrivning av arbetskraften med särskild fokus på länets delregioner. Uppgifterna bygger huvudsakligen på statistik hämtad från Eurostat, Statistiska Centralbyrån och Sveriges kommuner och landsting.

Befolkningsutveckling i Västra Götalands län och dess delregioner

Länet har haft en positiv befolkningstillväxt och de senaste tio åren har befolkningen i genomsnitt ökat med drygt 11 000 personer per år. Befolkningstillväxten har varit särskilt hög under 2014 och 2015 med en ökning på närmare 17 000 personer årligen. Ökningen under 2016 låg på hela 23 000 personer. Göteborgsregionen är fortsatt den delregion i länet där befolkningen ökar mest, och närmare 90 procent av länets befolkningstillväxt under de senaste åren skedde i denna delregion, som hyser drygt hälften av befolkningen.

Vid slutet av 2016 uppgick invånarantalet i Västra Götalands län till omkring 1 672 000 personer, vilket motsvarar en sjättedel av landets befolkning. Diagrammet nedan ger en bild över åldersfördelningen för länets befolkning, där man tydligt kan utläsa att befolkningen åldras och en stor del av befolkningen pensioneras, en utveckling som kommer att tillta i styrka under de kommande åren. Befolkningen i åldersspannet 35-44 år är betydligt färre än dem som tillhör gruppen 45-55 år. Samtidigt finns det många som tillhör den så kallade "babyboomen" (födda under början på 90-talet) vilka fungerar som en motvikt till dem som lämnar arbetskraften av åldersskäl. Det är dock tydligt att större påfyllnad genom arbetskraft från andra länder kommer att behövas för att upprätthålla sysselsättningsnivån, då antalet i gruppen 10-20 år är mycket lågt.

Befolkningen efter ålder 0-100+ i Västra Götalands län, december 2016

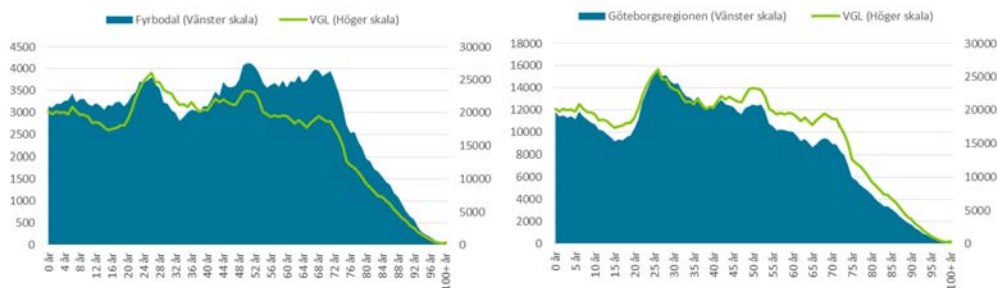

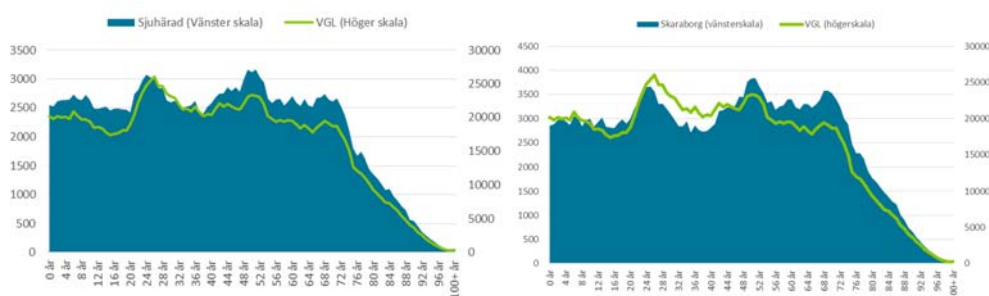
Källa: SCB

Befolkningen ökar mest i Göteborgsregionen

De delregionala skillnaderna är slående. Göteborgsregionen utmärker sig genom att ha betydligt färre i de yngre respektive äldre åldrarna, samtidigt som de har fler personer än länsnittet i 25-40 årsaldern. Sjuhärad har många unga och en god befolkningsutveckling i de arbetsföra åldrarna, medan Fyrbodalen och Skaraborg har påtagligt stor andel äldre, i synnerhet Fyrbodalen. Skaraborg delar bilden av få unga, något som kan komma att bli ett värre problem för Skaraborg än Göteborgsregionen, eftersom Skaraborg inte har så stor inflyttning av personer i arbetsför ålder som Göteborgsregionen har.

Befolkningen efter ålder (0-100+), december 2016, i länets delregioner

Arbetskraftsdeltagande

Ett högt arbetskraftsdeltagande är en förutsättning för hög sysselsättning och för en väl fungerande integration på arbetsmarknaden. Bland inrikes födda har Sverige det högsta arbetskraftsdeltagandet i EU. I Sverige deltar hela 89,5 procent av alla inrikes födda män i åldrarna 20-64 år i arbetskraften och motsvarande siffra för inrikes födda kvinnor uppgår till 86,3 procent (Eurostat, 2015). Utrikes födda mäns arbetskraftsdeltagande skiljer sig inte märkvärdigt (85,3 procent) från dessa två grupper, till skillnad från andelen för utrikes födda kvinnor (74,9 procent) som är 11,4 procentenheter lägre än den för inrikes födda kvinnor. Arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda kvinnor är generellt sett relativt lågt i samtliga EU-länder. Den främsta frånvaroorsaken för Sveriges del är egen sjukdom¹¹, medan vanligare orsaker i andra länder är omsorg av barn/andra behovande eller andra familjeskäl. Sådana familjeskäl förklarar även delvis utrikes födda kvinnors relativt låga arbetskraftsdeltagande i Sverige. Om utrikes födda kvinnor deltog i arbetskraften och arbetade i lika stor utsträckning som inrikes födda kvinnor skulle sysselsättningen öka med 84 000 personer, BNP-nivån öka med 1,5 procent och de offentliga finanserna stärkas med ca 37 miljarder kronor, enligt siffror från Finansdepartementet. Till följd av de redan höga arbetskraftstalen bland inrikes födda ser Arbetsförmedlingen en stor potential att lösa de framtida arbetskraftsbehoven genom utrikes födda i allmänhet och genom de utrikes födda kvinnorna i synnerhet.

Arbetskraftsutveckling

Under 2000-talet har antalet personer i arbetskraften i Västra Götalands län ökat relativt kraftigt, med undantag för åren efter finanskrisen och efter konjunkturdippen 2012/2013. För att belysa arbetskraftsdeltagandet i ett län eller kommun används förvärvsintensitet som mäts som andelen förvärvsarbetande av befolkningen i referensgruppen. Hur hög intensiteten är varierar både regionalt och mellan olika grupper. Som nedanstående tabell illustrerar är förvärvsintensiteten högst i Stockholms län jämfört med de övriga storstads-länen, Västra Götaland och Skåne, och även högre än genomsnittet för riket. Detta gäller för såväl totalen som undergrupperna. Västra Götalands läns förvärvsintensitet ligger i linje med rikssnittet medan Skånes andelar är betydligt lägre för flertalet grupper. Generellt sett har kvinnor lägre intensitet än män till följd av högre studiedeltagande och längre tider i föräldraledigheter eller andra anledningar. Utrikes födda har lägre förvärvsintensitet än

¹¹ Personer som är långtidssjukskrivna definieras i AKU att de inte ingår i arbetskraften.

inrikes födda till följd av att utrikes födda i lägre utsträckning är förvärvsarbetande. Skillnaderna mellan olika grupper av utrikes födda är dock stora och det finns grupper där andelen är högre än den för inrikes födda. Personer som kommer till Sverige för att arbeta, studera eller som har hög utbildningsnivå är oftare förvärvsarbetande än till exempel de med förgymnasial utbildning.

Tabell: Förvärvsintensitet för olika grupper i befolkningen 20-64 år, i riket och i de tre storstadslänen, 2015

Län	Totalt	Kvinnor	Män	Inrikes födda			Utrikes födda		
				Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Skåne	73,1	72,3	74,0	79,7	80,7	80,2	50,9	54,5	52,7
Stockholm	79,4	78,4	80,4	84,9	84,9	84,9	63,2	69,7	66,4
Västra Götaland	78,2	77,0	79,4	82,4	83,7	83,1	57,0	62,9	59,9
Riket	77,9	76,8	79,0	82,4	83,4	82,9	57,0	62,3	59,6

Källa: SCB/RAMS (2015)

Pendling

Pendlingen till och från länet är stor och nettopendlingen uppgick till 9 800¹² enligt senaste mätningen. Det är fler män än kvinnor som pendlar över länsgränsen. Inom länets gränser är pendlingen också mycket utbredd. Mellan 2014 och 2015 minskade antalet lokala arbetsmarknader till 69 stycken. Totalt försvann fyra stycken. En av de lokala arbetsmarknaderna som försvann var Trollhättan-Vänersborg. Kommunerna som tidigare tillhörde Trollhättan-Vänersborg ingår nu i Göteborgs lokala arbetsmarknad som vuxit till 27 stycken kommuner.

¹² I åldern 16+ (SCB, RAMS 2015)

Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen

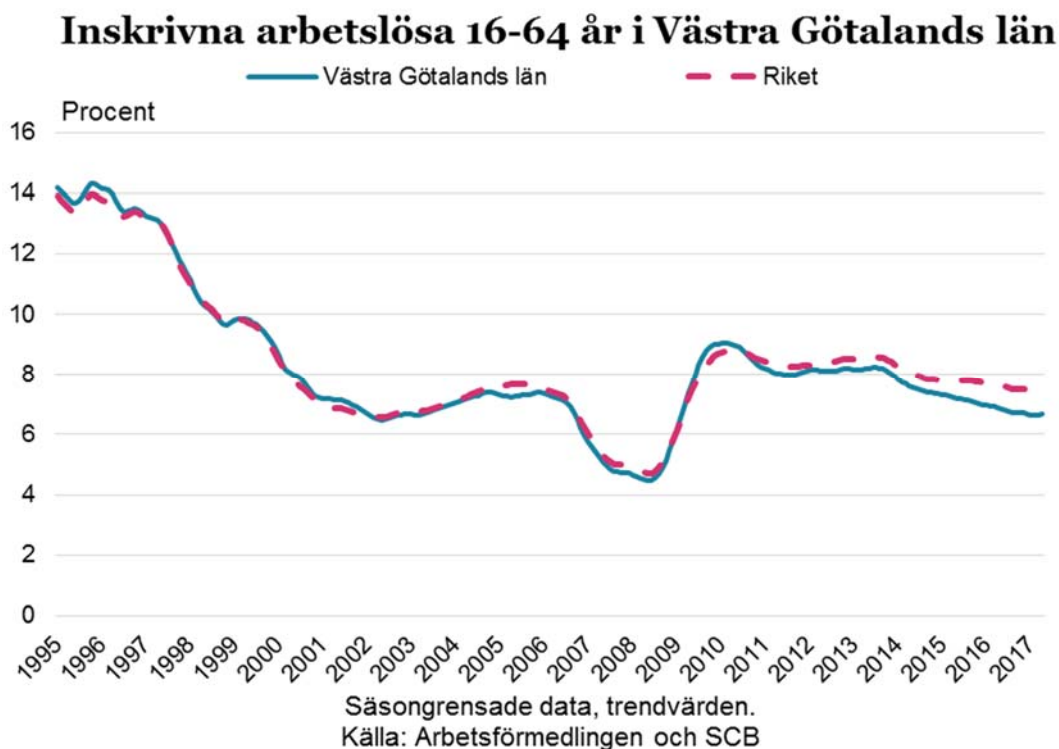
Trots ett stort inflöde av arbetssökande till Arbetsförmedlingen de senaste åren har arbetslösheten utvecklats i en mycket positiv riktning i Västra Götalands län. I detta kapitel beskrivs utvecklingen av inskrivna arbetslösa i länet och dess delregioner. Uppgifterna kring arbetslöshetens utveckling bygger på Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Med arbetslösa menas i detta sammanhang inskrivna arbetslösa vilket är summan av öppet arbetslösa och deltagare i arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd.¹³

Arbetslöshetens utveckling

För att illustrera den långsiktiga utvecklingen av arbetslösheten redovisas nedanstående diagram där rikets respektive länets relativa arbetslöshet sedan 1995 kan utläsas. Referensperioden inleddes med en nedgång av arbetslöshetsnivåerna och återhämtning från historiskt höga nivåer som följd av finanskrisen som drabbade landet under åren 1990-1994. En kris som även innefattade ett stälbad av den offentliga sektorn, med stora personalneddragningar som följd. Under början av 2000-talet stabiliserades arbetslösheten kring 7 procent för att gå ned till under 5 procent under högkonjunkturåren 2006-2007. Därefter ökade återigen arbetslöshetsnivåerna i samband med den globala finanskrisen. Den relativa arbetslösheten, för såväl riket som länet, nådde sin kulmen på drygt 9 procent innan den började minska igen under år 2010. Nedgången fick särskild fart under andra halvåret av 2013 och arbetslöshetsnivåerna har sedan dess minskat i stadig takt. Arbetslöshetsnivån ligger nu på 6,5 procent, i icke-säsongsrensade tal. Det är tydligt att de två arbetslöshetskurvorna följer varandra fram till finanskrisen, då arbetslösheten ökade något mer i Västra Götalands län, men har därefter minskat i snabbare takt i länet än i riket.

Arbetslöshetsnivåerna påverkas av konjunkturläget men även andra faktorer som demografisk utvecklingen, politiska beslut om regler kring arbetslöshets- och sjukförsäkring, och förändringar i myndigheters ansvarsområden. Under åren 2006-2014 skedde stora förändringar i arbetsmarknadspolitikens inriktning som påverkade utvecklingen av både antalet inskrivna och sökande sammansättningens utveckling. Förändringarna under den perioden ledde till att Arbetsförmedlingen fick nya grupper av arbetssökande genom etableringsreformen och förändringar i sjukförsäkringen. Flyktingars etableringsfas inleddes generellt med en period av arbetslöshet. Ökad flyktinginvandring har därför historiskt sett haft en stark inverkan på arbetslöshetsutvecklingen, exempelvis under början på 90-talet när många flyktingar från krigsdrabbade Balkan kom till Sverige.

¹³ Arbetslösheten i avsnittet behandlar enbart dem som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. I den officiella arbetslöshetsstatistiken från SCB:s arbetskraftsundersökningar används en annan arbetslöshetsdefinition och då inräknas exempelvis den stora gruppen studerande som söker arbete, vilka sällan är inskrivna som arbetssökande på Arbetsförmedlingen.

Likartad utveckling i länet och riket som helhet kan förklaras av att näringsstrukturen, befolkningssammansättningen och inte minst konjunkturläget i Västra Götalands län liknar landets. Dock innefattar länet geografiskt olika områden med skilda näringsstrukturer och temperaturer på de olika arbetsmarknaderna. Av denna anledning skiljer sig arbetslösheten åt mellan olika kommuner och bland olika grupper av individer, vilket också är nationella företeelser. I rapportens bilaga 3 återfinns uppgifter för länets samtliga kommuner uppdelat i kategorierna kön, ålder, födelseland och utbildningsbakgrund.

Delregionala skillnader

Det är tydligt att länets fyra delregioner hör ihop och att konjunkturutvecklingen påverkar alla länets delar. Samtidigt finns det också regionala skillnader och sambanden mellan delregionerna har minskat mer och mer sedan 2010. Som framgår av diagrammet nedan har andelen och antalet inskrivna under de senaste åren minskat snabbast i Göteborgsregionen. Anledningen är att Göteborgsregionen är en av landets tillväxtmotorer och det skapas fler jobb i denna delregion än övriga regioner i länet. Det är också i denna region som sårbarheten för konjunkturförändringar och säsongvariationer är minst, vilket beror på varierad näringsstruktur med jobbtillfällen inom många branscher och yrken. Säsongvariationerna är större i Fyrbodalen där arbetslösheten generellt är högre under vinterhalvåret. I ett historiskt perspektiv har fordonsindustrin i Fyrbodalen relativt sett anställt många människor, och därför har nedläggningar haft betydande konsekvenser för antalet inskrivna i delregionen, i synnerhet i början av år 2012 då antalet nådde sin högsta nivå med 15 300 inskrivna. Sedan 2012 har utvecklingen över antalet inskrivna i samtliga delregioner

varit god, och särskilt positiv har utvecklingen varit under 2016 med månadssiffror som varit lägre än på åtta år. I april 2017 var antalet inskrivna arbetslösa (16-64 år) i Fyrbodalsregionen 11 400, vilket motsvarar en ökning med 1,5 procent jämfört med april 2016. Arbetslösheten började att öka jämfört med samma månad föregående år redan i oktober 2016. Det var helt enligt prognosen och beror på det stora flyktingmottagandet i många av områdets kommuner. Däremot har antalet inskrivna ungdomar fortsatt att minska i mycket god takt fram till april i år. Med tanke på det goda arbetsmarknadsläget i Fyrbodalsregionen väntas den utvecklingen fortsätta året ut. I Göteborgsregionen var 26 700 inskrivna vid arbetsförmedlingen i åldern 16-64 år i slutet av april. Även om sista månaden innebar en viss inbromsning i minskningstakten så har antalet inskrivna i storstadsregionen fortsatt att minska i mycket god takt. Minskningstakten för antalet inskrivna ungdomar fortsätter att hålla i sig på en mycket hög nivå och indikerar att det skapas många nya jobb i delregionen. I Sjuhärad uppgick antalet inskrivna till 6 400 och utvecklingen där följer utvecklingen i Göteborgsregionen relativt väl. Även i Skaraborg har antalet inskrivna fortsatt att minska under 2017 om än inte lika starkt som i Göteborgsregionen och Sjuhärad. I slutet av april var antalet inskrivna nere på 8 900. Andelen inskrivna arbetslösa i de fyra delregionerna ger en god hint om stora strukturella skillnader i olika områden i länet. Fyrbodalsregionen är den delregion som har högst andel arbetslösa för alla grupper, följt av Skaraborg. Göteborgsregionen har lägst andel arbetslösa för samtliga grupper följt av Sjuhärad. I Fyrbodalsregionen har andelen arbetslösa minskat för män, unga och inrikes födda, medan den har ökat totalt sett, samt för kvinnor och utrikes födda. Att arbetslösheten minskar för män ett tecken på att det går bra för mansdominerade branscher som bygg- och anläggning samt industrin. I Göteborgsregionen har andelen inskrivna minskat för samtliga grupper, inklusive utrikes födda. Samma utveckling gäller även i Sjuhärad, förutom för kvinnor där nivån är oförändrad. I Skaraborg har andelen inskrivna minskat för alla grupper förutom för kvinnor och utrikes födda där andelen har ökat. Det följer samma mönster som i riket.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, genomsnitt av april 2017 (april 2016), delregionalt, län och riket

Delregion	Totalt 16-64 år	Kvinnor	Män	Unga 18-24 år	Inrikes födda	Utrikes födda
Fyrbodalsregionen	9,0 (8,9)	7,9 (7,7)	9,9 (10,1)	12,7 (14,2)	4,6 (5,2)	31,0 (29,5)
Göteborgsregionen	5,8 (6,1)	5,3 (5,6)	6,3 (6,6)	6,4 (7,9)	2,9 (3,4)	16,3 (16,6)
Sjuhärad	6,0 (6,3)	5,9 (5,9)	6,1 (6,6)	7,6 (9,1)	3,0 (3,4)	20,6 (20,7)
Skaraborg	7,1 (7,2)	6,8 (6,6)	7,4 (7,7)	10,5 (11,9)	3,6 (4,2)	31,5 (29,5)
Länet	6,5 (6,7)	6,0 (6,1)	7,0 (7,3)	8,4 (9,8)	3,3 (3,8)	20,5 (20,2)
Riket	7,5 (7,5)	7,0 (6,9)	8,0 (8,1)	10,2 (11,6)	4,0 (4,4)	22,1 (21,3)

Arbetslöshetens sammansättning

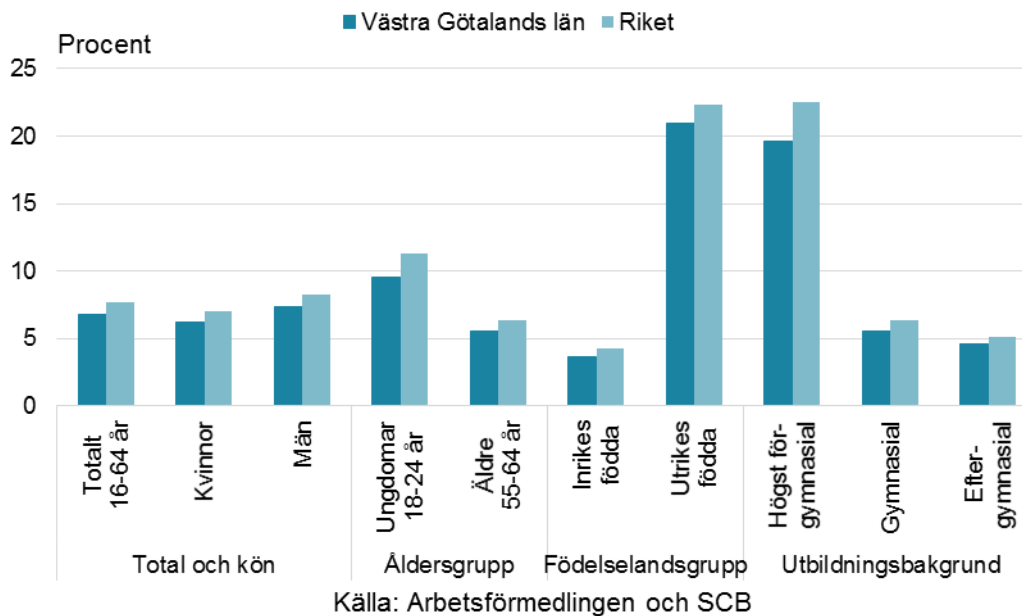
Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik över inskrivna arbetslösa är en rik källa vid jämförelser av arbetslöshetsnivåer mellan län, kommuner och olika grupper av arbets sökande. Arbetslöshetsnivån skiljer sig något mellan könen där kvinnor har en lägre arbetslöshet än män, men män har trots det högre förvärvsintensitet än kvinnor. Fenomenet kan förklaras av att kvinnor i större utsträckning studerar, är föräldralediga eller av andra anledningar står utanför arbetskraften.

Skillnaderna är desto större mellan olika åldersgrupper, där exempelvis ungdomars (18-24 år) arbetslöshet är högre än äldres (55-64 år). Yngre personer är i regel i början av sina arbetslivskarriärer, har nyligen slutat skolan och är i etableringsfasen på arbetsmarknaden där kortare anställningar ofta varvas med perioder av arbetslöshet. Under det senaste året har dock ungdomars position kraftigt förbättrats och ungdomsarbetslösheten i april uppmättes till 8,4 procent vilket kan jämföras med 9,8 procent ett år tidigare. Den starka positiva utvecklingen bland länets unga antas fortlöpa under prognosperioden. Förutom högkonjunkturen är en förklaring till att många ungdomar går ut i arbete att det skapas arbetstillfällen där ungdomar kan hitta ingångsjobb, exempelvis inom handeln och hotell- och restaurangbranschen, till följd av fortsatt hög konsumtion bland företag och hushåll. Generellt är yngre personer mer konjunktur känsliga och gynnas i goda tider samt missgynnas i lågkonjunkturer, vilket beror på kortare arbetslivserfarenheter och jämförelsevis mer osäkra anställningsformer. Att ungdomar i jämförelser med andra åldersgrupper oftare hamnar i perioder av arbetslöshet tillsammans med skillnader i arbetskraftsdeltagandet mellan grupperna, där äldre har både högre arbetskraftsdeltagande och förvärvsintensitet, gör att jämförelser inte är helt rättvisande. Personer som tillhör det äldre åldersspannet har generellt en fast förankring på arbetsmarknaden och jämförelsevis en liten risk att hamna i arbetslöshet. Däremot kan det vara svårt för äldre personer som hamnat i arbetslöshet att åter komma i arbete, särskilt för dem med kortare utbildningsbakgrund.

Även mellan inrikes och utrikes födda är skillnaderna i nivåer på arbetslöshet stora. Inrikes födda har drygt 17 procentenheter lägre arbetslöshet än utrikes födda i Västra Götalands län. Trots höga arbetslöshetssiffror ser Arbetsförmedlingen att det rådande konjunkturläget även gynnar många utrikes födda och många i gruppen går ut i arbete. Betydligt fler tillträder dock arbetskraften än antalet som går ut i arbete, som följd av flyktingmottagandet. Dessa individer är nya på svensk arbetsmarknad och behöver av naturliga skäl längre tid för att få en fast förankring, bland annat till följd av bristande svensk kunskaper och avsaknad av kontakter.

Bland personer med olika utbildningsbakgrund är det också stora skillnader. För personer med enbart förgymnasial utbildning är situationen på arbetsmarknaden särskilt tuff med hög arbetslöshet som följd. Utvecklingen där fler och fler arbetsgivare ställer högre krav på utbildning bland arbetssökande tros vara ihållande över tid.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år fördelat på olika grupper i Västra Götalands län genomsnitt av kv4 2016 och kv1 2017

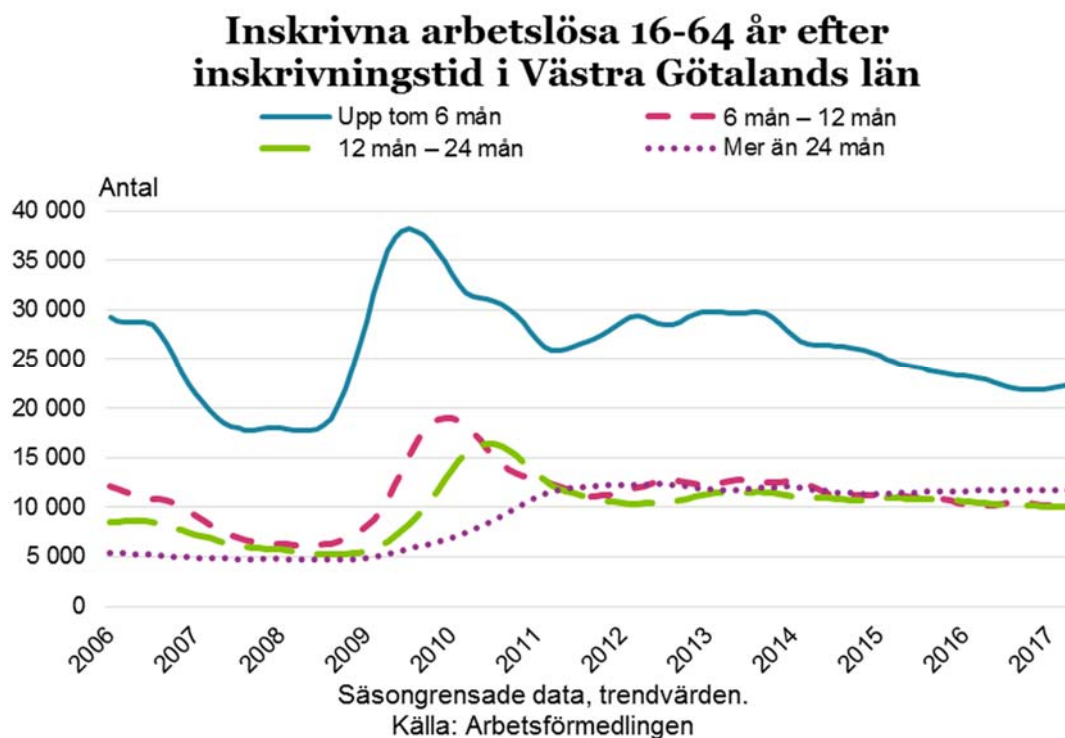

Minskning för alla utom de med längst arbetslöshetstider

En stor del av de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen har långa tider av arbetslöshet. Mer än hälften av de inskrivna arbetslösa har varit utan arbete i mer än ett halvår och flödet från grupper med kortare arbetslöshet till grupper med längre tider sker ständigt. Diagrammet nedan visar de inskrivna arbetslösa efter tider utan arbete i Västra Götalands län. Av de fyra grupperna är personer med mindre än 6 månader utan arbete den största gruppen. Det är inom den gruppen som de största förändringarna syns, och även där som de senaste årens konjunkturförstärkning har gjort att kurvan går ner i snabb takt. Det är givetvis också i den gruppen de nyinskrivna arbetslösa hamnar, men det är även ur den gruppen som det största utflödet till arbete sker. Oavsett konjunkturläge är det generellt personer med kortare arbetslöshetstider som står närmast arbetsmarknaden och har lättast att hitta ett arbete. Längre tider utan arbete är försvarande för möjligheterna att komma till ett varaktigt arbete genom att personerna i mindre utsträckning tar del av kompetensutveckling, mister viktiga nätverk och därmed även försämrar attraktionskraften bland arbetsgivare.

Mellan april 2016 och samma månad i år har antalet personer med mer än ett års arbetslöshet minskat något (men har ökat för dem med mer än två år utan arbete). Eftersom denna minskning dock är mindre än den totala förändringen har andelen inskrivna arbetslösa med mer än ett år utan arbete ökat. I april 2016 hade 21,8 procent av de inskrivna arbetslösa varit utan arbete i mer än 24 månader. I april 2017 var motsvarande siffra 22,0

procent. En liten förändring, men en tydlig illustration över en ökad tudelning på arbetsmarknaden.

Fortsatt tuff situation för arbetslösa med utsatt ställning

Arbetsförmedlingen har identifierat grupper av arbetssökande som i genomsnitt har större svårigheter att snabbt finna ett arbete och löper därmed större risk att hamna i längre tider av arbetslöshet. Arbetsförmedlingen benämner dessa som arbetslösa med utsatt ställning. Gruppen har följts över tid utifrån dess storlek både vad gäller antal och andel av inskrivna arbetslösa.

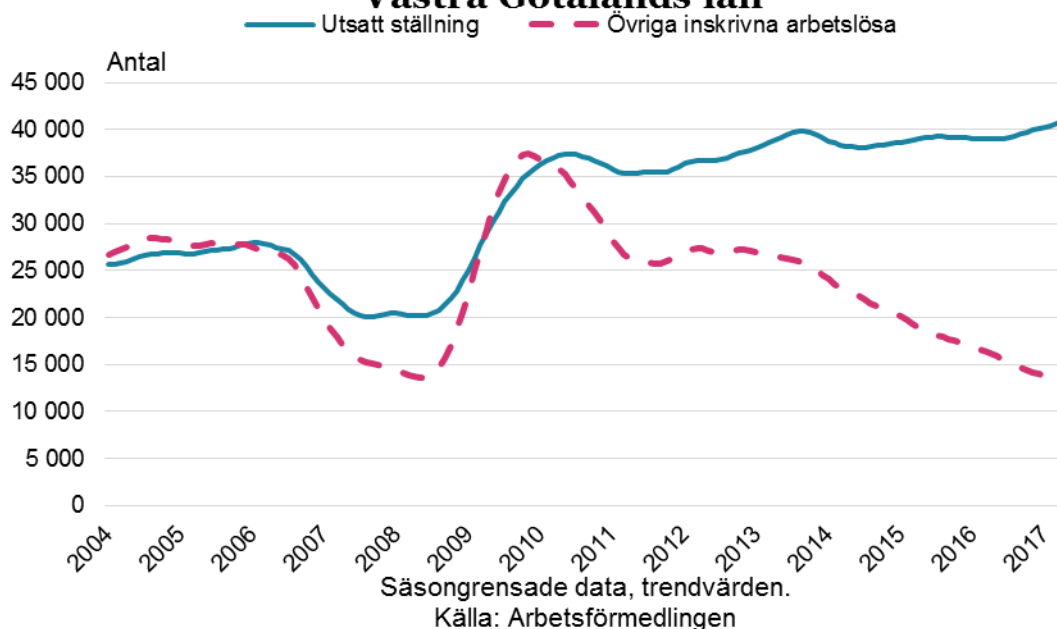
Grupperna med utsatt ställning utgörs av:

- Arbetslösa med högst förgymnasial utbildning
- Arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- Arbetslösa i åldrarna 55-64 år
- Arbetslösa utomeuropeiskt födda

Det är viktigt att understryka att enskilda individer som tillhör dessa grupper kan ha lika lätt att få en fast förankring på arbetsmarknaden som andra. Som framgår av diagrammet nedan har trenden varit att antalet inskrivna arbetslösa med utsatt ställning har ökat, medan fallet är motsatt bland övriga inskrivna arbetslösa som i stället har minskat i snabb takt. Gapet mellan inskrivna arbetslösa med utsatt ställning och övriga inskrivna arbetslösa har således vuxit, en utveckling som tog fart under år 2010 då Arbetsförmedlingen fick två nya och utökade uppdrag. Genom detta har antalet inskrivna med utsatt ställning ökat. De

förändrade regelverken kring sjukförsäkringen runt år 2010 gjorde att många personer har kommit till Arbetsförmedlingen efter längre sjukskrivningstider. Bland dessa personer finns inslag av ohälsoproblematik och i många fall en funktionsnedsättning som medför delvis eller helt nedsatt arbetsförmåga. I samband med etableringsreformen samma år fick Arbetsförmedlingen ett samordnande ansvar att i samverkan med flera aktörer snabbt hjälpa personer som är nya i Sverige att komma i arbete eller utbildning. Detta utökade uppdrag har gjort att fler utomeuropeiskt födda personer numera återfinns hos myndigheten, vilket ger utslag i arbetslöshetsciffrorna för gruppen inskrivna med utsatt ställning.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år med utsatt ställning på arbetsmarknaden och övriga inskrivna arbetslösa i Västra Götalands län

Som framgår av den nedåtlutande kurvan för de övriga inskrivna arbetslösa har personer med starkare positioner på arbetsmarknaden fått den bästa utdelningen av de senaste årens starka konjunkturutveckling. Antalet inskrivna som tillhör övriga inskrivna arbetslösa har nästintill halverats under en fyraårsperiod och den aktuella nivån är i linje med den historiskt låga nivån under högkonjunkturåren före finanskrisen. De inskrivna arbetslösa med utsatt ställning har å andra sidan ökat i antal de senaste åren och nått rekordnivåer.

Historien har visat att en förstärkning av konjunkturen först gynnar grupper med starkare ställning på arbetsmarknaden och att utdelningen når andra grupper med en viss fördröjning. Därför krävs längre period av god konjunktur och stark jobbtillväxt för att nivån för

arbetslösa med utsatt ställning ska minska. I takt med att antalet inskrivna som står nära arbetsmarknaden minskar förbättras chanserna för övriga att konkurrera om jobben.

Även om utvecklingen framöver ser positiv ut även för arbetslösa med utsatt ställning är det tydligt att gapet växer. Antalet inskrivna arbetslösa med utsatt ställning uppgick i april 2017 till närmare 40 700 personer (jämfört med 38 900 ett år tidigare). Övriga inskrivna uppgick till 12 700 personer (jämfört med 15 200 i april 2016). Arbetslösa i utsatt ställning utgör därmed 76,3 procent av de inskrivna arbetslösa i länet, vilket är den högsta andelen någonsin (för ett år sedan uppgick andelen utsatta till 71,9 procent). Gapet bedöms fortsätta växa under prognosperioden.

Tabell: Andel inskrivna med utsatt ställning respektive övriga inskrivna per delregion, april 2017 jämfört med april 2016

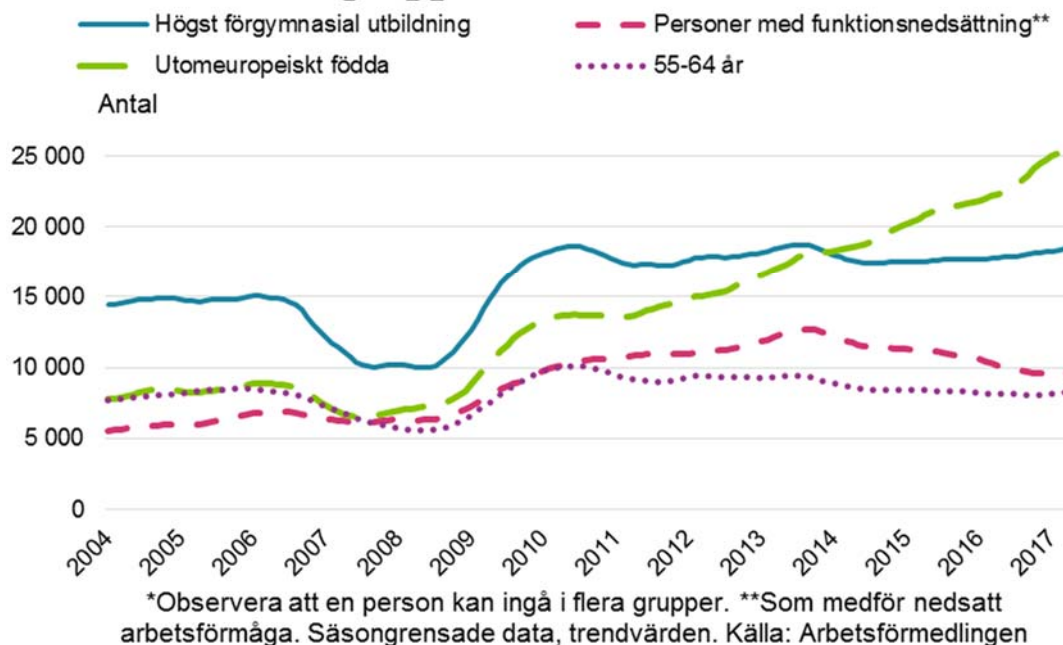
Delregion	Utsatt ställning April 2017	Övriga inskrivna April 2017	Utsatt ställning April 2016	Övriga inskrivna April 2016
Fyrbodal	79%	21%	74%	26%
Göteborgsregionen	75%	25%	71%	29%
Sjuhärad	78%	22%	74%	26%
Skaraborg	77%	23%	70%	30%

Som ovanstående tabell visar har andelen med utsatt ställning ökat i samtliga länets delregioner sedan föregående år, men under perioden har tudelningen tilltagit allra mest i Fyrbodal och Skaraborg.

Skillnader i utveckling för olika grupper av inskrivna arbetslösa

I diagrammet nedan illustreras utvecklingen för var och en av delgrupperna av arbetslösa med utsatt ställning. Här kan en person finnas med i flera av grupperna, till skillnad från föregående diagram där ingen dubbelräkning förekommer.

Inskrivna arbetslösa 16-64 år fördelade på enskilda grupper* i Västra Götalands län

Arbetslösa med enbart förgymnasial utbildning har fram till 2014 varit den största delgruppen. Denna grupp ökade kraftigt i samband med finanskrisen 2008-2009, där nedskärningar och nedläggningar av företag gjorde att många i gruppen förlorade sina jobb och hade svårt att komma tillbaka i arbete när konkurrensen på arbetsmarknaden hårdnade. Även Arbetsförmedlingens nya uppdrag har haft påverkan då många personer med kortare utbildningsbakgrund har ställt sig till arbetsmarknadens förfogande.

Gruppen utomeuropeiskt födda har ökat över tid och är den största enskilda delgruppen av inskrivna arbetslösa med utsatt ställning. En ökad utomeuropeisk invandring till landet och etableringsuppdraget har gjort att gruppen har vuxit kraftigt. Kurvans lutning är särskilt brant under 2016 eftersom många nyanlända som kom under 2015 då skrevs in på Arbetsförmedlingen.

Gruppen av personer som har funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har också ökat över tid, men har under ett par års tid uppvisat en utveckling mot att minska i antal. Den sista gruppen, äldre arbetslösa, har i princip varit oförändrad sedan några år tillbaka, men har även den minskat något den senaste tiden.

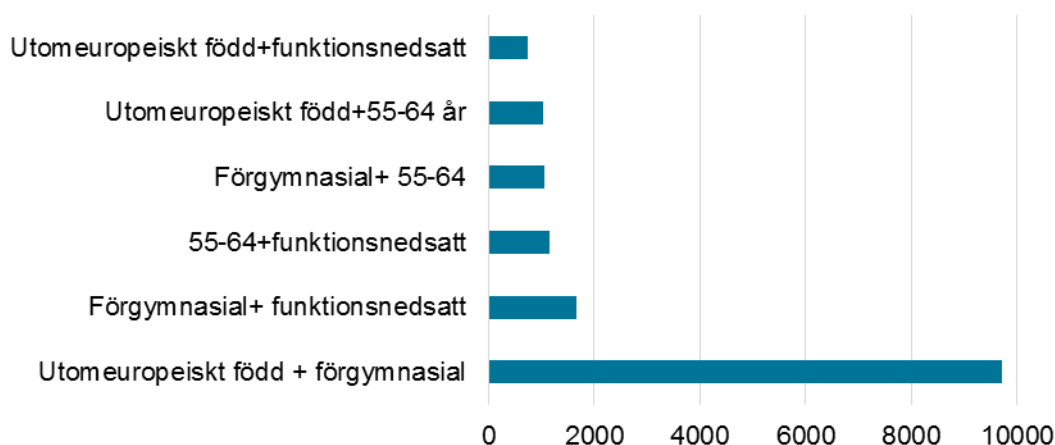
Av de drygt 40 000 inskrivna med utsatt ställning i länet tillhörde 55 procent (22 500 personer) endast en av de fyra grupperna¹⁴. Närmare 38 procent eller 15 400 av de inskrivna arbetslösa ingår i två av delgrupperna. Här är den vanligaste kombinationen utomeuropeiskt födda med endast förgymnasial utbildning (nästan 9 700 av de inskrivna arbetslösa hade denna kombination av statistisk karaktäristika). Närmare 1 700 inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning saknar gymnasieutbildning. Grupperna äldre som endast har

¹⁴ För information om hur stora de grupper är som endast har en av karaktäristikorna se bilaga 4.

förgymnasial utbildning och äldre som har funktionsnedsättning omfattar drygt 1 000 respektive 1 200.

Det är däremot inte lika vanligt att ingå i tre eller fyra av delgrupperna. Drygt 2 600 personer eller drygt 6 procent av de inskrivna arbetslösa i grupper med utsatt ställning, ingår i tre grupper och 200 personer ingår i alla fyra grupperna (0,5 procent av de arbetslösa med utsatt ställning).

Inskrivna arbetslösa 16-64 år med utsatt ställning som ingår i två grupper, Västra Götalands län, april 2017

Etableringsuppdraget

I december 2010 fick Arbetsförmedlingen i uppdrag att samordna vissa nyanländas¹⁵ etablering, i syfte att underlätta och påskynda vägen till jobb och studier i Sverige och aktivt stärka deltagarnas integration på arbetsmarknaden och i samhället. Etableringsinsatserna kan pågå som längst i sammanlagt 24 månader på heltid.

Deltagarna i etableringsuppdraget i Västra Götalands län har ökat succesivt sedan införandet i december 2010. I takt med att flyktigmottagandet ökade, så ökade även antalet nyinskrivna varje månad i länet och nådde sin kulmen under tredje och fjärde kvartalet 2016. Under 2017 har antalet nyinskrivna drastiskt minskat. Den uppenbara orsaken till det är förändringarna i asylregler och införandet av gränskontroll i södra Sverige. Under 2015 och framförallt 2016 var den stora gruppen som kom asylsökande från i första hand Syrien, men även från andra länder som Afghanistan, Somalia och Irak. Nu har mottagandet fått en annan karaktär och de flesta som kom i den stora flyktigvägen hösten 2015 har fått sina uppehållstillstånd från Migrationsverket och skrev in sig på Arbetsförmedlingen under

¹⁵ Lagen om etableringsinsatser gäller personer som har fyllt 20 men ännu inte 65 år och har uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande eller är anhörig till någon av dessa. Personer som fyllt 18 men inte 20 år och saknar föräldrar i Sverige har också rätt till dessa insatser. se Arbetsförmedlingens webbplats.

hösten 2016. De som kommer nu är i mycket större utsträckning kvotflyktingar och anhöriga till de som har fått uppehållstillstånd. Grupper som också har rätt att ansöka om etableringsersättning.

Vilka deltar i etableringsuppdraget?

I slutet av april 2017 var det 9 710 personer som deltog i etableringsuppdraget i Västra Götalands län. 42 procent av deltagarna var kvinnor (närmare 4 100 personer) och 58 procent var män (drygt 5 600 personer). När det gäller den geografiska bakgrunden så kommer den absoluta majoriteten av deltagare från Västasien, följt av Östafrika. Det enskilt största födelselandet är Syrien där 68 procent av alla i etableringsuppdraget kommer från.

75 procent av deltagarna är i åldern 25-54 år, vilket är mycket gynnsamt ur ett arbetsmarknadsperspektiv. Förutsatt att de får en snabb etablering på arbetsmarknaden har de många år kvar i arbetsaktiv ålder. Det är därför av yttersta vikt att dessa personer får del av olika typer av insatser, som till exempel validering, vägledning och utbildning för att komma ut i jobb. Även om många har en relativt lång utbildningstid framför sig innan de är gångbara på arbetsmarknaden är det väl investerade pengar för unga personer, då bristen på arbetskraft förväntas tillta under många år framöver i synnerhet inom offentligt finansierad verksamhet, gällande yrkesgrupper inom vård- och omsorg samt det pedagogiska området.

Antalet inskrivna arbetslösa i etableringsuppdraget efter ålder (ettårs klasser) i Västra Götalands län, april 2017.

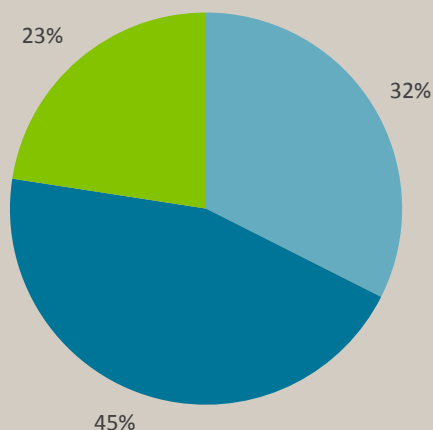

Källa: Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik

När det gäller deltagarna möjlighet att få ett arbete och fast försörjning i Sverige beror det i stor utsträckning på vad personen har för utbildningsbakgrund och hälsostatus. När det gäller deltagarnas utbildningsbakgrund har störst antal en förgymnasial utbildning. Av gruppen med förgymnasial utbildning är det 66 procent som inte har gått färdigt grundskolan.

Antalet inskrivna arbetslösa i etableringsuppdraget efter utbildningsnivå i Västra Götalands län, april 2017.

■ Eftergymnasial utbildning ■ Förgymnasial utbildning ■ Gymnasial utbildning

Källa: Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik

När det gäller gruppen med eftergymnasial utbildning, så är det många som har en utbildningsbakgrund som matchar många av de yrkesgrupper där det råder stor brist på arbetskraft på västsvensk arbetsmarknad idag. Det finns alltså ett gyllene läge för många arbetsgivare att hitta den kompetens de söker bland dessa personer.

Antalet inskrivna arbetslösa med eftergymnasial utbildning i etableringsuppdraget efter utbildningsinriktning i Västra Götalands län, april 2017.

Utbildningsinriktning	Antal
Företagsekonomi och handel	565
Hälsa och sjukvård, samt socialt arbete	409
Pedagogik och lärarutbildning	405
Konst, humaniora m.m.	367
Teknik och teknisk industri	354
Juridik och rättsvetenskap	220
Fysik, kemi, biologi och matematik	189
It/systemvetenskap	156
Samhällsbyggnad och byggt teknik	122
Samhälls och beteendevetenskap	119
Hotell, restaurang, turism, personliga tjänster, transport	88
Jord, skog och fiske	79
Journalistik och informatik	31
Säkerhet, miljöskydd och militär utbildning	15
Miljö, natur och djurskydd, renhållning	13

Källa: Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik

Det är av yttersta vikt att arbetsmarknadspolitiken, såväl som annan politik möjliggör och underlättar en effektiv matchning av nya grupper på svensk arbetsmarknad. Det är avgörande att de med eftergymnasial utbildning coachas på rätt sätt och ges incitament att komplettera med eventuella kurser som de saknar för att vara gångbar inom sitt yrkesområde, istället för att snabbt komma ut i ett arbete som kräver kortare utbildning, då de tränger undan personer som inte har möjlighet att komma ut i annat än enklare arbeten. Risken är ett mycket ineffektivt utnyttjande av de resurser som finns i samhället, vilket leder till mycket stora kostnader i slutändan.

Vilka insatser tar personerna inom etableringsuppdraget del av?

Det finns en bred palett av olika aktiviteter för deltagarna inom etableringsuppdraget. Möjligheten till individuella lösningar är stor. När en person fått uppehållstillstånd genomförs ett etableringssamtal med en arbetsförmedlare. Information ges då om vad tiden i etableringen innebär, vilket stöd som kan erbjudas samt vad som förväntas av deltagaren. En kartläggning av tidigare erfarenheter och kompetenser görs. Deltagarens egna förutsättningar blir vägledande för etableringsplanen och hur varje individ på bästa sätt skall rustas för att komma närmare arbetsmarknaden. Deltagarna kan både arbeta och söka arbete parallellt med etableringsinsatserna. De ges också möjlighet till en samhällsorientering på sitt modersmål, för en grundläggande förståelse för det svenska samhället och är en grund för fortsatt kunskapsinhämtning. Detta erbjuds tillsammans med svenskundervisning av kommunen där personen är folkbokförd. Deltagarna kan delta i arbetsmarknadspolitiska och arbetsförberedande insatser. Det har vidare inrättats ett antal snabbspår för personer med utbildning och arbetslivserfarenhet inom yrkesgrupper där det råder stor brist på arbetsmarknaden. I december 2016 utökades extratjänster till att omfatta nyanlända, såväl inom som utanför etableringsuppdraget. Extratjänster innebär att den arbetslöse får en avtalsenlig lön inom offentlig sektor, samtidigt som arbetsgivaren får ersättning för handledning. Det är också möjligt för deltagare i etableringsuppdraget att parallellt sin etableringsplan studera på Komvux.

Den vanligaste aktiviteten i etableringsuppdraget i Västra Götalands län är studier i svenska, följt av deltagande i arbetsmarknadspolitiska program. Den vanligaste aktiviteten inom de arbetsmarknadspolitiska programmen är förberedande eller orienterande utbildning. Andra vanliga aktiviteter är arbetsmarknadsförberedande insatser och samhällsorientering. Inom arbetsmarknadsförberedande insatser är social aktivitet inför arbete samt söka arbete de vanligaste aktiviteterna. Närmare sju procent har någon form av anställning, vanligast instegsjobb följt av nystartsjobb. 8,5 procent saknar helt en aktivitet och lika många är förhindrade att delta i någon aktivitet.

Vilka insatser ger bäst effekt?

Det finns inte så många studier av vilken effekt etableringsreformen har haft. Andersson Joona m.fl. har i två jämförande studier jämfört utfallet mellan personer som skrevs in i etableringsuppdraget under 2011 med personer som påbörjade kommunala introduktionsprogram under 2010¹⁶. Resultaten pekar på små men positiva effekter av insatserna vad

¹⁶ Andersson Joona m.fl. Discissionpaper No. 9496 (2015) och "Etableringsreformens effekter på de nyanländas integration, SULCIS rapport 2016:2

gäller sannolikheten att vara sysselsatt. En viktig slutsats är att arbetsmarknadsläget i den kommun som den nyanlände bor har stor påverkan på jobb­möjligheter. Olof Åslund, generaldirektör på IFAU, menar att rätt utbildning till rätt person är en bra åtgärd. Han hävdar vidare forskningen endast vissa på små effekter av lönesänkning. Däremot visar forskning tydligt positiva effekter vid subventionerade anställningar. Dock krävs det då att fler företag kan tänka sig att ta emot fler personer med subventionerade anställningar inom betydligt fler branscher. Det behövs ett utökat samarbete med näringslivet för att till exempel införa mentorskap för nya personer på svensk arbetsmarknad. Framförallt måste matchningen förbättras, menar dock Olof Åslund. Alla typer av anställningar och då även subventionerade anställningar ger individer bättre förutsättningar till fast förankring på arbetsmarknaden. Mer forskning behövs dock för att vi skall förstå hur vi kan förbättra matchningen för att ge bättre utväxling av subventionerade anställningar. Alla de nya typerna av lönesubventionerade anställningsformer, traineejobb, extratjänster och moderna beredskapsjobb, har ett alldeles för lågt utnyttjande idag. Om fler invandrare skulle få möjlighet att bli chefer skulle det också gynna integrationen, för att de är mer benägna att anställa människor med utländsk härkomst än inrikes födda svenskar. Åslund hävdar att förbättrad matchning är absolut bästa sättet att förbättra integrationen och nyanländas etablering på arbetsmarknaden.

Utmaningar på länets arbetsmarknad

Matchningen på arbetsmarknaden får en allt mer framträdande roll i debatten. Vilka förutsättningar finns det för en effektiv matchning och klarar Arbetsförmedlingen matchningsuppdraget? Den tydligaste linjen i vårens prognosrapport är att obalansen på arbetsmarknaden blir allt större. Det vill säga utbudet av arbetskraft matchar inte den befintliga efterfrågan vad gäller kompetens. Detta ställer effektiviteten i matchningsuppdraget på sin spets. Följande avsnitt beskriver de utmaningar som finns på länets arbetsmarknad och de regionala skillnaderna inom länet, med utgångspunkt i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik och prognosundersökning.

Matchningsläget på arbetsmarknaden

Västra Götalands län befinner sig i ett mycket gynnsamt konjunkturläge. Efterfrågan på arbetskraft kommer att ligga kvar på en mycket hög nivå under prognosperioden. I ett tillstånd där över 75 procent av de inskrivna arbetslösa tillhör grupper som i genomsnitt har en sämre position på arbetsmarknaden kommer Arbetsförmedlingens kärnuppdrag att matcha arbetssökande mot arbetsgivarnas behov att ställas på sin spets¹⁷. En effektiv matchning är en förutsättning för att de arbetsgivare som har behov att utöka sin personalstyrka skall hitta rätt kompetens. Vidare är detta avgörande för en uthållig ökning av sysselsättning och bibehållen välfärd på dagens nivå. Den tudelning av arbetsmarknaden som har accentuerats under de senaste åren kommer att förstärkas under prognosperioden. Det innebär att samtidigt som många arbetsgivare får allt svårare att finna den kompetens de söker ökar antalet korttidsutbildade bland de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen.

¹⁷ Dessa grupper är arbetslösa med högst förgymnasial utbildning, arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, arbetslösa i åldrarna 55-64 år och arbetslösa utomeuropeiskt födda.

Sökandemixen, med en stor andel utrikesfödda och lågutbildade innebär att många sökande har stora behov av stöd från arbetsförmedlarna, men också ett större behov än någonsin av arbetsmarknadspolitiska insatser. Det blir därför viktigare än någonsin tidigare att Arbetsförmedlingen fortsätter sitt arbete med att förstärka sitt arbetsgivararbete och inte minst att vässa sina instrument för att utföra en effektiv matchning. Läget på svensk och västsvensk arbetsmarknad innebär att det krävs ökad arbetskraftsinvandring inom vissa områden för att klara av situationen. Arbetskraftsinvandringen till Sverige har minskat kraftigt under en tid, till förmån för flyktinginvandring. Ur ett internationellt perspektiv har Sverige mycket låg arbetskraftsinvandring. Ur ett ekonomiskt perspektiv är det svårt att klara kostnaderna för välfärden om sysselsättningen inte utvecklas i önskad riktning. Förutsatt att näringslivet kan växa i sin fulla potential har Sverige råd att vara solidariska! Aldrig har så många haft så stora behov av Arbetsförmedlingens tjänster. För att klara de utmaningar som finns på arbetsmarknaden behöver arbetsmarknadspolitiken vässa sina instrument. De resurser och möjligheter som finns inom arbetsmarknadspolitiken måste utnyttjas på ett effektivare sätt. Det måste bli attraktivt och enkelt för alla företag att nyttja de möjligheter som finns och samtidigt bidra till integration och en långsiktigt hållbar utveckling i samhället.

Brist på utbildad arbetskraft

Utflödet från utbildningsväsendet kommer inte att täcka behovet på arbetsmarknaden. Problemet är flerdimensionellt. Alldeles för få elever väljer en yrkesinriktad utbildning på gymnasiet för att täcka det behov som finns på arbetsmarknaden. Samtidigt är utbudet av olika utbildningsinriktningar både på gymnasiet och högskolan inte anpassat till de behov som finns på arbetsmarknaden. Här behövs krafttag inom den snaraste framtiden för att komma tillrätta med problemen. Detta gör att det finns stora behov av utbildningsinsatser på vuxenskolan i form av grundläggande yrkes-, omställnings- och vidareutbildningar.

Utbildningsnivån bland dem som har ett arbete har ökat stadigt under många års tid. Grundkravet för att få en anställning är i normalfallet en slutförd gymnasieutbildning. Bland de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen är läget det omvända, där har andelen med högst förgymnasial utbildning i stället ökat markant de senaste åren. I Västra Götalands län närmar sig nu andelen inskrivna med högst förgymnasial utbildning 35 procent. Andelen förväntas öka ytterligare under prognosperioden.

Utvecklingen med snabbt ökande bristtal måste hejdas omgående. När det gäller yrkesgrupper på gymnasialnivå kan detta ske genom arbetsmarknadsutbildningar och utbildningar inom vuxenutbildningen, vilka behöver ha en skarp inriktning mot bristyrken. När det gäller yrkesgrupper på eftergymnasial nivå är det främst genom arbetet med att rusta nyanlända med den bakgrunden som arbetsmarknadspolitiken har möjlighet att stävja bristen i större volymer. Yrkeshögskolan är en annan viktig aktör när det gäller eftergymnasial utbildning. Men volymerna inom utbildningsformen måste öka påtagligt för att möjliggöra påverkan i stort på bristutvecklingen.

Utbildningspolitiken och utbildningsväsendet måste i mycket högre grad ta ansvar för arbetskraftsförsörjningen. Dimensionering av utbildningar efter det behov som finns på arbetsmarknaden måste få en större tyngd. Detta är dock ett långsiktigt arbete. Regeringens

nya kunskapslyft som omfattar 70 000 platser yrkesvux och lärlingsvux är ett mycket viktigt steg i rätt riktning. Det behövs också kraftfulla insatser i form av studie- och yrkesvägledning för att locka fler unga att söka sig till de utbildningar både på gymnasiet och eftergymnasiala utbildningar där behovet är störst. Arbetsgivarna har också ett stort ansvar att se över anställningsvillkor, arbetsmiljö, arbetstider och lönevillkor för att yrken och arbetsplatser skall bli mer attraktiva. Ett aktivt förändringsarbete är en förutsättning för att trygga arbetskraftsförsörjningen för en del yrken på lång sikt.

I tider med historiskt stor obalans mellan utbudet och efterfrågan av arbetskraft blir det viktigare än någonsin att stärka de arbetslösas position på arbetsmarknaden. Det blir till och med avgörande för att upprätthålla tillgången på arbetskraft. Arbetsförmedlingen måste använda de arbetsmarknadspolitiska programmen på ett effektivt och selektivt sätt.

Högsta bristtalen i det privata näringslivet någonsin

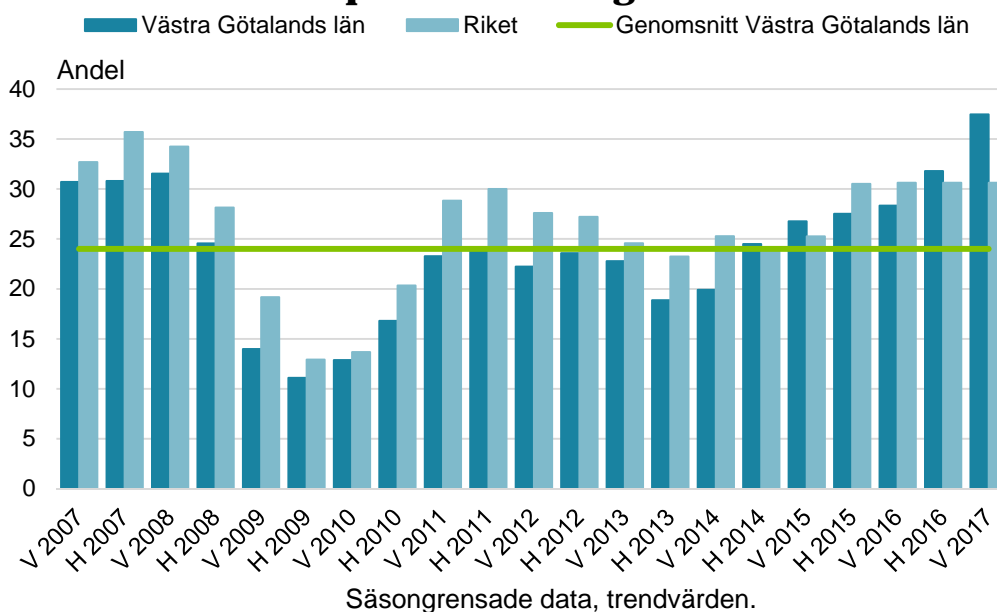
Arbetsgivarna i Västra Götalands län har upplevt en ökande brist på arbetskraft de senaste två åren. Vårens undersökning indikerar en oroväckande stor ökning av bristen, som nu överstiger nivån på bristtalen i länet 2007. Svårrekryterade kompetenser har blivit ännu svårare att hitta, samtidigt som bristen sprider sig till allt fler områden.

Det finns dock stora regionala skillnader i den upplevda bristen inom många yrkesgrupper. När det gäller privat sektor så är det storstadsregionen följt av de större städerna som har svårast att hitta rätt kompetens. Det är för Västra Götalands del i Göteborgsregionen som den största tillväxten av arbeten med högre kvalifikationskrav och mer avancerade tjänster inom privat sektor finns. Det har medfört att bristtalen är högre där än i övriga länet. Den största andelen av sysselsättningstillväxten de senaste åren har skapats i länets storstadsregion. Där har befolkningsutvecklingen och utbudet av arbetskraft varit gynnsam. Sjuhäradregionens bristtal följer utvecklingen i Göteborgsregionen ganska väl, men ligger på en något lägre nivå. När det gäller Fyrbodal och Skaraborg har bristen legat lite lägre, men i Fyrbodal började den att öka mer från hösten 2015 och ligger nu i det närmaste i nivå med de höga bristtalen i Göteborgsregionen. I Skaraborg har bristen också börjat att öka, men är fortfarande på en betydligt lägre nivå, vilket är helt i linje med den mycket senare vändningen i konjunkturen.

Akuta rekryteringsproblem lokalt i kommunerna ställer ökade krav på yrkesmässig och geografisk rörlighet. När det gäller rörlighetsstimulerande åtgärder behöver Arbetsförmedlingen utöka sina ansträngningar de kommande åren för att påtagligt öka rörligheten.

Det ökade inslaget av utländska entreprenörer inom till exempel bygg- och anläggning samt transport har kompenenserat för bristen på arbetskraft i dessa branscher. Inom it och teknikområdet har arbetsgivare lagt ut uppdragen på företag i andra länder som till exempel Indien för att råda bot på bristen på kompetens inom landet. Det sker också en arbetskraftsinvandring inom vissa bristyrken, till exempel läkare från Grekland och Spanien där det inte har funnits lika stor efterfrågan på dessa yrkesgrupper.

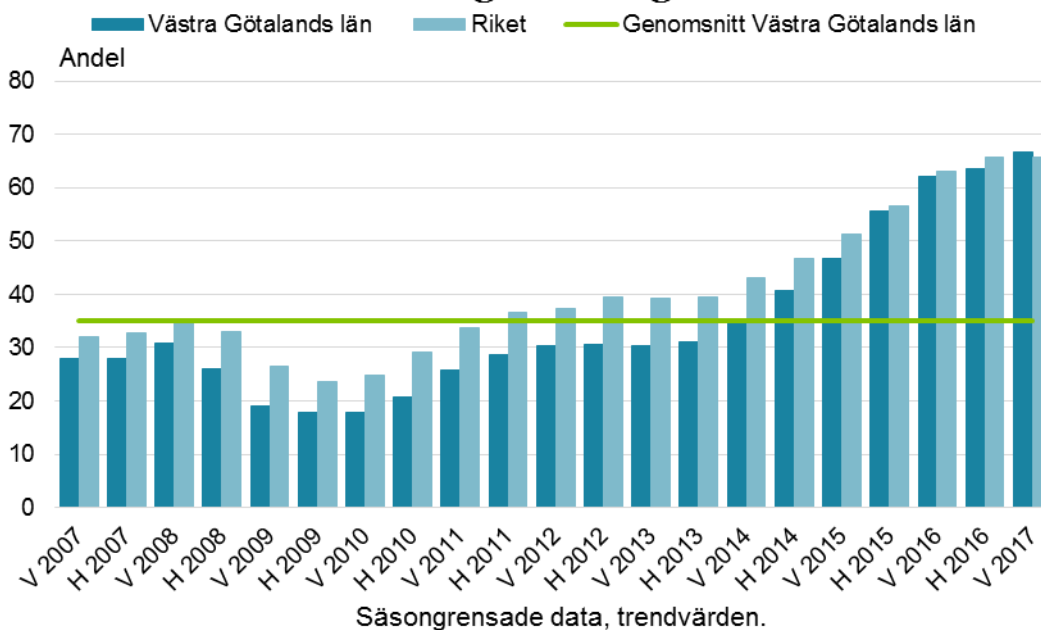
Brist på arbetskraft i Västra Götalands län, privata arbetsgivare

Mycket ansträngt rekryteringsläge inom offentlig sektor

Inom offentlig sektor är bristen på arbetskraft mer påtaglig och rekryteringsläget mer ansträngt än någonsin tidigare. Utflödet från det reguljära utbildningssystemet är alldeles för lågt för att möta det behov som finns inom kommuner och landsting. Bristen på arbetskraft är utbredd inom flertalet yrken och matchningsläget kommer att bli mycket bekymmersamt kommande år. Bristen på utbildad arbetskraft är så stor att den bedöms hämma sysselsättningsutvecklingen inom framförallt den kommunala sektorn under kommande år. Bristtalen är så höga och påverkar så många stora yrkesgrupper att det går att tala om en generell arbetskraftsbrist inom offentlig sektor de kommande åren. Den ökande bristen kommer att medföra att många kommuner får svårt att upprätthålla dagens servicenivå i sin verksamhet framöver. Inom offentlig sektor är bristen mest påtaglig utanför de mest tätbefolkade delarna av länet. Det är svårt att hitta kortsiktiga lösningar för att lösa problemet eftersom det grundar sig i att för få utbildar sig till yrken inom pedagogik, hälso- och sjukvård, samt socialt arbete.

Brist på arbetskraft i Västra Götalands län, offentliga arbetsgivare

Säsongrensade data, trendvärden.
Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Effektivt nyttjande av arbetskraften

Alla arbetsgivare måste bidra med ett vidgat sett att se på kompetens och utforma arbetsuppgifterna på varje arbetsplats så att den kompetens man har nyttjas på ett effektivt sätt. Exempel på detta kan vara att man inom vård och utbildningsväsendet skapar nya enklare tjänster i form av vårdadministratörer eller utbildningsadministratörer för att avlasta läkare, sjuksköterskor, undersköterskor och lärare, så att de får mer utrymme att utföra sina kärnuppgifter. Detta kan leda till att arbetslösa med högst förgymnasial utbildning lättare kan ges kortare riktade utbildningsinsatser för specifika tjänster. Samtidigt är det viktigt att se den faktiska kompetens som många av de arbetslösa med utsatt ställning¹⁸ faktiskt har. Dels personer med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga, men även våga ta tillvara den kompetens som kommer svensk arbetsmarknad till del genom nyanlända. Arbetsgivare måste våga värdesätta utländsk utbildning och inse att mångfalden ger stor utvecklingspotential.

¹⁸ Personer som i genomsnitt har sämre position på arbetsmarknaden som grupp med risk för längre tider i arbetslöshet. Enskilda individer som tillhör gruppen kan dock ha lika goda förutsättningar som övriga på arbetsmarknaden. Till de grupper räknas: - arbetslösa med högst förgymnasial utbildning, - arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, - arbetslösa i åldrarna 55-64 år, - arbetslösa utomeuropeiskt födda.

Yrken med stor brist

Yrkesområden där bristen på arbetskraft och kompetens kommer att vara som störst under prognosperioden:

- Läraryrken
- Yrken inom omvårdnad, hälso- och sjukvård
- Yrken inom socialt arbete
- Yrken inom bygg och anläggning
- Yrken inom teknik och it
- Kvalificerade yrken inom industrin
- Några yrken inom tjänster och service

Arbetskraftsbristens konsekvenser

Bristen på arbetskraft som arbetsgivarna i det privata näringslivet i Västra Götalands län upplever har ökat markant i Arbetsförmedlingens senaste mätning. Den största ökningen har skett i Fyrbodalen. Göteborgsregionen är annars den region i länet där arbetsgivarna har svårast att hitta rätt kompetens. Bristen på arbetskraft tycks inte ha hämmat sysselsättningstillväxten i så stor utsträckning ännu, men det är högst troligt att sysselsättningen skulle kunna öka ännu mer under 2017 och framförallt 2018 om det hade funnits mer lediga resurser med rätt kompetens.

Arbetsförmedlingens undersökning visar att antalet platser med upplevd brist på arbetskraft i privat sektor har ökat trendmässigt jämfört med samma mätperiod året innan, sedan 2013. Antalet platser som inte gått att tillsätta uppgick i vårens mätning till en toppnivå.

Bristsituationen har bidragit till att rekryteringstiderna ökar och att en större andel företag inte lyckas tillsätta de lediga platserna. Andelen företag som rekryterar utomlands har också ökat till en toppnotering i vårens undersökning. Detta är något som Arbetsförmedlingens Eurestjänst¹⁹ märker av. Det är i första hand högkvalificerad arbetskraft som läkare, ingenjörer och it-arkitekter som företagen rekryterar utomlands, men även kockar har blivit en vanligare yrkesgrupp att rekrytera från utlandet.

En annan vanlig effekt på rekryteringen som bristen har föranlett är att kraven på i första hand erfarenhet och i andra hand utbildning sänktes. Särskilt yrkeserfarenhet är något som arbetsgivarna i allt större utsträckning tvingas göra avkall på.

Den vanligaste konsekvensen av arbetskraftsbristen i privat sektor är att befintlig personal får arbeta mer. Det är också den konsekvens som har ökat mest i de senaste mätningarna. En situation som naturligt inte kan pågå under en längre tid då det riskerar att skapa problem med ohälsa och öka kostnaderna för företagen. En annan mycket allvarlig konsekvens

¹⁹ **Eures** (EUropean Employment Services) är ett nätverk som ska bidra till att öka rörligheten på den gemensamma arbetsmarknaden i Europa.

är att allt fler företag tvingas att tacka nej till order på grund av att de inte har personal så det räcker att öka produktionen. Det kan få mycket allvarliga konsekvenser för utveckling av BNP och jobbtillväxt på sikt. Andra konsekvenser är att servicen och produktionen minskar samt att företagen tvingas lägga ut produktionen eller köpa in tjänster från andra företag. Också detta har ökat avsevärt i senaste mätningen.

I befintligt läge är det därför mycket viktigt att företag vågar ta chansen att satsa på de lediga resurser som finns och faktiskt utnyttja möjligheten till kompensation från staten i form av lönebidrag och annat som finns att tillgå när man väljer att anställa någon som står längre. För att det skall bli verklighet behövs dock avsevärda förenklingar av regelverk inom de arbetsmarknadspolitiska verktygen.

Offentlig sektor

När det gäller offentlig sektor är det egentligen inte förrän under 2014 som bristen på arbetskraft började få märkbara konsekvenser på bred front i länet. Det är högst påtagligt hur rekryteringstiderna har ökat sedan 2014. Det är betydligt mer vanligt nu än innan bristen på arbetskraft blev märkbar att arbetsgivarna är tvungna att erbjuda högre löner, samtidigt som de sänker kravet på både utbildning och erfarenhet. I privat sektor är det fler företag som sänker kravet på erfarenhet än utbildning, alltså tvärt emot läget i offentlig sektor. Det är också betydligt fler arbetsgivare inom offentlig sektor som inte lyckas rekrytera ny personal nu än tidigare. Det är iögonfallande mindre andel företag i privat sektor som höjer lönerna för att lyckas med rekryteringarna.

De konsekvenser som ökat mest i offentlig sektor är att befintlig personal får arbeta mer och att kvaliteten i servicen som erbjuder har försämrats. Men servicen har också minskat till följd av bristen på arbetskraft. I vårens mätning är det också fler arbetsgivare som uppger att det hyr in personal genom bemanningsföretag.

Utrikes föddas etablering

Att personer som relativt nyss kommit till Sverige har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden är egentligen inget konstigt. Det beror delvis på att det tar tid att lära sig ett nytt språk och nya kulturella koder. Bristen på upparbetade nätverk försvårar också personers etablering på arbetsmarknaden, vilket inte minst beror på att många rekryteringsvägar går just via informella nätverk. För att öka sina chanser på arbetsmarknaden behöver individen bygga upp såväl humankapital som socialt kapital, vilket är en process som tar tid. Utrikes födda arbetssökande, och då i synnerhet personer med utomeuropeisk bakgrund, är därför en grupp som riskerar att hamna i längre tider av arbetslöshet och tillhör därför gruppen med utsatt ställning på arbetsmarknaden. Det innebär dock inte att arbetsmarknadsläget är sämre för gruppen. Tvärt om är det mycket bättre än på väldigt länge. Den sysselsättningsökning som skett under de senaste åren i Västra Götalands län har i princip helt skett bland de utrikes födda, eftersom antalet inrikes födda i arbetsför ålder minskar i de flesta av länets kommuner. Det är alltså tack vare den positiva nettoinvandringen som utvecklingen av arbetskraft och sysselsatta varit positiv.

Det är viktigt att belysa att gruppen utomeuropeiskt födda långt ifrån är en homogen grupp. Inom gruppen finns personer med mycket begränsad utbildningsbakgrund och personer

med både högre utbildning och kvalificerad yrkeserfarenhet. Andelen som saknar gymnasieutbildning är drygt 46 procent. Motsvarande siffra för de arbetslösa födda i Sverige är 23 procent. Insatserna för gruppen måste därför utgå från de enskilda individernas förutsättningar och behov. För en del behövs grundläggande utbildningsinsatser och för andra handlar det exempelvis om ekvivalering av tidigare utbildningar och validering av yrkeserfarenheter. De så kallade snabbspåren är särskilda insatser där Arbetsförmedlingen har regeringens uppdrag att samordna och genomföra snabbare vägar för personer som har utbildning eller yrkeserfarenhet som efterfrågas på den svenska arbetsmarknaden. Snabbspår har upprättats för exempelvis ingenjörer, yrkesförare, målare, kockar, administrativ personal, lärare, läkare, sjuksköterskor, tandläkare och apotekare. Detta är områden som Arbetsförmedlingen har identifierat som bristyrken och där arbetsgivare och fackförbund är överens om inriktningen. Vid årsskiftet 2016-2017 infördes även den nya insatsen moderna statliga beredskapsjobb med målgruppen nyanlända eller långtidsarbetslösa.

En av insatserna för denna grupp genom Arbetsförmedlingen är instegsjobb som är ett särskilt anställningsstöd med nyanlända invandrare som målgrupp. Insatsen innebär att en subventionerad anställning kombineras med svenskundervisning för invandrare.

Denna grupp har ett lågt arbetskraftsdeltagande och särskilt lågt är det bland de utomeuropeiskt födda kvinnorna. Här finns utmaningar både vad gäller att öka arbetskraftsdeltagande och att öka integrationen av dessa personer, vilket i mångt och mycket är två sidor av samma sak. Arbete och sysselsättning är en central komponent i integrationsarbetet, både för att ta vara på människan som resurs och att inkludera människor i samhällsgemenskapen och motverka utanförskap.

Tabell: Andel inskrivna* arbetslösa i Västra Götalands län och delregion, april 2017

Delregion	Utrikes födda	Utomeuropeiskt födda	Nyanlända	Deltagare i etableringsuppdraget
Fyrbodalen	58%	47%	29%	23%
Göteborgsregionen	60%	48%	18%	13%
Sjuhäraden	59%	48%	28%	23%
Skaraborg	55%	48%	29%	23%
Länet	59%	48%	23%	18%
Riket	57%	46%	22%	17%

Källa: Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik, *Andelen av totalt antal inskrivna

Av de drygt 53 300 inskrivna arbetslösa i länet i slutet av april 2017 var 31 300 födda utanför Sverige, varav 25 300 utanför Europa. På ett år har antalet inrikes födda inskrivna arbetslösa minskat med drygt 3 200 personer medan antalet arbetslösa födda utanför Europa har ökat med närmare 3 100 personer. Arbetsförmedlingen uppdrag att stärka etablering och integrering för personer ur denna grupp är viktig. Inte minst är utbildningsinsatser, gärna i kombination med praktik och andra arbetsplatsförlagda inslag, viktiga satsningar för att öka chanserna till arbete.

Hålla tillbaka långtidsarbetslösheten

Det är viktigt att förhindra att personer hamnar i långa arbetslöshetstider och att öka möjligheterna för dem som redan har varit arbetslösa länge att komma ut i arbete. Detta är en stor utmaning för arbetsmarknadspolitiken. Det är grupper med utsatt ställning på arbetsmarknaden som har störst risk att hamna i långa tider av arbetslöshet. Eftersom denna grupp ökar är risken överhängande att långtidsarbetslösheten stiger. Mixen av arbetssökande gör matchningsuppdraget mycket svårt och arbetet med att hålla tillbaka långtidsarbetslösheten krävande. Som beskrivit i arbetslöshetsavsnittet minskar antalet arbetslösa i alla grupper förutom för dem med långst arbetslöshetstider. Det beror till stor del på att antalet deltagare i etableringsuppdraget ökar i stor omfattning.

Den avgörande anledningen till att långtidsarbetslösheten ökar är att gruppen med högst förgymnasial utbildning växer bland de inskrivna arbetslösa. Det är kvinnor med förgymnasial utbildning som är den grupp som ökar mest bland de långtidsarbetslösa, varför lågutbildade kvinnor måste anses som en av de mest utsatta grupperna på arbetsmarknaden.

Det är egentligen mycket svårt för arbetsmarknadspolitiken att på allvar påverka situationen för gruppen med svag utbildningsbakgrund. Det som krävs är egentligen att många väljer att utbilda sig inom det reguljära utbildningsväsendet. I debatten pratas det också mycket om enkla jobb och sänkta ingångslöner. Det finns dock lite belägg i forskningen att detta skulle hjälpa på bred front.

Personer med långa arbetslöshetstider är prioriterade från Arbetsförmedlingens sida vad gäller programinsatser och handläggarresurser. De arbetsmarknadspolitiska insatserna som erbjuds, exempelvis arbetsmarknadsutbildningar och arbetspraktik, syftar både till att höja den arbetssökandes kompetens och att öka kontakterna med arbetslivet. Möjligheterna till anställningsstöd och nystartsjobb (som innebär en subvention till en arbetsgivare som anställer en person som varit frånvarande från arbetsmarknaden en längre tid) är dessutom relativt generösa. Dessa insatser tenderar dock att endast hjälpa dessa individer på kort sikt och verkar ha svårt att få bestående lösningar för dessa individer. För personer utan gymnasieutbildning behövs utbildningsinsatser för att öka möjligheterna på arbetsmarknaden. Exempelvis kan studiemotiverande insatser genom folkhögskolorna vara ett delmål. Det är i första hand inom ramen för utbildningspolitiken snarare än inom arbetsmarknadspolitiken som insatserna bör ske. Här behövs också en fördjupad samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna kring utbildningssatsningar av kunskapslyftskarakter.

Det är viktigt att rusta grundskoleelever för deras långsiktiga studier, inte minst genom att tidigt informera om arbetsmarknaden i skolan. Att motivera ungdomar att fullfölja gymnasiet är också mycket viktigt och en utmaning för hela samhället. Lärlingsutbildningar med större inslag av arbetsplatsförlagd utbildning kan vara en väg att öka andelen elever med fullständiga gymnasiebetyg. Detta erbjuds numera inom ramen för de reguljära gymnasieutbildningarnas yrkesutbildningar och kan även minska avståndet mellan skola och arbetsliv. Möjligheterna att genomföra gymnasieutbildning även i vuxen ålder måste finnas, vilket är av stor betydelse både för den enskilda individen och för arbetskraftsförsörjningen i samhället. I slutändan är det avgörande också för samhällsekonomin och för välfärden.

Bilagor

Bilaga 1. Metod och urval

Historia och syfte

Arbetsförmedlingen har gjort prognoser sedan 1960-talet. Den nuvarande metodiken infördes i mitten av 1990-talet. Samtidigt infördes ett enhetligt intervjuformulär. Sedan dess har intervjuformuläret utvecklats och antalet frågor har blivit fler.

Syftet med prognosarbetet är att ge Arbetsförmedlingen detaljerad kunskap om läget och framtidsutsikterna på arbetsmarknaden, vilket är viktigt för förmedlingens arbete med vägledning. Prognosarbetet stödjer på så sätt Arbetsförmedlingens kärnuppgift som är att matcha arbets sökande mot arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Det sammanställda materialet är också ett viktigt underlag för planeringen av verksamheten på såväl lokal som central nivå. Ytterligare ett viktigt syfte med Arbetsförmedlingens prognoser är att informera och påverka externa aktörer. Arbetsförmedlingen publicerar en nationell och 21 regionala prognoser två gånger per år, i juni och december.

Metod och undersökningens genomförande

Arbetsförmedlingens prognoser baseras på intervjuer med ett mycket stort antal privata och offentliga arbetsgivare. Intervjuerna görs av arbetsförmedlare och svaren inhämtas genom samtal med arbetsgivarna vid ett besök eller per telefon. Motivet till detta arbets sätt är att den ansvarige arbetsförmedlaren ska ha möjlighet att ställa följdfrågor, bland annat för att minska risken för missförstånd kring frågornas syfte och innehåll.

Frågorna handlar bland annat om arbetsgivarnas bedömningar om efterfrågan på varor och tjänster. Vidare ställs frågor om företagets kapacitetsutnyttjande, antal anställda, rekryteringsbehov, bristyrken samt löneutveckling. På motsvarande sätt får de offentliga arbetsgivarna frågor om utvecklingen för sin verksamhet samt om eventuell övertalighet. Uppgifterna inhämtas under sekretesskydd enligt SFS 2009:400 (Offentlighets- och sekretesslagen) 28 kap 12§. Arbetsgivarna har ingen juridiskt bindande skyldighet att delta i Arbetsförmedlingens undersökning.

Resultaten av intervjuundersökningen utgör den viktigaste källan till prognosbedömningarna. En analys och sannolikhetsbedömning av svaren görs dock även med hjälp av annan statistik och med hänsyn till andra faktorer som påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden.

Urval och svarsfrekvenser

Basen för Arbetsförmedlingens prognoser är intervjuer med ett representativt urval av arbetsställen^[3] hämtade från Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Från och med 2013 avser urvalen arbetsställen med minst fem anställda. För arbetsställen med fler än

^[3] Med arbetsställe avses ett företags lokala arbetsplats.

100 anställda är undersökningen en totalundersökning. Urvalet är stratifierat utifrån näringsgren (enligt SNI 2007), arbetsställestorlek^[4] och region. Samma urval används normalt i ett år (två prognostillfällen) innan det byts ut mot ett nytt. Urvalet är anslutet till SCB:s Samu-system.

För att vara en urvalsundersökning är antalet intervjuade arbetsställen stort vilket gör att tillförlitligheten totalt sett bedöms som god. I den senaste undersökningen ingick närmare 1 800 arbetsställen inom det privata näringslivet i Västra Götalands län. Det sker även intervjuer med representanter för olika verksamhetsområden i landets samtliga kommuner och landsting samt med ett antal statliga arbetsgivare. I den senaste undersökningen ingick närmare 350 offentliga arbetsgivare i urvalet i länet. Totalt intervjuades således närmare 2 100 arbetsgivare i Västra Götalands län.

^[4] Urvalet är fördelat på följande storleksklasser: 5-9, 10-19, 20-49, 50-99 samt 100- anställda.

Bilaga 2. Definitioner

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator för näringslivet

Arbetsförmedlingens konjunkturindikator visar arbetsgivarnas bedömningar av hur efterfrågeläget kommer att utvecklas under de kommande 6 månaderna. Indikatorn bygger på underlag från Arbetsförmedlingens intervjuundersökning och presenteras för det privata näringslivet. Värdet 100 motsvarar det historiska genomsnittet, och indikerar därmed ett normalt förväntningsläge. Värden över 100 visar ett starkare förväntningsläge än normalt och värden över 110 ett mycket starkare förväntningsläge än normalt. På motsvarande sätt visar värden under 100 ett svagare förväntningsläge än normalt och värden under 90 ett mycket svagare förväntningsläge än normalt.

Nettotal

Nettotalen är ett mått på arbetsgivarnas förväntningsläge. Talen beräknas som den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan på deras varor och tjänster kommer att öka minus den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan kommer att minska.

Inskrivna arbetslösa

Inskrivna arbetslösa är summan av öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik tillhör inte Sveriges officiella statistik. Den officiella arbetslöshetsstatistiken redovisas av Statistiska centralbyrån (SCB) i deras Arbetskraftsundersökning (AKU).

Registerbaserad arbetskraft

Den registerbaserade arbetskraften utgörs av:

1. Den förvärvsarbetande nattbefolkningen (enligt SCB:s Registerbaserade arbetsmarknadsstatistik, RAMS).
2. Öppet arbetslösa (inskrivna på Arbetsförmedlingen).
3. Personer i program med aktivitetsstöd (inskrivna på Arbetsförmedlingen).

Den registerbaserade arbetskraften används för att redovisa andelen arbetslösa i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Samtliga uppgifter avser åldersgruppen 16-64 år.

Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, genomsnitt av kvartal 4 2016 och kvartal 1 2017, Västra Götalands län

Kommun	Totalt 16-64 år	Kvinnor	Män	Unga 18-24 år	Äldre 55-64 år	Inrikes födda	Utrikes födda	Utbildning		
								Högst för-gymnasial	Gymnasial	Efter-gymnasial
Härryda	3,4	3,2	3,7	5,4	3,7	2,3	12,2	10,3	3,1	2,5
Partille	4,0	3,7	4,2	5,5	3,6	2,5	10,9	11,4	3,7	2,9
Öckerö	2,2	1,9	2,5	3,8	2,7	1,9	6,9	4,3	2,1	1,7
Stenungsund	3,7	3,3	4,1	6,2	3,3	2,4	14,7	10,4	3,1	2,7
Tjöm	3,2	2,9	3,5	5,0	2,4	2,2	15,8	7,1	2,7	2,7
Örust	4,2	3,9	4,5	6,2	3,3	2,9	20,0	8,5	3,2	4,3
Sotenäs	5,0	4,4	5,5	8,5	3,8	3,4	19,5	9,6	4,1	4,4
Munkedal	6,8	5,5	8,0	8,6	4,7	3,4	34,4	15,9	4,1	8,8
Tanum	5,5	5,1	5,9	7,5	4,3	3,3	23,2	12,2	3,8	4,9
Dals-Ed	6,9	5,5	8,2	9,3	4,8	4,2	23,5	16,5	5,0	4,3
Färgelanda	8,3	7,3	9,2	13,5	6,3	5,0	38,6	20,0	5,3	7,0
Ale	4,6	4,5	4,8	8,1	4,5	3,1	12,6	10,3	3,6	4,1
Lerum	2,6	2,2	2,9	4,5	2,3	1,8	8,9	7,5	2,4	1,8
Vårgårda	4,8	4,4	5,3	8,1	3,3	2,8	20,6	12,6	3,3	3,5
Bollebygd	3,2	3,0	3,3	5,6	3,1	2,6	9,4	5,8	2,9	2,5
Grästorp	5,1	4,9	5,3	9,2	4,0	4,0	23,2	13,7	3,9	3,8
Essunga	4,9	5,4	4,4	8,9	2,5	3,5	24,0	12,6	3,3	4,4
Karlsborg	8,0	6,7	9,2	12,0	4,0	3,6	51,6	23,3	6,0	6,0
Gullspång	12,2	11,2	13,1	23,1	5,6	5,1	49,2	27,7	7,0	11,3
Tranemo	4,9	4,5	5,3	6,9	3,1	1,7	22,3	10,5	2,8	5,2
Bengtstors	14,0	11,8	15,9	21,6	8,0	6,7	48,8	27,6	8,6	15,2
Mellerud	12,8	10,5	14,8	19,0	6,4	4,7	52,5	26,3	7,5	14,4
Lilla Edet	6,0	5,7	6,2	11,5	4,4	4,0	17,8	10,9	4,6	6,2
Mark	4,3	4,2	4,4	7,3	3,0	2,9	15,2	9,5	3,5	3,1
Svenljunga	6,0	5,8	6,2	11,4	3,4	2,1	29,4	10,7	3,2	8,8
Herrljunga	4,5	4,2	4,9	6,7	2,9	3,0	17,4	10,4	3,2	3,5
Vara	5,8	6,0	5,7	8,6	3,7	4,1	23,5	16,4	3,9	4,1
Götene	6,6	6,0	7,1	15,0	4,6	3,4	30,8	15,8	4,4	6,0
Tibro	11,2	10,6	11,6	15,6	7,5	5,0	43,0	31,5	7,0	8,6
Töreboda	11,1	10,2	12,0	16,1	7,2	5,3	51,5	25,2	7,1	12,2
Göteborg	7,5	6,8	8,2	8,3	7,1	3,7	18,1	23,9	7,1	4,8
Mölnadal	3,6	3,1	4,0	4,3	3,9	2,3	10,0	10,4	3,4	2,7
Kungälv	2,8	2,7	3,0	3,8	3,1	2,1	10,3	6,2	2,6	2,3
Lysekil	6,8	5,7	7,8	9,8	3,4	3,0	30,5	16,5	4,9	5,5
Uddevalla	8,9	7,8	10,0	12,2	6,3	4,5	31,3	26,2	6,9	5,9
Strömstad	6,6	5,3	7,9	7,8	5,1	3,6	16,0	13,4	4,6	5,8
Vänersborg	10,5	9,3	11,7	19,1	6,6	5,4	39,3	31,9	7,9	6,7
Trollhättan	11,7	10,5	12,8	19,8	10,2	6,7	30,2	37,1	9,8	6,1
Alingsås	5,0	4,4	5,6	7,1	4,3	3,2	19,3	13,9	4,3	3,7
Borås	7,8	7,4	8,3	9,9	6,4	3,8	22,1	20,6	6,0	5,5
Ulricehamn	4,9	5,0	4,8	7,8	2,9	2,4	23,6	10,7	3,5	4,5
Ämål	14,9	12,6	17,0	26,0	10,4	8,1	51,2	37,2	10,9	12,7
Marnestad	7,2	6,5	7,9	13,0	5,6	5,0	26,5	18,4	6,2	5,0
Lidköping	5,7	5,4	6,0	10,9	4,4	3,9	23,1	19,0	4,6	3,4
Skara	9,2	8,6	9,8	13,6	5,3	3,9	38,4	22,6	6,5	8,0
Skövde	6,8	6,4	7,2	9,5	5,4	3,8	24,1	22,9	5,6	3,9
Hjo	5,7	5,4	6,0	10,3	3,8	3,7	29,5	14,6	4,0	5,6
Tidaholm	7,1	6,3	7,8	13,8	4,6	4,1	32,4	16,2	5,1	6,3
Falköping	9,7	9,0	10,3	15,2	5,9	4,3	42,5	29,3	5,9	6,5
Länet	6,8	6,2	7,4	9,6	5,5	3,6	21,0	19,6	5,6	4,6
Riket	7,7	7,1	8,3	11,3	6,3	4,2	22,3	22,6	6,3	5,1

Källa: Arbetsförmedlingen och SCB (RAMS)

Fakta om prognosen

Arbetsmarknadsutsikterna för Västra Götalands län är en del av Arbetsförmedlingens prognosarbete.

På vår webbplats arbetsformedlingen.se/prognoser kan du läsa mer om vårt prognosarbete. Där hittar du även arbetsmarknadsutsikter för alla län och för landet som helhet.

Om du är intresserad av mer information om framtidsutsikterna för ett speciellt yrke rekommenderar vi vår webbapplikation *Yrkeskompassen*. Se arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen. Där beskriver vi jobbmöjligheterna det närmaste året för nära 200 yrken. Dessa yrken täcker tillsammans cirka 80 procent av arbetsmarknaden. För drygt hälften av yrkena bedöms även jobbmöjligheterna under de närmaste fem och tio åren.

I rapporten *Var finns jobben?* presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna per yrkesområde på riksnivå. I broschyren *Jobbmöjligheter*, som publiceras länsvis, presenteras yrkesprognoser på regional nivå.

Nästa arbetsmarknadsprognos presenterar vi i december 2017.